รายงานผลการประชุม

ทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19

THE 19th NATIONAL SYMPOSIUM
ON JUSTICE ADMINISTRATION

กระบวนการยุติธรรม
กับความท้าทายในทศวรรษหน้า

ระหว่างวันที่ 30 - 31 มีนาคม 2565

จัดโดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

คำนำ

สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีภารกิจสำคัญในการส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เสนอแนะและให้ความเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ และผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษา วิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชนผ่านเวทีทางวิชาการ โดยในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานฯ ได้จัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 หัวข้อเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า” เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและทบทวนบทบาทภารกิจในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ตลอดจนให้บุคลากรและเจ้าหน้าที่ปรับตัวในการรองรับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากกระแสด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีดิจิทัล สิ่งแวดล้อม รวมถึงโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

รายงานผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ฉบับนี้ จึงได้จัดทำขึ้นเพื่อสรุปผลข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมในเวทีแลกเปลี่ยนทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวคิดนโยบายของผู้บริหารในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ตลอดจนองค์ความรู้ด้านการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำไปปรับใช้ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหารจัดการและพัฒนางานด้านกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สารบัญ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ 5

กำหนดการ 6

การดำเนินกิจกรรม 8

วันพุธที่ 30 มีนาคม 2565

■ พิธีเปิดการประชุม และปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชนในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”** โดย นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 8

■ ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล”** โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฏ์ วิศิษฏ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม 12

■ ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม”** โดย นายเข็มชัย ชุติวงศ์ ประธานกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม 19

■ เวทีเสวนา หัวข้อ **“เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”** 26

■ เวทีเสวนา (ห้องคู่ขนาน) หัวข้อ **“การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์”** 34

■ การบรรยาย/เวทีเสวนา หัวข้อ **“เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง”** 40

วันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2565

■ เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“เศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน”** 46

■ เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ”** 52

■ เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่”** 58

■ สรุปผลและพิธีปิดการประชุม โดย พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม 64

สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม 69

ภาคผนวก 75

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19

"กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า"

ระหว่างวันที่ 30 - 31 มีนาคม 2565

ณ ห้อง Auditorium อาคารปฏิบัติการ ชั้น 6 บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)

และการประชุมรูปแบบ Online Event

ความเป็นมา

สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจสำคัญในการส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เสนอแนะและให้ความเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ และผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชนผ่านเวทีทางวิชาการ ซึ่งสำนักงานฯ ได้มีการจัดประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) อย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ 2546 เป็นต้นมา

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 19 ในปี พ.ศ. 2565 ได้กำหนดหัวข้อเรื่อง **“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”** เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและทบทวนบทบาทภารกิจในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ตลอดจนให้บุคลากรและเจ้าหน้าที่ปรับตัวในการรองรับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากกระแสด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีดิจิทัล สิ่งแวดล้อม รวมถึงโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องพัฒนาให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

โดยการประชุมฯ ในปีนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด นโยบายของผู้บริหารในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ในการแสวงหาแนวทางการอำนวยความยุติธรรมที่จะต้องมีการปรับตัวให้สอดรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนนำผลสรุปจากการประชุมเป็นกรอบทิศทางในการปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอและถ่ายทอดนโยบายของผู้บริหารระดับสูงแก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมรับทราบและนำไปขับเคลื่อนในภาคปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ผลการศึกษาวิจัย ผลงานทางวิชาการในการแสวงหาแนวทางการอำนวยความยุติธรรมที่จะต้องปรับตัวให้สอดรับกับสถานการณ์ในอนาคต

กำหนดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19
“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”

วันพุธที่ 30 มีนาคม 2565	ระหว่างวันพุธที่ 30 – วันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2565
09.30 - 10.00 น.	พิธีเปิด และปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชนในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”** โดย นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10.00 - 11.00 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศเพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล”** โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฏ์ วิศิษฏ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม
11.00 - 12.00 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม”** โดย นายเข็มชัย ชุติวงศ์ ประธานกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 15.00 น.	เวทีเสวนา หัวข้อ **“เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”** โดย 1. นายวันฉัตร สุวรรณกิตติ รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม 3. ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองขะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ดำเนินรายการ : นายไพสิฐ พาณิชย์กุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
13.00 - 15.00 น.	เวทีเสวนา (ห้องคู่ขนาน) หัวข้อ **“การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์”** โดย 1. Mr. Alexandru Caciuloiu, Regional Programme Coordinator (Cybercrime), UNODC 2. ดร.ปริญญา หอมเอนก กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ฯ 3. ร้อยตำรวจเอก เขมชาติ ประกายหงษ์มณี รักษาการในตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีการค้ามนุษย์และคดียาเสพติด กรมสอบสวนคดีพิเศษ 4. พลตำรวจตรี นิเวศน์ อาภาวศิน ผู้บังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้ดำเนินรายการ : รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.กฤษณพงศ์ พูตระกูล คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต
15.00 - 16.30 น.	การบรรยาย/เวทีเสวนา หัวข้อ **“เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง”** โดย 1. ดร.พิเศษ สอาดเย็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) 2. ดร. อณูวรรณ วงศ์พิเชษฐ์ รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) 3. คุณกันต์รวี กิตยารักษ์ ผู้จัดการโครงการ สำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

วันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2565	
09.00 - 11.00 น.	เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“เศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน”** โดย 1. นางสาวรื่นวดี สุวรรณมงคล เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ 2. ดร.ชญาวดี ชัยอนันต์ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารการสื่อสารองค์กร ธนาคารแห่งประเทศไทย 3. นายจิรายุส ทรัพย์ศรีโสภา ผู้ก่อตั้ง และ Group CEO บริษัท บิทคับ แคปปิตอล กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ ผู้ดำเนินรายการ : นายนครินทร์ วนกิจไพบูลย์ คอลัมนิสต์ และบรรณาธิการบริหาร THE STANDARD
11.00 - 12.00 น	เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ”** โดย 1. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. นางสาววิพัตรา โตเต็มโชคชัยการ ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา FutureTales Lab by MQDC ผู้ดำเนินรายการ : นางสาวพิชญาภา ศรีบัว ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 - 15.00 น เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่”** โดย 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) 3. นายกลินท์ สารสิน ประธานอาวุโส หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ผู้ดำเนินรายการ : นายไพศาล มังกรไชยา ผู้จัดรายการวิทยุอิสระในเครือวิทยุ อสมท
15.00 – 15.30 น	สรุปผล และพิธีปิดการประชุม โดย พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

การดำเนินกิจกรรม

วันพุธที่ 30 มีนาคม 2565
เวลา 09.30 - 10.00 น.
พิธีเปิด และปาฐกถาพิเศษ
หัวข้อ **“การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชนในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”**
โดย นายสมศักดิ์ เทพสุทิน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม เป็นเวทีที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะได้ร่วมกันในการบูรณาการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบการบริหารงานยุติธรรมของประเทศ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกฯ ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ สำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นฝ่ายเลขานุการ เป็นกลไกสำคัญในการประสานและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีเป้าหมาย คือ การผลักดันให้เกิดการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ประกอบกับแนวคิดในการบริหารงานยุติธรรม และทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้หลากหลายรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า

การปรับแนวคิดการพัฒนางานให้ทันต่อสถานการณ์และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ผ่านการทบทวนกฎหมายที่มีความล้าสมัย บางฉบับมีอายุมากกว่า 70 ปี จึงได้มีแนวความคิดในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ผลการดำเนินงานของ กพยช. และกระทรวงยุติธรรมสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาและการปรับตัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงและมีความก้าวหน้าในการพัฒนากฎหมาย โดยกระทรวงยุติธรรม ได้เสนอกฎหมายทั้งหมด จำนวน 10 ฉบับ ประกาศใช้แล้ว 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

(ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 หรือกฎหมายปลดล็อกพืชกระท่อม และประมวลกฎหมายยาเสพติด 3 ฉบับ ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธ.ค. 2564 โดยบูรณาการรวมกฎหมายจาก 24 ฉบับ ให้เป็นหนึ่งเดียว ทั้งนี้ ได้มีการทบทวนปรับปรุงกฎหมายซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ กฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของวุฒิสภาแล้ว อยู่ระหว่างการประกาศใช้เป็นกฎหมาย 1 ฉบับ คือ (ร่าง) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา, (ร่าง) กฎหมายที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวุฒิสภา 3 ฉบับ ได้แก่ (ร่าง) พระราชบัญญัติพืชกระท่อม, (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย และ (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง หรือกฎหมาย JSOC, (ร่าง) กฎหมายที่อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร 1 ฉบับ คือ (ร่าง) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มเกณฑ์อายุเด็กในกรณีที่เด็กกระทำความผิดอาญา และ (ร่าง) กฎหมายที่อยู่ในขั้นตอนพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มี 1 ฉบับ คือ (ร่าง) พระราชบัญญัติล้มละลาย ซึ่งจะดำเนินการผลักดันให้สำเร็จในสมัยนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมในอนาคตต่อไป

นโยบายและแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ให้เน้นการอำนวยความยุติธรรมที่ประชาชนและประเทศชาติจะได้รับประโยชน์เป็นสำคัญ ดำเนินการโดยมองในมิติทางสังคมที่ใกล้ชิดกับประชาชนให้มากขึ้น ปรับเปลี่ยนมุมมองการปฏิบัติงานโดยให้นำปัญหา อุปสรรค มาปรับเปลี่ยนให้เป็นการสร้างโอกาส อาทิ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง หรือผู้พ้นโทษให้เป็นพลังโดยส่งเสริมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐ โดยไม่ละเลยมิติความปลอดภัยของสังคม

การพัฒนาการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชน ซึ่งปัจจุบันมีโครงการที่ดำเนินการ หรือกำลังผลักดันให้เกิดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ดังนี้

▶ การปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดทั้งระบบ เพื่อพัฒนากลไกในการป้องกัน ปราบปรามยาเสพติด การยึดทรัพย์ ตัดวงจรยาเสพติด ลดความเดือดร้อนของประชาชน โดยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เน้นมาตรการริบทรัพย์สินมาบังคับใช้เพื่อปราบปรามยาเสพติด และได้มีนโยบายกำหนดเป้าหมายการยึดทรัพย์สินจากเครือข่ายยาเสพติด ให้ได้ไม่ต่ำกว่า 6,000 ล้านบาท ซึ่งในปีที่ผ่านมา สามารถดำเนินการได้ถึง 7,000 กว่าล้านบาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นเป้าหมายที่สามารถดำเนินการได้มากที่สุดในการยึดทรัพย์สินจากเครือข่ายยาเสพติด ทั้งนี้ ได้มอบหมายให้ สำนักงาน ป.ป.ส. บูรณาการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาคีโดยนำกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินคดียาเสพติดทุกฉบับมาบังคับใช้ให้เกิดผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และเชื่อมั่นในอีก 2 ปี ปัญหายาเสพติดจะลดน้อยลง

▶ การปลดล็อกกฎหมายพืชกระท่อม กระทรวงยุติธรรม ได้ดำเนินการผลักดันการถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติด โดยตราเป็นพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 เพื่อยกเลิกความผิดและอัตราโทษอันเกี่ยวข้องกับพืชกระท่อม และมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564 นับเป็นโอกาสอันสำคัญของประเทศไทยที่จะสามารถศึกษา วิจัย พัฒนาสายพันธุ์ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อม ทั้งในทางการแพทย์การเป็นยาทดแทน การแปรรูปเป็นสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงผลักดันให้พืชกระท่อมเป็นพืชเศรษฐกิจ และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยต่อไปในอนาคต

▶ การผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์ที่ใช้ความรุนแรง และจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน (Justice Safety Observation Adhoc Center : JSOC) เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการระบบการเฝ้าระวังและป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะฐานความผิดร้ายแรง 8 ประเภท ได้แก่ ฆ่าข่มขืนเด็ก ฆ่าข่มขืน ฆาตกรโรคจิต สังหารหมู่ ฆาตกรต่อเนื่อง ชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์โดยฆ่าเจ้าทรัพย์ เรียกค่าไถ่ และพ่อค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นภารกิจในการสร้างความปลอดภัยและความเชื่อมั่นให้กับสังคม ขับเคลื่อนไปพร้อมกับการยกร่างกฎหมายดังกล่าว โดยจะมีประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนถึงร่างกฎหมายที่กำลังจะประกาศใช้และการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมว่า ผู้พ้นโทษที่มีลักษณะพิเศษที่ได้รับการปล่อยตัวดังกล่าว จะไม่ออกไปสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมอีก

▶ การขับเคลื่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนหนี้สินของประชาชนด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในการแก้ปัญหา อาทิ หนี้ กยศ. หนี้บัตรเครดิต หนี้เช่าซื้อรถยนต์ มอเตอร์ไซค์ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาเชิงระบบในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ชั้นศาล และลดค่าใช้จ่ายของประชาชน อีกทั้ง มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงขั้นตอนอำนวยการไกล่เกลี่ยให้ประชาชนเข้าถึงง่าย ผ่านโครงการมหกรรมการไกล่เกลี่ยหนี้สินครัวเรือน และยุติธรรมพบประชาชนที่กำลังจะจัดขึ้น โดยมีแผนจะให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคและทุกจังหวัดทั่วประเทศ

▶ การเยียวยาผู้เสียหาย เหยื่อในคดีอาญา การช่วยเหลือประชาชนด้วยกองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมได้มีแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมตามมาตรฐานสากล เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย เหยื่ออาชญากรรม หรือผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรมให้เข้าถึงความช่วยเหลือด้วยความรวดเร็วโดยไม่ต้องร้องขอ ภายใต้แนวคิด ยุติธรรมใส่ใจ 24 ชั่วโมง (Justice Care) โดยมอบหมายให้ศูนย์ยุติธรรมสร้างสุข (สำนักงานยุติธรรมจังหวัด) เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการช่วยเหลือดังกล่าวในระดับพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นแบบแผนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน กำหนดให้แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมแบบบูรณาการภายใน 24 ชั่วโมง ด้วยการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน

▶ การปรับแนวคิดเรื่องการพัฒนาพฤตินิสัย การลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อลดงบประมาณของประเทศ ซึ่งเวลานี้ลดไปได้แล้ว 1,800 ล้านบาทต่อปี โดยมีแนวทางการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ซึ่งในขณะนี้ได้ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี โดยในพื้นที่นำร่องจากการศึกษาข้อมูลของมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการ ในรูปแบบการลงทุนโดยผู้ประกอบการร่วมลงนาม MOU โดยมีสถานที่นำร่องในพื้นที่เรือนจำที่สมควร 3 แห่ง ได้แก่ เรือนจำกลางสมุทรปราการ เรือนจำกลางชลบุรี และเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ขับเคลื่อนการฝึกวิชาชีพและทักษะอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง มีการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาจีน คณิตศาสตร์ เพื่อให้เมื่อพ้นโทษออกมาสามารถไปทำงานทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ มีทักษะที่มากขึ้น ได้ค่าแรงที่สูงขึ้น พัฒนาสามารถเป็นหัวหน้างานได้ สู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และไม่หันกลับไปกระทำผิดซ้ำ

กระทรวงยุติธรรม ตลอดระยะเวลากว่า 3 ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ทั้งในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด ที่ตัดวงจร ยึดทรัพย์ ตั้งแต่รายเล็กไปจนถึงรายใหญ่ กฎหมายที่สร้างความปลอดภัยให้กับประชาชน และกฎหมายที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชน ขณะเดียวกันการทำงานเชิงรุกที่เป็นจุดเด่นอีกด้านหนึ่งคือการบริการประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาหนี้สิน การชดเชยเงินผู้เสียหายคดีอาญา (พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย) และการหาทนายความให้กับประชาชนจากกองทุนยุติธรรม อยากให้ทุกหน่วยงานช่วยกันประชาสัมพันธ์เป็นกระบอกเสียงให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิทธิตามกฎหมายเพื่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน การทำงานของกระทรวงยุติธรรมในเวลานี้ เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและครอบคลุม โดยยึดประโยชน์ของประชาชนและสังคมเป็นสำคัญ โดยการดำเนินการต่อจากนี้ การผลักดันโครงการหรือการดำเนินงานที่ผ่านมาให้เกิดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และขับเคลื่อนต่อยอดให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทุกหน่วยงานต้องร่วมมือกันแม้จะเป็นงานที่มีความยาก ท้าทาย ขอให้มุ่งมั่นพัฒนา พยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย แนวทางและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ยังล้าสมัย หรือปรับกระบวนทัศน์การดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของกระบวนการยุติธรรม

1. การพัฒนาและการปรับตัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่ออำนวยความยุติธรรมที่สามารถตอบสนองได้ตรงต่อความต้องการของประชาชนและสถานการณ์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้หลากหลายรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม เข้าถึงง่าย และสอดคล้องรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า

2. การทบทวนปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ควบคู่ไปกับการปรับตัว แนวคิด และแนวทางดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความถูกต้อง สอดคล้องรองรับตามกฎหมายใหม่และการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

3. การให้บริการประชาชนในการอำนวยความยุติธรรม การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนรับรู้สิทธิตามกฎหมายและได้รับความยุติธรรมอย่างครอบคลุมและทั่วถึง

4. การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นระบบ เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

เวลา 10.00 - 11.00 น.
ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ**“ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศเพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล”**

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฏ์ วิศิษฏ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

ปลัดกระทรวงยุติธรรมได้นำเสนอแนวคิดในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยเพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัล โดยเล็งเห็นว่าเรื่องนี้มีความสำคัญและน่าสนใจในโลกปัจจุบันตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งในการนำเสนอครั้งนี้ ได้แบ่งแนวคิดในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัลออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ ประการแรกคือ Digitization กับการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สองคือ สิ่งใดเป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างการดำเนินการในปัจจุบันและความท้าทายที่เกิดขึ้น และประการสุดท้ายคือระบบ Digitization กับการเปลี่ยนโลกของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องสามารถตอบสนองกับความเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวอย่างสูง ไม่ว่าจะพูดถึงเรื่องเทคโนโลยี เช่น Blockchain ซึ่งก็ถือเป็นเรื่องที่เก่าไปแล้ว ปัจจุบันมีการพูดถึง Metaverse ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ก็จะมีการพัฒนาก้าวหน้าไป ดังนั้น กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจและมองไปข้างหน้าเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถปรับทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก มิใช่การปรับไปตามโลกโดยหากสามารถทำได้จริง ๆ ก็ควรปรับนำไปสู่การพัฒนาเพื่อที่จะนำโลกไปข้างหน้าได้

1. Digitization กับการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

Digitization หรือการปรับเปลี่ยนข้อมูล (Data) ต่าง ๆ ในรูปแบบแอนะล็อก (Analog) ไปเป็นดิจิทัล (Digital) เริ่มจากระบบตัวเลข คือ เลขศูนย์ เลขหนึ่ง ก็เริ่มเปลี่ยนแนวทางในการทำงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมานั้นการก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีการเติบโตล่าช้า กระบวนการยุติธรรมในช่วงระยะเวลาต้น ๆ จึงไม่ได้รับผลกระทบมากมายนัก เทคโนโลยีมีการเติบโตอย่างช้า ๆ ในช่วงต้น การใช้เทคโนโลยีของหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นการใช้งานในรูปแบบเพื่อสนับสนุน (Support) การทำงาน และเมื่อมีการเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงการประมวลผล หน่วยงานต่าง ๆ ก็จะเริ่มมีการเก็บข้อมูลแบบกระดาษไปใช้

ในระบบดิจิทัล โดยเป็นการส่งผ่านข้อมูลที่เอาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นกระดาษทั้งหมดมาลงระบบและส่งข้อมูลในระบบดิจิทัลเพื่อประมวลผล เริ่มมีการเก็บสถิติซึ่งดำเนินการมาแล้วในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา รวมถึงการให้ความสำคัญกับข้อมูล (Data) มากขึ้น มีการเปรียบเปรย Data เป็นน้ำมัน หากใครมี Data มาก ก็จะสามารถที่จะใช้ประมวลผล วิเคราะห์และวางแผนได้มากขึ้น ทั้งนี้ในการนำข้อมูลจากกระดาษไปลงในระบบดิจิทัลจะเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นโดยเฉพาะเรื่องระยะเวลาที่อาจจะเกิดความล่าช้าขึ้นได้

ในทางศาลได้มีการนำข้อมูลในรูปแบบคำพิพากษามาประมวลผลเพื่อนำไปสู่การควบคุมสถิติ รวมถึงการพัฒนาของระบบการค้นคว้า หรือการค้นหาซึ่งจะทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ลดระยะเวลาการทำงานได้ ไม่ว่าจะกรม หรือกระทรวงใด ๆ ต่างก็มีการปรับการใช้ข้อมูลเหล่านั้นไปอยู่ในระบบจัดเก็บข้อมูลแบบดิจิทัล โดยการดำเนินการลักษณะนี้ในระยะเริ่มต้นยังไม่ได้มีผลกระทบมากมายนักเนื่องจากข้อมูล (Data) ที่ใช้ไม่ได้มีความสลับซับซ้อนจึงยังไม่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาประมวลผลภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันโลกดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงไปมีความต้องการในการใช้ข้อมูลมากขึ้น แต่ข้อมูลที่เก็บอยู่มีความล่าช้าในการนำมาใช้ รวมถึงการประมวลผลจากกระดาษไปสู่ระบบดิจิทัล ในช่วงระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ก็เริ่มมีการกำหนดแนวคิดในการดำเนินงานในระบบดิจิทัลมีการดำเนินการของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการ Digitization เช่น การปรับเปลี่ยนการทำงานระบบเดิมไปสู่การทำงานแบบใหม่ โดยใช้ระบบ Digital Platform ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น กรมบังคับคดี ซึ่งมีการทำงานแบบระบบกระดาษหรือรูปแบบแอนะล็อก (Analog) ควบคู่ไปกับการบันทึกข้อมูลในระบบดิจิทัล เพื่อทำให้ข้อมูลเหล่านั้นได้รับการประมวลผล และสามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต

ดังที่ทราบกันดีว่า การนำข้อมูลจากกระดาษไปลงในระบบดิจิทัลอาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นได้ใน 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 เรื่องเวลาเพราะข้อมูลที่อยู่ในระบบปกติ (ระบบกระดาษ) เมื่อมีความต้องการนำข้อมูลไปลงในระบบดิจิทัลเพื่อจะประมวลผลจะมีช่องว่างของระยะเวลาในทุกเรื่อง เช่น ในสมัยก่อนการลงข้อมูลตามปกติโดยระบบ Manual นอกจากจะใช้ระยะเวลานานแล้ว ยังอาจจะเกิดความคาดเคลื่อนจากข้อมูลที่นำเข้าสู่ระบบได้อีกด้วย ด้านที่ 2 ในปัจจุบันการเพิ่มเทคโนโลยีการแสกนข้อมูลลงไปในระบบเร็วขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของหมายจับ หมายค้น หรือสิ่งต่างๆ ที่เราสามารถนำข้อมูลนี้ลงไปก็ตาม แม้ว่าจะลดความคาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดในการลงข้อมูลแต่ก็นำไปสู่ระยะเวลาที่เป็นช่องว่างได้ ซึ่งกรมบังคับคดี ได้เริ่มดำเนินการเรื่องนี้มานานพอสมควร ในที่สุดระบบเดิมที่เคยใช้แบบกระดาษและส่งผ่านข้อมูลก็ได้ยกเลิกไปเพราะในที่สุดการทำงานด้วยระบบ Digital Platform เท่านั้นที่สามารถทำให้ข้อมูลในการดำเนินงานจะถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการ Digitization ในปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต

ปัจจุบันนี้มีการดำเนินการในหลายหน่วยงานที่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานทั้งหมดในรูปแบบการทำงานแบบกระดาษ หรือรูปแบบแอนะล็อก (Analog) ไปสู่รูปแบบการใช้ Digital Platform จำนวนมาก สำหรับหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมได้มีการดำเนินงานไปบ้างแล้ว เช่น กรมบังคับคดี ซึ่งถือเป็นหน่วยงานแรกที่ได้ดำเนินการในกระบวนการนี้ไปแล้ว รวมถึงหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมได้นำแนวคิดในเรื่อง Digital Platform มาปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน เช่น การพิจารณาดำเนินคดีออนไลน์ในศาลแพ่งโดยระบบการดำเนินคดีแบบ Digital Platform เริ่มตั้งแต่ต้นจนจบ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวเป็นสิ่งหนึ่งที่จะมีความสำคัญและทำให้ข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมมีความทันสมัย (Update) สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

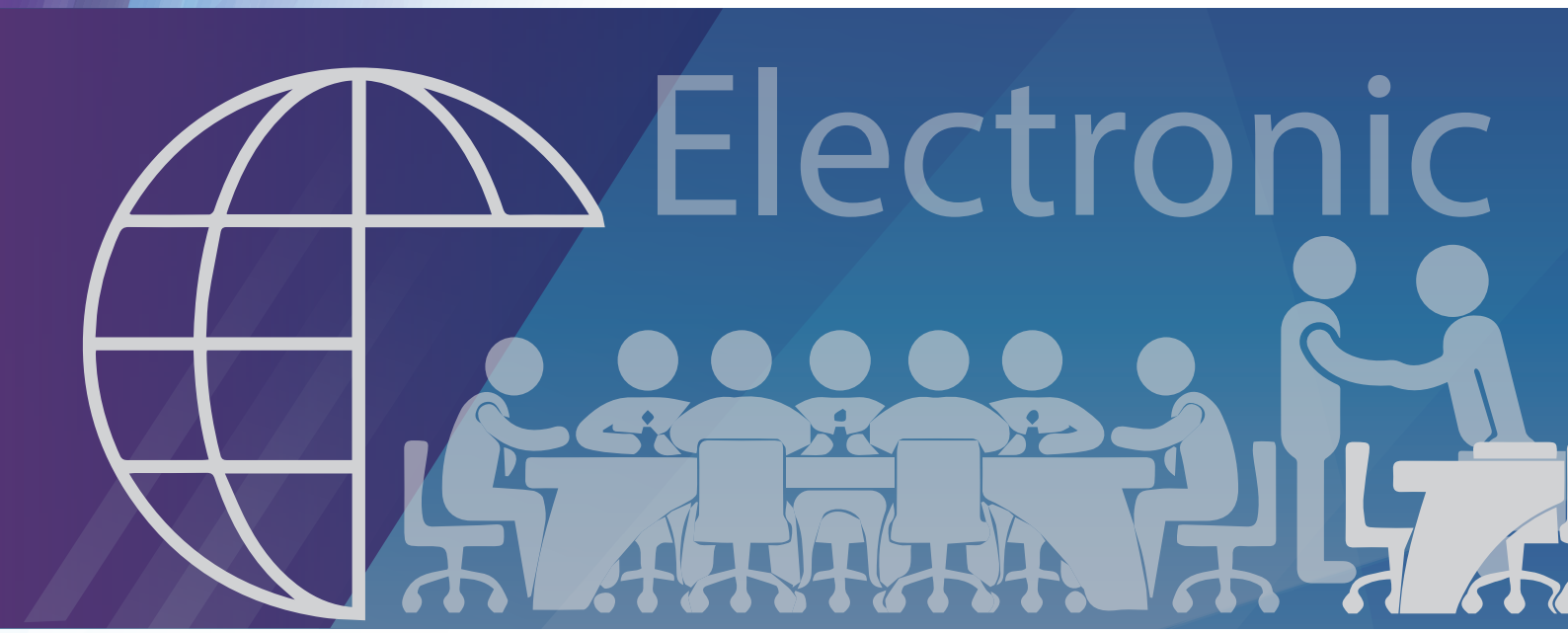
ความท้าทายในการปรับเปลี่ยนข้อมูลดิจิทัลจากระบบกระดาษไปสู่ Digital Platform ซึ่งพยายามทำกันมาในหลายประเทศก่อนประเทศไทยประมาณ 20 ปีเศษ ในกรณีประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลี ได้มีความพยายามให้เกิดการขับเคลื่อน E - Court ทำให้พยานและหลักฐานที่ศาลจะสามารถรับเข้ามาในระบบการพิจารณาคดีของศาลซึ่งอาจจะเป็นระบบ Hybrid ที่มีผู้พากษาดำเนินการ ข้อมูลเหล่านั้นทั้งหมดในระบบกระบวนการยุติธรรมจะต้องผ่านเข้าไประบบดิจิทัล เพื่อที่ศาลจะได้ประมวลผลในกรอบการทำงานและสามารถที่จะดำเนินการได้ ความท้าทายในห้วงแรก ๆ จึงเป็นเรื่องการส่งต่อข้อมูลจากระบบหนึ่งไปอีกระบบหนึ่งเท่านั้น

ในส่วนความพยายามของประเทศไทยนั้น มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในลักษณะที่มีการประมวลผลการดำเนินการในภาพรวม โดยมีจุดเริ่มต้นจากกฎหมาย การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ขึ้นมาในระยะเวลา 20 - 30 ปี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตั้งเป้าที่จะมีการพัฒนาในภาพรวม ทั้งนี้ กพยช. ซึ่งมีสำนักงานกิจการยุติธรรม (สกธ.) เป็นฝ่ายเลขานุการและมีผู้แทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่อยู่ 2 ด้าน โดยด้านนึงคือ ด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรมโดยการจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ได้ยกระดับและมีการชี้ให้ว่าถ้าต้องการจะพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการอย่างมีรูปธรรม จำเป็นต้องมีแผนการพัฒนาการบริหารงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งปัจจุบันก็คือ แผนดิจิทัลของกระบวนการยุติธรรม (แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม) ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่หากมองย้อนกลับไปในการพัฒนาของระบบ Platform ระบบการประมวลที่มีลักษณะต่างคนต่างดำเนินการจะเริ่มมีการกำหนดทิศทางที่มีความชัดเจนในการทำงานร่วมกันมากขึ้น

ผลผลิตสำคัญของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมได้มีการตั้งเป้าหมายไว้ 2 ด้าน คือด้านที่ 1 การที่สามารถนำเอาข้อมูล (Data) ที่อยู่ในหน่วยงานในหรือนอกกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ที่จะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาอยู่ในกระบวนการยุติธรรม สามารถที่จะนำมาค้นหาความจริง สามารถสร้างระบบ Data Matching เพื่อที่จะทำให้ข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ เหล่านั้น วิ่งเข้ามา เพื่อให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสามารถที่จะใช้ข้อมูลนั้นในการค้นหาหรือประมวลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ระยะเวลาน้อยลง ซึ่งเรียกว่าระบบการเชื่อมโยงข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมหรือหลายคนเคยได้ยินในชื่อ Data Matching หรือ

Data Engine ต่าง ๆ โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ ในกรณีที่หน่วยงานต่าง ๆ สามารถที่จะปรับเอาข้อมูลที่เป็นระบบกระดาษไปอยู่ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นดิจิทัลแล้ว ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้น โดยปกติหน่วยงานสามารถค้นหาและให้คำตอบกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้การทำงานของตัวเอง แต่การสร้างระบบกลางที่จะทำให้ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นสามารถที่จะส่งต่อ เชื่อมโยง ประมวลผล ซึ่งจะทำให้เราสามารถที่จะค้นหาความจริงได้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พนักงานสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) หรือพนักงานอัยการซึ่งก็ทำหน้าที่ในการสอบสวน มีความต้องการที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อที่จะประมวลผลบุคคลนั้น ว่าเกี่ยวข้องในรูปแบบคดีต่างๆ อย่างไร เราสามารถที่จะใช้เครื่องมือนี้ระบบนี้ในการติดตามเอาข้อมูลที่อยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งได้มีบันทึกข้อตกลงที่จะทำให้เครื่องมือหรือระบบนี้ เข้าไปค้นคว้าและดึงเอาข้อมูลนั้นมาเป็นข้อมูลกลาง ที่จะทำให้พนักงานสอบสวนเข้าถึงสามารถทำได้ภายในระยะเวลาไม่ถึงวินาที ระบบนี้เรียกว่า ระบบ Data Exchange Center (DXC) ระบบนี้ไม่ได้ทำให้ข้อมูลที่อยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ กลายมาเป็นข้อมูลกลาง แต่เป็นระบบที่มีการสร้าง Platform ในการค้นหาที่จะเชื่อมคำถามหรือข้อมูลที่ต้องการจะค้นคว้าจากผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หรือพนักงานสอบสวนซึ่งต้องการจะทราบข้อมูลของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี เช่น ต้องการจะทราบว่าบุคคลคนนี้มีรถยนต์ในครอบครองกี่คัน บุคคลคนนี้เคยถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ บุคคลคนนี้เคยมีหมายจับหรือการพิพากษาลงโทษจากศาลหรือไม่ บุคคลคนนี้เคยอยู่ในเรือนจำ บุคคลคนนี้เคยถูกคุมประพฤติมากน้อยเพียงใด จะเห็นว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลซึ่งอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่เก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล และถ้าหากหน่วยงานนั้น ๆ สามารถทำงานในระบบ Platform และส่งข้อมูลผ่านดิจิทัลโดยแท้ ช่องว่างระยะเวลาก็จะมีไม่มาก แต่ถ้าเป็นการเก็บข้อมูลที่ทำงานในรูปแบบกระดาษที่ต้องส่งผ่านข้อมูลในระบบ Platform ก็จะใช้ระยะเวลาและมีช่องว่าง 1 - 2 วัน ทั้งนี้ ระบบ DXC เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้คนที่ต้องการจะค้นคว้าสามารถเข้าค้นคว้า ส่ง Query (การค้นหา) ผ่านระบบ ระบบจะส่งคำถาม ในลักษณะการเชื่อมโยงข้อมูล Data Matching โดยใช้เลข 13 หลักของกรมการปกครองเป็นฐานเพื่อดึงเอาข้อมูลที่อยู่ในระบบต่าง ๆ การดึงข้อมูลดังกล่าวไม่ใช่การดึงข้อมูลในลักษณะข้อมูลโดยตรงจากหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานให้ข้อมูล แต่จะเป็นการดึงข้อมูลผ่านกระจกเงาหรือระบบ Mirror ซึ่งมีการตั้ง Server ในลักษณะของการเป็น Server คั้นกลาง เพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนถึงข้อมูลของหน่วยงานนั้น

ในปัจจุบันนี้ระบบ DXC เป็นระบบที่ทำให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พนักงานสอบสวนของกรมการปกครอง พนักงานสอบสวนในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ภายในระยะเวลาไม่เกินวินาที ส่งผลต่อการทำหน้าที่ในหลายหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม เช่น การประเมินผลของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการประเมินผลบุคคลหนึ่งที่จะต้องระบุว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นการกระทำผิดซ้ำหรือไม่ได้กระทำผิดซ้ำจะไม่ได้อยู่เพียงข้อมูลที่ศาลพิพากษาแต่อยู่ในข้อมูลที่อาจมีการดำเนินการตั้งแต่บุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานะเยาวชนหรือถูกคุมประพฤติอยู่เพื่อจะทำให้การประมวลผลและการบริหารจัดการกับบุคคลต่าง ๆ สามารถเดินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นระบบ DXC ที่ใช้งานมา 14 - 15 ปี เป็นผลผลิตจากการดำเนินการของแผนพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติด้านดิจิทัล และในปัจจุบันทั้งศาลและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด มีการใช้ข้อมูลผ่านระบบ DXC ในปีหนึ่งมากกว่า 5,000,000 - 6,000,000 Transactions และเป็นระบบหรือฐานที่ทำให้เราพบว่าเป็นการยกระดับ Data Matching ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ระบบ Data Matching ในกระบวนการยุติธรรม ถือว่าเป็นการยกระดับในระดับนึง แต่ก็อาจจะยังไม่ใช่ปัจจัยที่มองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบต่อไปมากขึ้น ซึ่งในที่สุดระบบดิจิทัลหรือ Digitization จะเข้ามาแทนการทำงานในระบบราชการเกือบทุกอย่าง ซึ่งปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนการทำงานระบบทั่ว ๆ ไปจากระบบกระดาษมาเป็นระบบดิจิทัลเกือบทั้งหมดแล้ว บางครั้งจะการทำงานแบบดิจิทัลโดยแท้หรือบางครั้งเป็นรูปแบบ Digital Hybrid ควบคู่กับระบบบุคคล โดยปัจจุบันมีความท้าทายในการทำงานในกระบวนการยุติธรรมผ่านระบบดิจิทัลโดยแท้ทั้งหมด และนี่คือเป้าหมายด้านที่ 2 ของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม

การทำงานในระบบกระบวนการยุติธรรมที่พบว่า การทำงานในคดีอาญา เริ่มตั้งแต่ ตำรวจ อัยการ ศาล ผ่านมายังระบบของกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือระบบของคดีแพ่ง ซึ่งก็จะเป็นการทำงานในภาคธุรกิจ ธุรกรรม ไล่ลงมาจนถึงภาคคดีของทนายความและจนถึงศาล ความท้าทายของการเปลี่ยนระบบการทำงานทั่ว ๆ มาเป็นระบบดิจิทัลนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ มีปัญหาและข้อโต้แย้งในระบบนี้มาเป็น 10 ปี โดยความจริงการเปลี่ยนงานจากระบบกระดาษเป็นดิจิทัล ไม่ว่าจะเรื่องใด ๆ ก็ตามมีความจำเป็นที่ต้องปรับ Platform หรือ Framework ในเชิงกฎหมายเพื่อให้รองรับการทำงานในระบบดิจิทัลในทุกรูปแบบ สิ่งที่มีปัญหามาแต่เดิม คือ Mindset ที่คนไม่ได้เชื่อในระบบดิจิทัล แต่ปัจจุบันในโลกนี้การปรับปรุงกฎหมายในระดับสากลไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงกฎหมายในระบบทั่วไปหรือ Electronic Commerce ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการทำธุรกรรมให้เกิดความน่าเชื่อถือ ดิจิทัลนี้สามารถที่จะนำมาเป็นพยานหลักฐานในทุก ๆ เรื่องได้ต่างล้วนมีการออกกฎหมายกลางในระดับของสหประชาชาติที่จะทำให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับและปรับไปสู่การใช้อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาในระบบการทำงานตั้งแต่ธุรกรรมโดยทั่วไป จนไปถึงระบบของกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ ยังเริ่มใช้ระบบนี้ในการจัดการระบบข้ามประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระบบของ International Contract ที่มีอนุสัญญาในการยอมรับ ปัจจุบันนี้ล่วงเลยไปถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นทุกที จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมไม่ได้เป็นปัญหาอะไรที่จะปรับตัวให้เข้าสู่การใช้ดิจิทัลเลย โดยประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนให้มีการยอมรับในการใช้ระบบดิจิทัลเข้ามาทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเกือบจะทั้งหมดแล้ว ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มีการปรับปรุงและมีคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมี สพทอ. หรือสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นฝ่ายเลขานุการ ได้มีการกำหนดแนวทางทำให้ระบบดิจิทัลได้รับการยอมรับ การยอมรับดังกล่าวรวมถึง Platform กระบวนการ สิ่งที่จะใช้ในระบบดิจิทัลจะแปลงไปสู่ความน่าเชื่อถือในการยืนยันระบบรวมถึงลายมือชื่อ ซึ่งระบบต่าง ๆ เหล่านั้นในระบบกฎหมายไม่ได้มีข้อจำกัดในการนำเรื่องดิจิทัลเข้ามาใช้เลย แม้จะมีข้อสังเกตถึงเรื่องการใช้ระบบดิจิทัลในระบบกฎหมายซึ่งมักมีข้อโต้แย้งว่าทำได้ยากหรือไม่ได้เลยจนต้องมีการปรับปรุงกฎหมายบางอย่าง เช่น การประชุมด้วยระบบ E-meeting ก็ไม่ได้มีข้อจำกัดอะไรที่จะไม่สามารถใช้ระบบดิจิทัลได้ ข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านที่ยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ก็อาจจะเป็นประเด็นเพื่อให้เกิดความมั่นใจจากกฎหมายกลางที่มีอยู่และได้มีการออกกฎหมายเพิ่มเติม แต่หากมีการพิสูจน์ว่ากระบวนการที่ดำเนินอยู่มีความน่าเชื่อถือ มีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัย เวลาทำข้อมูลมาเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลก็จะไม่มีปัญหา แม้แต่กรมบังคับคดีเวลาประชุมเจ้าหนี้ในปัจจุบันก็ใช้ระบบการประชุมแบบ E-meeting และได้กลายเป็น Norm (บรรทัดฐาน) ในการปฏิบัติงาน

รวมถึงการประชุมวิชาการต่าง ๆ ประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้นเรื่อง Electronic Commerce และการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าความเป็นจริงแล้ว ก็ไม่ได้มีข้อจำกัดอะไรในทางกฎหมาย ที่จะทำให้เราไม่สามารถปรับระบบการทำงานแบบกระดาษหรือแบบคน มาเป็นการทำงานด้วย Platform ในระบบดิจิทัลเลยในทางกฎหมาย แต่ความยากลำบากที่ตั้งเป้าตามแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมในด้านที่ 2 คือการจะเปลี่ยนการทำงานด้วยระบบที่ทำอยู่ดังเดิมให้เป็นการทำงานแบบดิจิทัลโดยแท้ทั้งระบบ ก็ไม่ใช่เรื่องที่สามารถทำได้ง่ายนัก แม้แต่ E-Court ของประเทศสิงค์โปร์หรือประเทศเกาหลี หรืออื่น ๆ กว่าจะปรับมาใช้ระบบดิจิทัลเต็มรูปแบบ ก็จะมีประเด็นในเรื่องการยอมรับ การปรับตัวของภาคส่วนต่าง ๆ คนที่มีส่วนได้เสียใช้เวลาระยะหนึ่งในการปรับตัวเข้าหาระบบนั้น นั่นหมายความว่า การที่เราจะทำให้ระบบในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีทั้ง ตำรวจ อัยการ ศาล และหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ ทำงานด้วยระบบกระบวนการยุติธรรมแบบดิจิทัลตั้งแต่ต้นจนจบ สามารถส่งผ่านไฟล์ต่าง ๆ ในการทำงานข้ามไปอีกหน่วยได้ เป็นสิ่งที่มีความท้าทายและเป็นปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบันอยู่ ซึ่งหากมองในขณะนี้จะพบว่า กระบวนการยุติธรรมยังไม่ได้ทำงานด้วยระบบดิจิทัล 100% ทุกหน่วยงาน โดยหลายหน่วยงานมีการทำงานในระบบดิจิทัลในลักษณะเป็นท่อน ๆ หน่วยงานไหนที่มีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงมาก ก็จะเปลี่ยนการทำงานในลักษณะของ Back Office มาเป็นระบบ E-Service เรื่องนี้ก็เป็นแนวนโยบายที่รัฐบาลพยายามขับเคลื่อนผ่าน กพร. หรือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการที่จะทำให้ทุกหน่วยงานให้บริการประชาชนผ่านระบบ E-Service ซึ่งจะทำได้ก็ต่อเมื่อระบบหลังบ้านและหน้าบ้านของหน่วยงานทำงานด้วยระบบดิจิทัลโดยแท้ให้ได้ ในกรณีของกระทรวงยุติธรรม ก็ยังไปไม่ถึง 100% แต่ปัจจุบันนี้ระบบของกรมบังคับคดีที่เป็นกรณีคดีแพ่งเป็นการทำงานในระบบหลังบ้านที่เป็นดิจิทัลโดยแท้ ทำให้ระบบหน้าบ้านในการยื่นFiling การยื่นคำร้อง การยื่นคำขอ หรือการยื่นคำขออายัดต่าง ๆ สามารถทำงานด้วยระบบดิจิทัลได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้งานยุติธรรมทางแพ่งเต็มรูปภายในเวลาอีกไม่นานหนัก การยื่นคำร้องขอผ่านกองทุนยุติธรรม สามารถทำงานในระบบหน้าบ้านและหลังบ้านโดยแท้ 100% การยื่นคำร้องขอให้จ่ายเงินค่าช่วยเหลือเยียวยา ค่าทดแทน ก็เป็นกรอบที่สามารถทำได้โดยแท้เช่นกัน เป้าหมายของแผนที่ต้องการจะทำก็คือ สามารถที่จะทำให้ระบบ E-Service หลังบ้านเกิดขึ้นในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วย ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล ที่จะสามารถดำเนินการภายในและมีหลายหน่วยงานดำเนินการไปแล้ว เป้าหมายประการต่อมาก็คือการเชื่อมโยงในการยื่นคำร้องหรือคำขอผ่านจากระบบของแต่ละหน่วยงานจากระบบของหน่วยงานไปยังอีกหน่วยงานหนึ่งโดยไม่ต้องใช้กระดาษ ซึ่งถ้าแต่ละหน่วยงานสามารถทำระบบ E - Service ได้ทั้งหน้าบ้านและหลังบ้าน ก็จะเกิดความเชื่อมโยงกันแบบ Data Filing ทันที

3. Digitization กับการเปลี่ยนโลกของกระบวนการยุติธรรม

แนวคิดสุดท้ายคือเรื่องปัจจัยท้าทายซึ่งเป็นประเด็นที่ 3 ของการเสวนาครั้งนี้ ซึ่งเริ่มปรากฏชัดเจนมากขึ้น โดยความท้าทายประการแรก คือ เราพบว่าเครื่องมือหรือ Data ต่าง ๆ ในระบบอิเล็กทรอนิกส์จะมีความฉลาด มีความสามารถในการเรียนรู้มากขึ้นเพราะเทคโนโลยีที่รวดเร็วและพัฒนามากขึ้น การกำหนดทิศทางนโยบายในการบริหารจัดการข้อมูลต่างๆ จะเริ่มใช้ระบบ AI Machine Learning ที่ลึกขึ้น ในกระบวนการยุติธรรมได้มีการนำข้อมูลของผู้กระทำความผิดมาประมวลผลเพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้อง กำหนดวิธีการในการบำบัดของแต่ละบุคคล และสามารถประเมินผลได้ว่าการบำบัดนั้นส่งประสิทธิผลมากน้อยอย่างไร ซึ่งความท้าทายในส่วนนี้ คือ การคิดในเชิงนโยบายจำนวนหนึ่งอาจจะไม่ได้อยู่ในมือการบริหารจัดการของคนในกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะมีการจัดการโดยคนลดลง รวมถึงการประมวลผลเปลี่ยนแปลงโดยคนลดลง เช่น การตัดสินกีฬาบางชนิดมีการใช้มนุษย์น้อยลง โดย AI (Artificial Intelligence) เข้ามาเกี่ยวข้องและทดแทนมากขึ้น ขณะเดียวกันมีการพูดถึงระบบการพิพากษาโดยใช้ AI ซึ่งเป็นความท้าทายที่ต้องเตรียมการ ในอีกส่วนหนึ่ง คือ ระบบดิจิทัลทำให้คนสามารถติดต่อกับคนโดยไม่ผ่านตัวกลางที่เป็นคนหรือระบบอื่น ๆ อีกต่อไป ปัจจุบันสามารถทำอะไรกับอีกคนในการส่งข้อมูลโดยไม่ผ่านระบบกลางหรือบริษัทโทรศัพท์ที่มีการควบคุม (Regulate) เพราะเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเทคโนโลยีที่ตัดตัวกลาง ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมเพราะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมคือตัวกลางเช่นกัน เพราะบุคลากรของกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ในการทำให้คนจำนวนมากเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม การเข้ามาของระบบดิจิทัลทำให้คนสามารถเข้าถึงหรือตอบคำถามหรืออธิบายคำถามต่าง ๆ ได้ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางก็จะถูกลดบทบาทลง เช่น กรณีคุณแตงโมทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลายและตัดสินใจจากมุมมองและความเชื่อของตนเอง จุดนี้จะเริ่มเป็นความท้าทายอีกด้านที่จะต้องมีความโปร่งใสมากขึ้นและต้องแสดงถึงข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมด โดยไม่สามารถมองว่าการพิจารณาทั่วไปอาจจะไม่มีคนติดตาม ในสมัยก่อนมีกฎหมายในหลายประเทศการพิจารณาไม่สามารถใช้ระบบ Television ได้ เพราะไม่ต้องการให้ Public หรือผู้อื่นมีอิทธิพลในการชักจูงในการพิจารณาหรือเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม แต่ในปัจจุบันเราไม่สามารถปฏิเสธการเข้ามามีส่วนร่วมของคนจำนวนมากที่ได้มองเห็นข้อมูลต่างๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องดีสำหรับความท้าท้ายนี้ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องจะต้องทำให้ข้อมูลต่างๆ มีความโปร่งใส

ในประเด็นที่ 3 นี้ ปัจจุบันยังไม่ได้มีแนวทางที่กำหนดไว้ชัดเจนนักในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเห็นควรให้สำนักงานกิจการยุติธรรมนำไปเป็นประเด็นการทำงานในอนาคต โดยภาพของกระบวนการยุติธรรมผันตัวการทำงานจากระบบกระดาษมาใช้ระบบดิจิทัลและเมื่อใช้ระบบดิจิทัลทั้งหมด การประมวลผลจะไม่มีช่องว่าง (Gap) การทำ Data Matching จะเกิดเร็วขึ้น การทำ Data Analysis ในระบบ AI จะสูงขึ้น ความท้าทายในการใช้ดุลยพินิจของบุคคล การใช้กรอบการตัดตัวกลาง และความท้าทายสุดท้าย คือ การเข้ามาของ Metaverse ในปัจจุบัน ซึ่งหากมีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจาก Metaverse จะต้องขึ้นศาลใด จะต้องมีระบบการตัดสินอย่างไร จะต้องมีกฎเกณฑ์การตัดสินอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่เห็นว่าควรทำการทำการบ้านในเรื่องนี้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การมองภาพของกระบวนการยุติธรรมในอนาคตต่อความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในยุคดิจิทัล ซึ่งจะต้องมีการรับมือให้ทันหรือก้าวนำต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น เพื่อใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรม

2. การปรับปรุงและกำหนดแนวทางในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม เพื่อปรับตัวต่อความท้าทายจากเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

เวลา11.00 - 12.00 น. ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ **“ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม”** โดย นายเข็มชัย ชุติวงศ์ ประธานกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

ทิศทางและการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมในอดีต

ในอดีตการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือ สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและระบบศาลให้เป็นแบบตะวันตกเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเข้ายึดครองเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ ส่งผลให้ประเทศไทยเปลี่ยนเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย ระบบศาล และระบบกระบวนการยุติธรรมที่ทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตก สมัยนั้นกระบวนการยุติธรรมก็ได้เปลี่ยนแปลงพัฒนาควบคู่ไปกับระบบการปกครองของประเทศ จนกระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีการนำฝ่ายตุลาการเข้ามาถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ในเรื่องการอนุมัติออกหมายบังคับในทางอาญา ทำให้อำนาจของพนักงานสอบสวนลดลงอย่างมาก ในการออกหมายต่าง ๆ เช่น หมายจับ หมายค้น นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีการปฏิรูปสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา คือ ผู้เสียหายและพยานให้ได้รับความคุ้มครองมากขึ้น ซึ่งในอดีตจะเน้นการคุ้มครองผู้ต้องหา

ทิศทางและการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญ เนื่องจากเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ โดยในหมวด 16 มาตรา 257 กำหนดเป้าหมายของการปฏิรูป 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย สามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังคมมีความสงบสุขเป็นธรรม ประการที่สอง ให้สังคมมีความสงบสุขเป็นธรรมและขจัดความเหลื่อมล้ำ ประการที่สาม ให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ โดยเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด คือ การให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย เนื่องจาก กระบวนการยุติธรรมมีบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม เป้าหมายอีกประการ คือ การให้สังคมมีความสงบสุขและขจัดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งการขจัดความเหลื่อมล้ำเป็นประเด็นสำคัญของการปฏิรูปประเทศในระยะแรก ในส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 (ง) มีบัญญัติที่ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม โดยได้กำหนดไว้หลายประเด็นเป้าหมายประกอบด้วย

1. ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม เพื่อแก้ปัญหาดังคำกล่าวที่ว่า ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม

2. ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุล ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจน เพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้ง กำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก เป้าหมายสำคัญของประการที่สองนี้ คือ เพื่อให้กระบวนการสอบสวนมีการตรวจสอบถ่วงดุลกัน โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่สอบสวนและมีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงาน เนื่องจากการดำเนินงานของหน่วยงานเดียวอาจไม่สามารถคลายความเคลือบแคลงสงสัยของสังคมได้

3. เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้มุ่งอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว

4. ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง และโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพ และภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายตามมาตรา 258 (ง) ด้านกระบวนการยุติธรรม (4) กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งคณะรัฐมนตรี แต่งตั้ง ... ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เมื่อครบกำหนดเวลาตามวรรคสองแล้ว ถ้าการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จให้การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจ ดำเนินการตามหลักอาวุโสตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา สำหรับประเด็นที่สี่นี้เป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเรื่องของตำรวจโดยเฉพาะ ซึ่งในรัฐธรรมนูญได้แยกเรื่องปฏิรูปตำรวจและกำหนดให้มีคณะกรรมการพิเศษทำหน้าที่นี้เป็นการเฉพาะ ไม่ได้อยู่ในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

สำหรับเหตุผลในการกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปประเทศทั้งสี่ประเด็นดังกล่าว ประกอบด้วย ประการแรก การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานทุกขั้นตอน เนื่องมาจากสภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรมที่ว่า ในกระบวนการยุติธรรม แต่ละองค์กรแบ่งแยกทำหน้าที่ของตนเองโดยมีขอบเขตการดำเนินงานตามกฎหมาย แต่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานที่แน่นอน ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การสั่งคดีของพนักงานอัยการหรือการดำเนินคดีในศาล เพราะฉะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจะไม่ทราบว่าคดีจะแล้วเสร็จหรือสิ้นสุดเมื่อใด และส่วนใหญ่การกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ จะเป็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการถูกคุมขัง มากกว่าที่จะเป็นการกำหนดระยะเวลาสำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ดังนั้น แผนการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญจึงมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหานี้

ในส่วนการกำหนดให้มีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งต้องยอมรับว่า ความยุติธรรมในประเทศไทยมีราคาแพงต้องใช้ทุนทรัพย์จำนวนมากหากต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีความไม่ว่าเป็นโจทก์หรือจำเลย แม้จะมีเจ้าพนักงานของรัฐมาช่วยดำเนินคดีในส่วนของคดีอาญา แต่บางครั้งผู้ต้องหาไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์หรือเป็นคนยากจนนั่นเอง เนื่องจากมีกระบวนการสำคัญอย่างน้อย 2 ขั้นตอนที่ทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเสี่ยงและไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ขั้นตอนแรก คือ การประกันตัวในชั้นสอบสวน การประกันตัวในประเทศไทยยังต้องอาศัยหลักทรัพย์ เงินทอง หรือที่ดินที่มีมูลค่า ซึ่งผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิด แม้จะประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งและไม่ได้มีความตั้งใจที่จะหลบหนีหรือไปเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน แต่ถ้าไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์มาเป็นหลักประกันก็จะไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญมาก เนื่องจากหากไม่ได้รับการประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ก็จะไม่มีโอกาสไปรวบรวมพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง อีกขั้นตอนหนึ่ง คือ การพิจารณาคดี ผู้ที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาต้องมีทนายความช่วยเหลือ ซึ่งต้องใช้เงินในการจ้างทนาย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาทนายให้จำเลยที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ระบบทนายอาสาจะต้องได้รับการปรับปรุงให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้เสียหายที่ถูกกระทำ ถูกทำร้าย หรือถูกล่วงละเมิดทางอาญา ส่วนใหญ่จะไม่มีความสามารถในการฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ จึงไม่ค่อยได้รับการชดใช้หรือชดเชยเยียวยา ประเด็นนี้จึงมีความพยายามปรับปรุงกฎหมายให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการเรียกค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายได้มากขึ้น

ประการต่อมา การปรับปรุงกระบวนการสอบสวนให้มีการถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการเป็นแนวความคิดที่มีมานานแล้ว เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา ระบบการสอบสวนของประเทศไทย เป็นระบบการแบ่งแยกขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนกับการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการออกจากกัน การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการต้องรอให้พนักงานสอบสวน สอบสวนให้เสร็จก่อนแล้วจึงส่งมาที่พนักงานอัยการ พนักงานอัยการไม่สามารถเกี่ยวข้องกับคดีตั้งแต่ขั้นตอนแรก ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐาน และประสิทธิภาพในการสอบสวนลดลง การปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมครั้งนี้ จึงมีความพยายามที่จะผลักดันเรื่องนี้มาก โดยการเพิ่มบทบาทให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวทางและสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมากขึ้น

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญมีการประกาศใช้ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเป็นต้นมา คณะกรรมการได้จัดทำแผนการปฏิรูปประเทศเสร็จสิ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2562 แต่เนื่องจากมีประเด็นปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมถึง 10 ประเด็น และในแต่ประเด็นก็จะมีกิจกรรมย่อยอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงทำไม่ไหว และถ้าจะทำทั้งหมดจะไม่ค่อยเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ดังนั้น ในปี พ.ศ 2563 รัฐบาลและคณะกรรมการปฏิรูปประเทศจึงเห็นควรว่า ควรจะดึงกิจกรรมที่สำคัญและมีผลกระทบอย่างมากที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม 5 เรื่อง ที่เรียกกันว่า Big Rock หรือหินก้อนใหญ่ที่จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคม ภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (ฉบับปรับปรุง) ซึ่ง Big Rock ดังกล่าว ก็คือทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ในช่วง 2 ปี (พ.ศ. 2564 - 2565) โดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในปีนี้ ประกอบด้วย

กิจกรรม Big Rock ที่ 1 การให้ประชาชนสามารถติดตามความคืบหน้า ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม

คณะกรรมการได้มีความคืบหน้าในการยก**ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ....** มุ่งเน้นการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า โดยให้ทุกหน่วยงานกำหนดระยะเวลาดำเนินงานของตนเองในทุกขั้นตอนแล้วประกาศให้ประชาชนและสังคมทราบว่า กระบวนการแต่ละขั้นตอนต้องแล้วเสร็จภายใน

Big Rock

ระยะเวลาเท่าไหร่ และกำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม**จัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศตรวจสอบและแจ้งความคืบหน้าให้ประชาชนทราบ** สามารถติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินคดีแต่ละคดี เป็นการให้ประชาชนเป็นคนตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมว่า สามารถจัดทำได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งการให้แต่ละหน่วยงานกำหนดระยะเวลาที่จะต้องทำงานให้สำเร็จ คล้ายกับเป็นการให้คำมั่นสัญญาด้วยตนเองว่าจะทำให้สำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดเอง ซึ่งหากไม่สำเร็จจะไม่สามารถเป็นข้ออ้างได้ว่ามีผู้อื่นกำหนดโดยที่ไม่ได้พิจารณาจากทางปฏิบัติ และหน่วยงานจะไม่สามารถกำหนดระยะเวลายาวนานจนเกินไป เนื่องจากประชาชนและสังคมจะมองว่าไม่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบัน หลายหน่วยงานทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และหน่วยงานอื่น ๆ มีการดำเนินงานดังกล่าวแล้ว และอยู่ระหว่างการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปติดตามความคืบหน้าของการดำเนินคดีได้ อย่างไรก็ดีเป็นการดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ทั้งนี้ร่างกฎหมายฉบับนี้ ปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแล้ว และเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565 ที่ผ่านมา ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ได้รับหลักการร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. .... และอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเพื่อเสนอที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา พิจารณาในวาระที่ 3 ต่อไป

กิจกรรม Big Rock ที่ 2 การรับแจ้งความร้องทุกข์ต่างท้องที่

มีเป้าหมายเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีเขตอำนาจการสอบสวน พนักงานสอบสวนคนหนึ่งหรือตำรวจจะมีอำนาจสอบสวนอยู่ภายในท้องที่ของตนเอง หากคดีเกิดขึ้นนอกเขตท้องที่ตำรวจก็จะไม่มีอำนาจสอบสวน ปัญหาเรื่องเขตอำนาจสอบสวน บางครั้งมีความสลับซับซ้อน ในการแจ้งความ ประชาชนประสบปัญ**หาเรื่องเขตอำนาจสอบสวน** ประชาชนไม่ทราบว่าคดีของตนเองขึ้นอยู่กับสถานีตำรวจสถานีใด บางครั้งไปแจ้งความร้องทุกข์ต่างท้องที่ ทำให้เสียสิทธิ แจ้งความร้องทุกข์ไม่ทัน ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะแก้ปัญหานี้โดยให้ประชาชนสามารถที่แจ้งความร้องทุกข์ได้ทุกสถานี ทุกสถานีก็จะรับแจ้งความแล้วส่งต่อไปให้สถานีตำรวจที่มีเขตอำนาจสอบสวน โดย เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2564 สำนักงานตำรวจแห่งชาติมี**คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 177/2564 เรื่อง การรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวน และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยรายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2564** โดยนำระบบประจำวันอิเล็กทรอนิกส์ (Police Diary Activity Report : PDAR) มาใช้งานควบคู่กับระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ (CRIMES) ในการดำเนินการ เพื่อใช้ในการรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถานีตำรวจทั่วประเทศ ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถรับคำร้องทุกข์แม้จะเป็นคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตพื้นที่รับผิดชอบ และสามารถส่งคำร้องทุกข์ดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยเร็วต่อไป อย่างไรก็ตาม **แม้สถานีตำรวจจะรับแจ้งความได้ทุกสถานีแล้ว แต่สถานีที่มีอำนาจสอบสวนก็ยังคงต้องเป็นไปตามกฎหมาย** เพราะฉะนั้นหลังจากที่ประชาชนแจ้งความร้องทุกข์แล้ว จะต้องติดตามความคืบหน้าในการดำเนินคดีกับสถานีตำรวจซึ่งมีเขตอำนาจสอบสวน

กิจกรรม Big Rock ที่ 3 การจัดหาทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจให้ครบทุกสถานีทั่วประเทศ

เนื่องจากประชาชนทั่วไป หากไม่จำเป็นไม่มีใครอยากไปสถานีตำรวจหรือศาล เนื่องจากไม่ทราบว่าต้องทำอย่างไร ซึ่งบางครั้งทำให้เสียสิทธิของตนเองที่ควรจะได้รับการเยียวยาแก้ไข คณะกรรมการจึงมีแนวคิดที่จะช่วยเหลือประชาชนในประเด็นดังกล่าว คือ จัดให้มีทนายความไปประจำอยู่ที่สถานีตำรวจ มุ่งเน้นให้มีมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลย เพื่อให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ

ด้านกฎหมายในการดำเนินคดี การดำเนินการในชั้นพนักงานสอบสวนได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากสถานีตำรวจเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเข้าไปใช้บริการมากที่สุด และมีอยู่ทั่วประเทศ ปัจจุบัน สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสภาทนายความได้จัดทนายความอาสา คอยให้คำปรึกษาประจำสถานีตำรวจ แต่การดำเนินการดังกล่าวประสบปัญหาด้านงบประมาณที่มีจำกัด โดยในช่วงปีแรกคือปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ดำเนินการไปแล้ว 150 สถานี สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จะดำเนินการเพิ่มเติมเป็น 203 สถานี ตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องงบประมาณ คณะกรรมการมีแนวคิดที่จะ **นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือระบบดิจิทัลมาสนับสนุน** โดยจัดให้มีทนายความนั่งประจำอยู่ที่สถานีตำรวจในอำเภอเมืองหรือในอำเภอสำคัญ แล้วใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงมายังสถานีตำรวจย่อยในท้องถิ่นซึ่งมีผู้ใช้บริการน้อย ซึ่งปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสภาทนายความอยู่ระหว่างรับไปดำเนินการ

กิจกรรม Big Rock ที่ 4 ปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราว

ตามที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในประเทศไทย เงินยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก จึงมีความพยายามที่จะสร้างระบบประเมินความเสี่ยงให้ผู้ต้องหากับจำเลยมีโอกาสได้รับการปล่อยตัวมากขึ้น โดยนำ**ระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราว**ที่มีความเหมาะสมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายมาใช้แทนการเรียกทรัพย์สินเป็นหลักประกัน หากประเมินแล้วพบว่าไม่มีพฤติกรรมหลบหนี ข่มขู่พยาน หรือทำลายพยานหลักฐาน ก็จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องวางหลักทรัพย์ ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรม ได้รับโครงการนี้ไปศึกษา และในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมมีความพยายามที่จะสร้างระบบให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวให้มากขึ้น โดยได้มีการจัดระบบให้มีการปล่อยชั่วคราวทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ซึ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น **โดยนำกำไลติดข้อเท้า (Electronic Monitoring : EM) มาใช้** ในศาลยุติธรรมทั่วประเทศที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 171 แห่ง และสำนักงานศาลยุติธรรมได้ทำสัญญาเช่าและติดตั้งอุปกรณ์เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบที่เกี่ยวข้องสำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหา/จำเลยในศาล จำนวน 3,352 เครื่อง เพื่อใช้ในศาลยุติธรรมทั่วประเทศ เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมระหว่างคนจนกับคนรวย ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียม อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ผู้ต้องหาและจำเลยตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ให้เข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว และยกระดับการปล่อยชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพ

กิจกรรม Big Rock ที่ 5 การบันทึกภาพและเสียงในการตรวจค้นจับกุมและการสอบปากคำในการสอบสวน

กระบวนการสอบสวนที่มีผลกระทบต่อประชาชนมาก คือ การสอบปากคำ โดยหากประชาชนต้องไปเป็นพยานหรือเป็นผู้ต้องหา บางครั้งการเข้าไปตรวจค้นหาหลักฐานในการตรวจค้น สอบปากคำหรือจับกุม เจ้าพนักงานอาจจะใช้อำนาจและความรุนแรง กิจกรรมปฏิรูปนี้จึงได้มุ่งเน้นให้มีมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยให้เหมาะสม ครอบคลุมและรวดเร็ว และสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือในการพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเป็นการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุม และพนักงานสอบสวนเพื่อที่จะใช้พิสูจน์ตัวเอง ผู้ต้องหาและจำเลยสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยปัจจุบัน เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2564 สำนักงานตำรวจแห่งชาติมี**คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 178/2564 เรื่อง การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้นจับกุม และการสอบสวนคดีอาญา** เพื่อเป็นแนวทางในการบันทึกภาพและเสียง ในการตรวจค้น จับกุม

และการสอบสวนคดีอาญา และที่ผ่านมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการจัดหาอุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง ประกอบด้วย หมวกนิรภัยติดกล้องประจำรถจักรยานยนต์งานสายตรวจ 60,060 ชุด กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวชนิดติดบนตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสายตรวจและงานจราจร 120,597 ชุด กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวบนสถานีตำรวจ 1,482 ชุด (ไม่สามารถบันทึกเสียงได้) และกล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวชนิดบันทึกภาพและเสียงพร้อมอุปกรณ์สำหรับใช้ในงานสอบสวน 2,980 ชุด ทั้งนี้ กระบวนการบันทึกภาพและเสียงดังกล่าว คาดว่าจะสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมในระยะเวลาไม่นานนัก

นอกจากกิจกรรม Big Rock ดังกล่าวข้างต้น ยังมี**กิจกรรมปฏิรูปอื่นที่สำคัญ**อีก 2 เรื่องซึ่งเป็นการดำเนินงานของ**คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ)** และเป็น **Big Rock ของ Big Rock** นั่นคือ **การปฏิรูปตำรวจกับการปฏิรูประบบการสอบสวนคดีอาญา** ทั้งสองเรื่องได้มีความก้าวหน้าไปถึง การมี**ร่างพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ....** ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาในวาระที่ 2 ของคณะกรรมาธิการ สาระสำคัญคือการปฏิรูประบบบริหารบุคคลของตำรวจ ทั้งการแต่งตั้งโยกย้าย การลงโทษทางวินัย ที่มีความพยายามให้ตำรวจมีความเป็นอิสระมากขึ้น ถูกแทรกแซงจากองค์กรภายนอกหรือผู้มีอำนาจได้ยากขึ้น และทำงานได้สมวิชาชีพ และ**ร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีอาญา พ.ศ. ....** มีสาระสำคัญเพื่อปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจน เพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมถึงเพื่อให้ระบบการสอบสวนคดีอาญาสามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากร่างกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้มีผลบังคับใช้**การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญก็จะเกิดขึ้นในประเทศไทย**

ความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

สิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม ก็คือความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรม ความเชื่อมั่นใช้เวลานานในการสร้างขึ้นมา แต่การทำลายความเชื่อมั่นใช้เวลาสั้นมาก ต้องยอมรับว่าหลายเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมถูกบั่นทอนลง ปัจจุบันสังคมนั้นเป็นสังคมของข้อมูลข่าวสาร เพราะฉะนั้นถ้ามีการกระทำสิ่งใดที่ไม่ชอบหรือไม่โปร่งใส โดยเฉพาะถ้าเป็นคดีหรือเป็นกิจกรรมที่สังคมให้ความสนใจ ความไม่ชอบหรือความไม่โปร่งใสนั้นจะถูกตีแผ่ออกมาและเกิดความเสียหายขึ้น จึงอยากจะเน้นย้ำว่า เรื่องนี้ไม่มีกฎหมายหรือแผนงานใดที่สามารถจะทำได้ ทุกองค์กรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จะต้องร่วมมือกันมุ่งมั่นทำงานเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างโปร่งใส ตรงไปตรงมา เพื่อที่จะสร้างความเชื่อมั่นของสังคมให้กลับคืนมา

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. แนวคิดการจัดทำนโยบายโดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สำคัญและสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน (ทำน้อยได้มาก)

2. การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการทำงาน การให้บริการประชาชน ทดแทนการทำงานของบุคลากรและลดการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ

3. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสืบสวน สอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดเผย จะทำให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

เวลา 13.00 - 15.00 น

เวทีเสวนา หัวข้อ **“เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”** โดย

1. นายวันฉัตร สุวรรณกิตติ
   รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ
   ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
3. ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองขะโชค
   คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ดำเนินรายการ : นายไพสิฐ พาณิชย์กุล
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นำเสนอถึงความเชื่อมโยงของร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 4 กับการขับเคลื่อนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDG เป้าหมายที่ 16 และการกำหนดแผนที่นำทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ตาม SDG เป้าหมายที่ 16 โดยมีรายละเอียดดังนี้

นายวันฉัตร สุวรรณกิตติ รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

“เหลียวหลัง คือ การเรียนรู้สิ่งที่มาจากอดีต ดูกิจกรรมหรือโครงการ การดำเนินงานที่ผ่านมา แลหน้า คือ การดูช่องว่างที่เกิดขึ้นและลงมือทำมุ่งไปสู่เป้าหมายเพื่อไปสู่ความสำเร็จ”

นำเสนอเรื่อง ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) กับความยุติธรรม และแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยมองว่าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามวาระขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ประเทศไทยได้นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี รวมทั้งการดำเนินงานของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ซึ่ง SDGs จะต้องขับเคลื่อนและสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ตามแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand’s Roadmap SDGs) ตามมติของคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ครั้งที่ 1/2562 ซึ่งประกอบด้วย 6 แนวทาง ดังนี้

1. การสร้างการตระหนักรู้ ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีข้อค้นพบว่า หน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานมองเรื่อง SDGs เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ดังนั้น การสร้างการตระหนักรู้ภายในหน่วยงานจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะจะทำอย่างไรให้หน่วยงานรับรู้ว่า SDGs เป็นเรื่องเดียวกันกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและมองว่าทำอย่างไรให้ SDGs ไม่ใช่สิ่งที่องค์กรสหประชาชาติสั่งให้ปฏิบัติ แต่เป็นสิ่งที่ประเทศไทยปฏิบัติอยู่แล้วและทำให้เห็นด้วยว่าประเทศไทยเป็นต้นแบบ และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ ต้นแบบเรื่องธนาคารอาหาร

2. การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน 3 ระดับของประเทศ โดยหลักสำคัญ คือ การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับเป้าหมายย่อย (Targets) กับแผน 3 ระดับของประเทศที่จะเป็นตัวนำทางและไม่ขัดต่อการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

3. กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการขับเคลื่อนของกลไกในภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม และหน่วยงานภาครัฐบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

4. การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ดำเนินงานโดยยึดหลักความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล เพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการที่สำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งขยายผลสู่การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) และลงมือให้การปฏิบัติอย่างแท้จริง

5. ภาคีการพัฒนา ผ่านการสนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและภาคีการพัฒนาระหว่างประเทศ เพื่อร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยระบบฐานข้อมูลกลางที่มีการรายงานความก้าวหน้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมองถึงประเด็นความสอดคล้องของ SDG 16 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

โดยทุกเป้าหมายของแผนแม่บทจะต้องมีการจัดทำห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินการให้เกิดการบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น จึงมุ่งเน้นเรื่องการลงมือปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นให้หลักความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล การจัดทำโครงการสำคัญ (ตามโมเดล X Y Z) คือ การทำโครงการที่สามารถส่งผลต่อเป้าหมายย่อยของแผนแม่บท (Y1) และส่งผลต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติได้รวมถึงเชื่อมโยงกับ SDGs ด้วย และจะทำเพิ่มเติมให้ดีขึ้นเพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายต่อไป โดยนำการวงจรบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) มาเป็นแผนปฏิบัติการผ่านโครงการหรือกิจกรรมในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการแบ่งแผนเป็น 3 ระดับ คือ แผนระดับที่ 1 แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนระดับที่ 2 ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ และ แผนระดับที่ 3 แผนปฏิบัติราชการของส่วนราชการ ซึ่งเป็นแผนที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากจะทำให้ทราบถึงทิศทางการดำเนินงาน โดยการนำวงจรการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ โดยในตัว D (Do) คือ การลงมือปฏิบัติ อาทิ เรื่องการทำให้คนเป็นคนดี ไม่ใช่การขับเคลื่อนของกระบวนการยุติธรรมแต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่ยังมีหน่วยงานอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องอีก ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ดังนั้น จึงจะต้องมีการบูรณาการในการทำงานที่ไม่ใช่แค่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแต่ยังรวมถึงหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอีกด้วย และยังเป็นหน้าที่ของทุกภาคีเครือข่ายที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมในการบรรลุเป้าหมาย รวมถึงมีกระบวนการติดตามและประเมินผลที่ไม่ใช่การติดตามประเมินผลในลักษณะของการบอกว่าใครทำดีหรือไม่ดี แต่เป็นการติดตามในลักษณะที่เป็นการชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของการดำเนินงานที่เกิดขึ้น และจะทำให้ดีขึ้น รวมถึงพัฒนาและปรับปรุงได้อย่างไรต่อไป โดยเป็นการติดตามในเรื่องที่เป็นประเด็นวิกฤติหรือมีความเสี่ยงที่จะไม่บรรลุค่าเป้าหมายในแต่ละช่วงปี และตัวชี้วัดจะต้องเป็นตัวชี้วัดที่สามารถวัดประสิทธิภาพได้จริง และสามารถส่งผลต่อเป้าหมายในแผนระดับ 2 และส่งผลต่อการขับเคลื่อนต่อเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีได้อีกด้วย และมติคณะรัฐมนตรียังได้มีแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี 2566 – 2570 ผ่าน 4 แนวทาง ประกอบด้วย 1) การมองเป้าหมายร่วมกัน 2) การจัดทำโครงการ/Value Chain/Gap Analysis 3) การจัดลำดับความสำคัญของข้อเสนอโครการ 4) การจัดทำแผนปฏิบัติราชการ ตามคู่มือแนวทางการจัดทำแผนระดับที่ 3 และการเสนอแผนปฏิบัติการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี และคู่มือการจัดทำโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านงบประมาณที่อาจไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอ แนวทางในการแก้ไข คือ การเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคีอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ อาทิ การแก้ไขทางเดินของชุมชนในบางกอกน้อยโมเดล เป็นต้น ที่มีภาคเอกชนให้ความร่วมมือทั้งวัสดุก่อสร้าง เครื่องมือ โดยอาศัยแรงงานจากคนในชุมชนร่วมมือกัน และสุดท้าย คือ จุดมุ่งหมายต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 เรื่องของการสร้างกระบวนการยุติธรรม ที่มีความมั่นใจ เชื่อใจ และสบายใจให้แก่ประชาชนและสังคมต่อไป

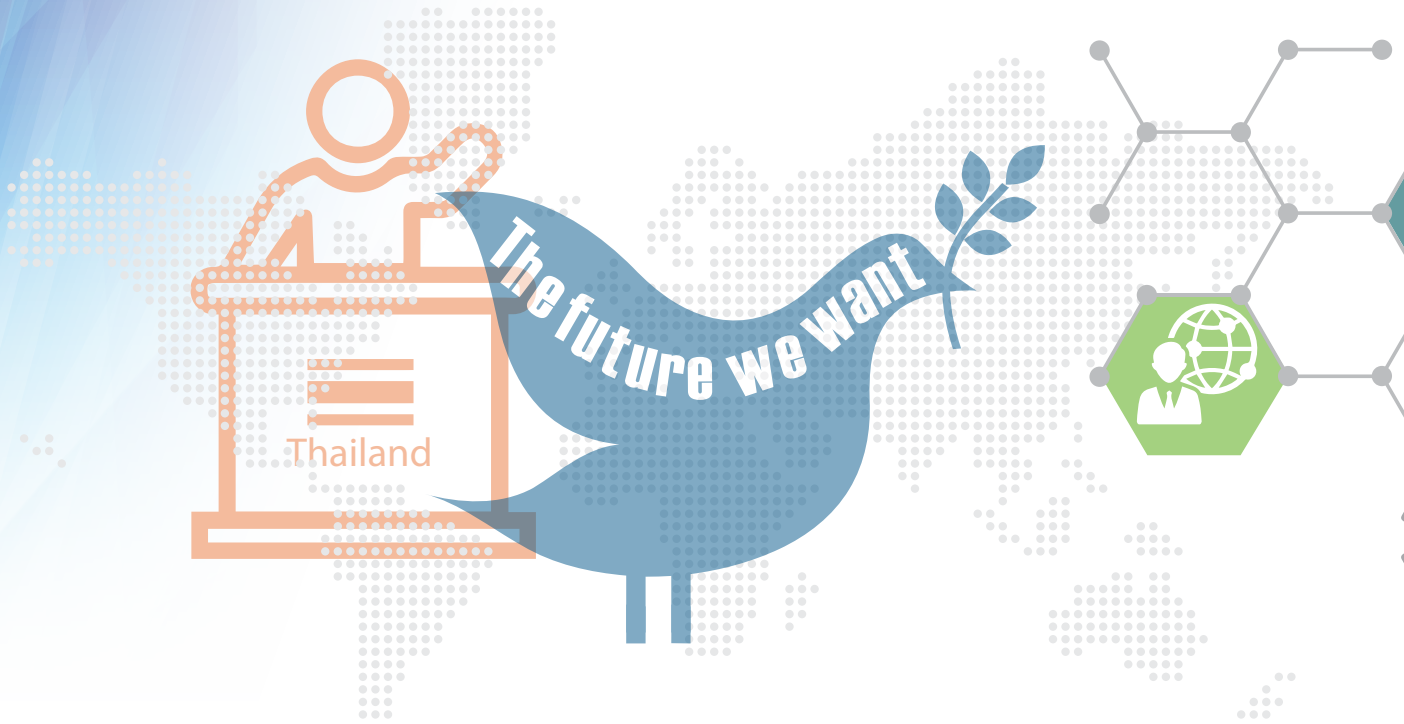
พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

“เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ถือเป็นเป้าหมายพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม”

นำเสนอเรื่อง การเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 แผน 3 ระดับของประเทศ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) และการขับเคลื่อนการดำเนิน SDG 16 ในประเทศไทย โดยสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม เป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน SDG 16 ตามที่ได้รับมอบหมายจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังคำกล่าวของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า “สังคมต้องมีความยุติธรรม ความยุติธรรมในสังคมเป็นรากฐานของความเจริญ สังคมใดก็ตามที่ขาดความยุติธรรม ไม่อาจก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตใจ” โดย SDG 16 ที่ประกอบด้วย 12 เป้าหมายย่อย 24 ตัวชี้วัด ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดการพัฒนาและกำหนดกลุ่มเป้าหมายย่อยออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านสังคมสงบสุข (Peace) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “ปลอดอาชญากรรม ลดความรุนแรง ปราศจากการทุจริต” มีเป้าหมายย่อย (Targets) ที่กำหนดให้ดำเนินการประกอบด้วย 4 เป้าหมายย่อย ได้แก่ เป้าหมายย่อยที่ 16.1 ลดความรุนแรงทุกรูปแบบและอัตราการตายที่เกี่ยวข้องในทุกแห่งอย่างมีนัยสำคัญ เป็นการลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน (Fear of Crime) ที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลายหน่วยงานได้ดำเนินการส่งเสริมในส่วนนี้ เช่น การสร้างความมั่นใจว่าประชาชนจะเดินในชุมชนได้อย่างปลอดภัย เป้าหมายย่อยที่ 16.2 ยุติการข่มเหง การแสวงหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง การค้ามนุษย์และความรุนแรงการทรมานทุกรูปแบบต่อเด็ก จากการรายงานการค้ามนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2563 ของสหรัฐอเมริกา (Trafficking in Persons Report : TIP Report 2020) ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในระดับ 2 (Tier 2) เป้าหมายย่อยที่ 16.4 ลดการลักลอบเคลื่อนย้ายอาวุธและเงินผิดกฎหมายและต่อสู้กับอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ในปัจจุบันปัญหาด้านองค์กรอาชญากรรมมีการแผ่กระจายไปยังทั่วโลกในมิติการค้าอาวุธหรือการเคลื่อนย้ายเงินที่ผิดกฎหมาย และเป้าหมายย่อยที่ 16.5 ลดการทุจริตและการรับสินบนทุกรูปแบบ ในประเทศไทยได้มีการดำเนินนโยบาย No Gift Policy ไม่รับ ไม่ให้

2. ด้านความยุติธรรม (Justice) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “เข้าถึงความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ขจัดการเลือกปฏิบัติ” มีเป้าหมายย่อย (targets) ที่กำหนดให้ดำเนินการประกอบด้วย 4 เป้าหมายย่อย ได้แก่ เป้าหมายย่อยที่ 16.3 ส่งเสริมหลักนิติธรรมทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศและสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมแก่ทุกคน อาทิ การดำเนินงานด้านกองทุนยุติธรรม เป้าหมายย่อยที่ 16.9 กำหนดสถานะทางกฎหมายสำหรับทุกคน โดยรวมถึงการให้มีสูติบัตรภายในปี พ.ศ. 2573 เป้าหมายย่อยที่ 16.10 สร้างหลักประกันว่าสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ทำอย่างไรให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารของกระบวนการยุติธรรมหรือรับทราบสถานะคดีของตนเองได้โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และเป้าหมายย่อยที่ 16.11 ส่งเสริมและบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ด้านไม่แบ่งแยก/สถาบันที่เข็มแข็ง (Strong Institutions) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “ยกระดับการให้บริการและส่งเสริมการมีส่วนร่วม” มีเป้าหมายย่อย (Targets) ที่กำหนดให้ดำเนินการ ประกอบด้วย 4 เป้าหมายย่อย ได้แก่ เป้าหมายย่อยที่ 16.6 พัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิผลมีความรับผิดชอบ และโปร่งใสในทุกระดับ โดยมองในด้านความพึงพอใจของประชาชนกับการบริการสาธารณะ เป้าหมายย่อยที่ 16.7 สร้างหลักประกันว่าจะมีกระบวนการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบครอบคลุม มีส่วนร่วมและมีความเป็นตัวแทนที่ดีในทุกระดับการตัดสินใจ เป้าหมายย่อยที่ 16.8 ขยายและเสริมความแข็งแกร่งของการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในสถาบันของธรรมาภิบาลระดับโลก ในมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมได้มีเวทีการประชุม ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในเรื่องการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งในเวทีโลก และเป้าหมายย่อยที่ 16.9 เสริมความแข็งแกร่งของสถาบันระดับชาติที่เกี่ยวข้อง โดยรวมถึงการกระทำผ่านทางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสร้างขีดความสามารถในทุกระดับ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อจะป้องกันความรุนแรงและต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรม อาทิ การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการความร่วมมือด้านการออกแบบและก่อสร้างอาคารสถานที่และสถานควบคุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asian Conference of Correctional Facilities Architect and Planners : ACCFA) ที่เป็นกลไกความร่วมมือในการออกแบบสถานที่ควบคุมตัวให้มีความเหมาะสมและเป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยมีประเทศญี่ปุ่น มาเลเซีย ไทย The International Committee of the Red Cross (ICRC) และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) เป็นผู้ขับเคลื่อนกลไกดังกล่าว รวมถึงความร่วมมือในด้านสิทธิมนุษยชน เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ถือเป็นเป้าหมายพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง17 เป้าหมาย ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นในเรื่องการเข้าถึงความยุติธรรม ส่งเสริมหลักนิติธรรม การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกเป้าหมาย ในแง่การบังคับใช้กฎหมาย อาทิ มิติการขจัดความยากจน ที่ไม่ให้ความยากจนของประชาชนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อาทิ การเข้าถึงในกองทุนยุติธรรม เป็นต้น มิติด้านยุติความหิวโหย มองถึงหลักความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และการลดความขัดแย้งระหว่างบุคคล มิติการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างต่อเนื่องไม่สะดุดหยุดลง มิติด้านเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างยั่งยืน มองว่าผู้พ้นโทษจะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืนตามสภาวะทางเศรษฐกิจ อาทิ การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของกรมราชทัณฑ์เพื่อให้ผู้พ้นโทษ

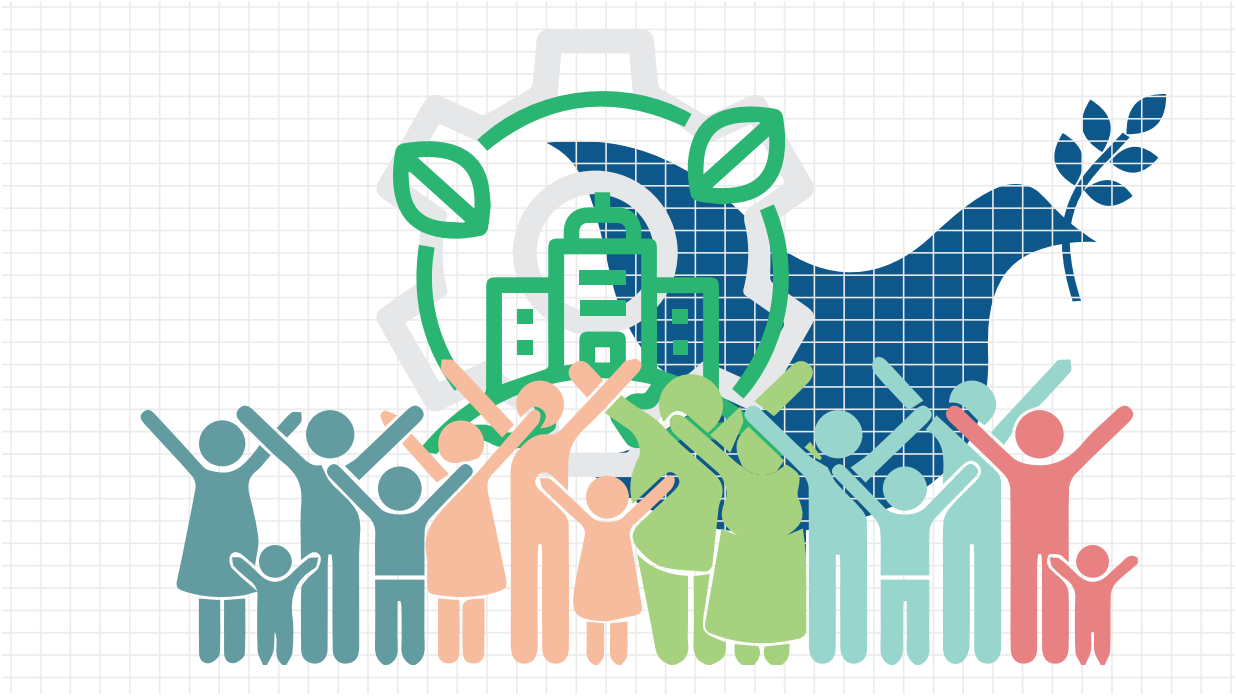
มีงานทำไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก มิติด้านเมืองที่น่าอยู่และปลอดภัย การทำให้พื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยให้ทุกคนสามารถที่จะเข้าถึงได้ และความปลอดภัยในพื้นที่ส่วนตัว มิติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล อาทิ กรณีศึกษาของพื้นที่ประมงชายฝั่งและพื้นที่ประมงอุตสาหกรรมในการรักษาสมดุลระหว่างกันและกัน มิติด้านป่าไม้ การให้ประชาชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนตามกฎหมาย และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ยังมีความสอดคล้องกับร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ใน 3 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมทางกฎหมายโดยการมีกฎหมายที่ดี เท่าที่จำเป็น ยกเลิกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมาย หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และการรักษาความสมดุลต่อประโยชน์สาธารณะและความต้องการของประชาชนตามสภาพสังคมในขณะนั้น หรือการสร้างวัฒนธรรมของการเคารพกฎหมายของประชาชน ในการสร้างความตระหนักรู้ของประชาชน อาทิ การเข้าคิว การหลบรถพยาบาลฉุกเฉิน และการข้ามทางม้าลาย เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการเคารพกฎหมาย ไม่มีการละเมิดสิทธิซึ่งกันและกันแล้ว สังคมก็จะเกิดความสงบสุข มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล เน้นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Inclusive justice) โดยมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เป็นการสร้างการตระหนักรู้จากประชาชนสู่ประชาชน โดยกำหนดแนวทางการสร้างการรับรู้จากสื่อที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย อาทิ ความเชื่อในหลักศาสนามาเชื่อมโยงกับการกระทำความผิด กลุ่มคนเปราะบางในกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน เป็นต้น หรือการใช้มาตรการที่หลากหลายในการยุติข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การลดความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน การใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัว และมิติที่ 3 การประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม การเชื่อมโยง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี อาทิ การติดตามสถานะคดีผ่านระบบออนไลน์ (Case Tracking) การจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรม เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (Crime Mapping) นำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์กำหนดแผนในการบริหารงานยุติธรรมรวมถึงการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การมีพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จะเป็นกรอบการประสานความร่วมมือโดยใช้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติเป็นตัวชี้ทิศทางการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของประชาชน ความยุติธรรม และการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันในสังคมอย่างแท้จริงต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองขะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

"ความยุติธรรมเป็นของทุกคน แล้วทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมได้" นำเสนอเรื่อง เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ด้านสังคมสงบสุข ในการสร้างการรับรู้ต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนอย่างยั่งยืน อาทิ ความรุนแรงในครอบครัว สำหรับกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

โดยสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากกรมกิจการเด็กและสถาบันครอบครัว ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 1,492 ราย มีค่าเฉลี่ยเรื่องร้องเรียนปี 2564 จำนวนประมาณ 200 เรื่องต่อเดือน ซึ่งเกิดจากความขัดแย้ง การประชดกันและทำความรุนแรงต่อเด็ก ซึ่งมีแนวโน้มในเรื่องของการบาดเจ็บรุนแรง และเสียชีวิต ปัญหาคือผู้ถูกกระทำความรุนแรงนี้มักจะเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรม เพราะเหตุเกิดขึ้นในครอบครัวกลุ่มใหญ่เกิดจากเรื่องการศึกษาของผู้ปกครอง การหย่าร้างกันในครอบครัว สังคมเพิกเฉยกับความรุนแรงในครอบครัว โดยมีความเห็นว่า ภาครัฐควรบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โดยจัดสถานที่เลี้ยงเด็กสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว กองทุนช่วยเหลือเด็ก สตรี และคนพิการที่ประสบความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงทางครอบครัวเพื่อการดำเนินคดี บริการทางการแพทย์ บริการทางสังคม และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกโดยคำนึงถึงเด็กและสตรีพิการ โดยเน้นการกระจายอำนาจลงสู่พื้นที่ชุมชน โดยผ่านศูนย์ยุติธรรมชุมชน มุ่งเน้นความร่วมมือของภาคประชาชน บูรณาการร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ รวมถึงการสร้างความเชื่อมั่นให้ชุมชนต่อผู้พ้นโทษด้วยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ด้านความยุติธรรม ซึ่ง ความยุติธรรมเป็นของทุกคน แล้วทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมได้ (Justice for all, All for justice) โดยกล่าวถึงอุปสรรคการเข้าถึงในเรื่องของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม จากข้อมูลสถิติในเรื่องต่าง ๆ อาทิ จำนวนพนักงานสอบสวนทั้งหมดประมาณ 12,000 คน แต่มีพนักงานสอบสวนหญิงเพียง 700 คน จากสถานีตำรวจทั้งประเทศกว่า 1,400 แห่ง แสดงให้เห็นว่าอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งสำหรับกลุ่มเปราะบางกลุ่มที่ไม่อยากเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มีเรื่องร้องเรียนคิดเป็น 25.22% สิทธิพลเมือง มีเรื่องร้องเรียนคิดเป็น 18.21% สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน มีเรื่องร้องเรียนคิดเป็น 6% เป็นต้น ความยุติธรรมในการชดเชย (Corrective Justice) คือ ความยุติธรรมที่ต้องคำนึงถึงความเสียหายเป็นสำคัญและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น สัญญาหรือละเมิด จากข้อมูลศาลยุติธรรมพบว่าในปี พ.ศ. 2563 มีคดีเช่าซื้อ ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลประมาณ 8 หมื่นคดี คิดเป็นร้อยละ 10 ของคดีผู้บริโภคที่ขึ้นสู่ศาลทั้งหมดกว่า 2 แสนคดีเป็นอันดับที่ 4 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมด ขณะที่ข้อมูลบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติระบุว่า หนี้สินเชื่อประเภทต่าง ๆ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีมีประมาณ 2 ล้านคดี ส่วนข้อมูลในปี 2563 ฝ่ายคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ฝคง.) ของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีหนี้สินสัญญาเช่าซื้อ ถึง 12,171 ข้อร้องเรียน ความยุติธรรมที่ต้องคำนึงถึงความเสียหาย เช่น สัญญา ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ออกตาม พรบ.คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2541 และเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ด้านสถาบันที่มีประสิทธิภาพมีความรับผิดชอบและบูรณาการ

กล่าวถึง คะแนนความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐยังมีคะแนนที่ต่ำสุดก็อาจเป็นประเด็นความยุติธรรมในการแลกเปลี่ยน (Commmutative) คือ ความเป็นธรรมในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน กระทรวงยุติธรรม อาจจะต้องอาศัยกลไกที่เป็นเชิงบูรณาการในส่วนภูมิภาคโดยผ่านคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) ซึ่งเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมได้อย่างยั่งยืน

ในเรื่องการรับรู้กระบวนการยุติธรรม ถ้าประชาชนไม่ได้มีปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรม ประชาชนก็ไม่อยากรับรู้ก่อน ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ แต่ถ้าเมื่อไรที่มีปัญหาประชาชนจะต้องการหาทางแก้ไขนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเข้าถึงกลุ่มประชาชนเพื่อสร้างการรับรู้ในเรื่องของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมกับประเภทของแต่ละกลุ่ม อาจจะต้องอาศัยบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยยกตัวอย่างกรณีศูนย์ยุติธรรมชุมชนจังหวัดนราธิวาส ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ข้อมูลโดยการนำรูป Bar code ติดไว้ที่บ้านเครือข่าย อาทิ คดีความมั่นคงก็สามารถเข้าไปดูข้อมูลได้ส่วนนี้ อย่างไรก็ตามเรื่องกระจายอำนาจในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมองว่า ด้วยบทบาทของกระทรวงยุติธรรมที่มีหน่วยงานอยู่ในส่วนภูมิภาค แต่พบปัญหาในส่วนชุมชนที่มีปัญหาเรื่องการบูรณาการงานของเครือข่าย ดังนั้น จึงควรพัฒนาเครือข่ายให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงกับกลไกของกระทรวงยุติธรรมหรือของหน่วยงานอื่นในภูมิภาคที่สื่อของความเป็นธรรม โดยเฉพาะคำว่ากระบวนการยุติธรรมคงไม่ใช่เป็นกรณีที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาแล้วเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่เมื่อไหร่ที่เกิดจนตายแล้วประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมมันคือเรื่องความยุติธรรมทั้งหมด โดยกระทรวงยุติธรรม สามารถเป็นเจ้าภาพของการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น อาทิ เรื่องการปล่อยตัวผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีในเชิงนโยบายหรือการลดความแออัดในเรือนจำ อาจจะส่งผลต่อความรู้สึกของประชาชนในเรื่องของความสงบสุขได้ แต่อยากให้เพิ่มช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้ ในเรื่องของการสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด อาทิ การมีนิคมอุตสาหกรรมเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้กระทำความผิด การให้องค์กรภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจที่มีความพร้อมเข้าอบรมหรือให้ความรู้ต่อผู้กระทำความผิด จะทำให้เขาอยากที่จะเข้ารับการอบรม โดยจัดตั้งเป็นรูปแบบภาคีเครือข่ายตามที่หลายเรือนจำได้ดำเนินการอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดสามารถฟื้นฟูร่างกาย จิตใจของเขาได้ ทำให้สังคมต้อนรับเขากลับเข้าสู่ชุมชน ก่อให้เกิดสังคมสงบสุขอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน : การเชื่อมโยงโครงการหรือกิจกรรมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สามารถขับเคลื่อนให้ตอบโจทย์ของประเทศอย่างแท้จริง

เวลา 13.00 - 15.00 น.

เวทีเสวนา (ห้องคู่ขนาน) หัวข้อ “การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์” โดย

1. Mr. Alexandru Caciuloiu,
Regional Programme Coordinator (Cybercrime), UNODC

2. ดร.ปริญญา หอมเอนก
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ฯ

3. ร้อยตำรวจเอก เขมชาติ ประกายหงษ์มณี
รักษาการในตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีการค้ามนุษย์และคดียาเสพติด กรมสอบสวนคดีพิเศษ

4. พลตำรวจตรี นิเวศน์ อาภาวศิน
ผู้บังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ผู้ดำเนินรายการ :
รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.กฤษณพงศ์ พูตระกูล
คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

Mr. Alexandru Caciuloiu ตำแหน่ง Regional Programme Coordinator (cybercrime), UNODC

แนวโน้มสถานการณ์อาชญากรรมโลกและอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 8 หัวข้อหลัก ได้แก่ 1. Phishing/Skimming 2. Distributed denial of service (DDoS) attack 3.การหลอกลวงทางเพศ Sextortion and Romance scams 4. Business email copromise 5. Malware 6.การฉ้อโกงและหลอกลวง Frauds and scams 7. Web defacement และ 8. Ransomware

ในรอบ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา พบว่า สถิติด้าน Cybercrime มีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวงทางเพศ (Sextortion and Romance scams) และการฉ้อโกงและหลอกลวง (Frauds and Scams) ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้สถิติอาชญากรรมเพิ่มขึ้นมาจากช่วงสถานการณ์โควิดที่ต้องกักตัว โดยรัฐบาลได้มีการปรับตัวในส่วนของการป้องกันการฉ้อโกงรูปแบบต่าง ๆ เช่น การหลอกขายสินค้าปลอม การล่วงละเมิดทางเพศเด็กทางออนไลน์ ซึ่งจากสถิติ UN Cybercrime ส่วนหนึ่งเกิดเหตุโดยมีผลมาจากการกักตัวช่วงโควิดด้วย

จากการแสดงแผนที่สถานการณ์อาชญากรรมของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเพิ่มขึ้นหลัก ๆ จะเป็นเรื่องการฉ้อโกงรูปแบบต่างๆ ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดการประชุมหลายครั้งเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การเรียกค่าไถ่ทางระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้กระทำความผิดจะดำเนินการผ่าน 2 ช่องทาง คือ การดึงข้อมูลสำรองของบุคคลจากระบบเพื่อ

นำมาใช้งาน และการจ่ายเงินคริปโตเคอร์เรนซี (cryptocurrency) ที่เป็นสินทรัพย์ดิจิทัล หรือสกุลเงินเพื่อแลกการเข้ารหัสปลดล็อคไปที่ไฟล์สำคัญนั้น ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลกที่มีการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศต่างๆ ด้วย

จากตารางการแสดงสถิติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีทั้งบริษัทเอกชนใหญ่ ๆ โรงพยาบาล หรือแม้กระทั่งระบบขนส่งมวลชน ก็เกิดปัญหาจาก Cybercrime ดังกล่าว จากสถิติโลกประเทศไทยรับผลกระทบอยู่ในอันดับต้น ๆ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในอนาคต

อาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่พบมาก คือ การหลอกลวงโดยใช้ Email ปลอมของผู้บริหารระดับสูง เพื่อสร้างความสัมพันธ์หาฐานลูกค้า และหลอกลวงเงินไม่ต่ำกว่า 10 - 20 ล้านขึ้นไป นอกจากนี้ ยังมีอาชญากรรมอีกประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้น คือ การที่อาชญากรแสวงหาประโยชน์ผ่านเว็บไซต์มืด (Dark web) โดยสามารถเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายส่วนตัวเสมือน (Virtual Private Network-VPN) การเข้าเว็บไซต์เหล่านี้ มีการเข้ารหัส อีกทั้งการใช้ VPN จะช่วยปิดบังตัวตน โดยใช้ปกปิดตัวตนในการเข้าถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ การใช้บราวเซอร์เฉพาะและอื่น ๆ ในการเข้าถึงเว็บไซต์มืด สำหรับแนวโน้มสถิติด้านนี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากข้อมูล UNODC 2020 แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มอาชญากรที่ใช้เว็บไซต์มืดเพื่อซื้อของผิดกฎหมายและเผยแพร่สื่อออนไลน์ที่ผิดกฎหมายต่างๆ ตัวอย่างของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเว็บไซต์มืด ได้แก่ การซื้อของผิดกฎหมายโดยผู้บังคับใช้กฎหมายทำให้ตามหาตัวผู้กระทำผิดได้ยาก การซื้อขายเอกสารปลอม การเผยแพร่ ซื้อ จัดทำสื่อลามกอนาจารเด็ก เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวพบว่ากว่าร้อยละ 70 ของการกระทำผิดในเว็บไซต์มืด ได้แก่ การค้าขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อาวุธปืน การจัดทำเอกสารปลอม การทำบัตรอิเล็กทรอนิกส์ปลอม การทำข้อมูลล็อคอินปลอม ซึ่งการหลอกลวงในรูปแบบ MarketPlace มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมี Platform ที่คล้ายกับการซื้อสินค้าผ่านลาซาด้า ช้อปปี้ โดยใช้ดิจิทัลซื้อ ซึ่งจากสถิติใช้บิตคอยน์มากที่สุด ต่อมาทาง UN จึงพยายามออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการใช้ cryptocurrency โดยออกเป็นแนวทางตามกฎหมายเพื่อให้มีผลบังคับใช้อย่างรัดกุมในการใช้สกุลเงินดิจิทัล

ดร.ปริญญา หอมเอนก ตำแหน่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

ความสำคัญในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ขึ้นอยู่กับการดำเนินการว่าจะทำอย่างไรเมื่อข้อมูลถูกเผยแพร่ เพราะเมื่อมีการเผยแพร่แล้วการนำข้อมูลกลับมาจะทำได้ยาก จากการสำรวจ Global 2022 ที่ได้มีการรายงานสถานการณ์อาชญากรรม 8 เรื่อง ตามที่ Mr. Alexandru Caciuloiu ได้นำเสนอ ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกับ UN กล่าวคือ สถานการณ์ Cybercrime เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบด้านนี้ไม่เพียงพอ

ในประเด็น Cybersecurity Culture เกี่ยวกับความรู้ที่เพียงพอของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อที่เกิดขึ้นในโลกโซเชียล ซึ่งร้อยละ 100 ประเทศไทยยังไม่มีการป้องกันภัยด้าน cybercrime มีพียงการเตรียมความพร้อมที่สามารถทำได้เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อ ช่องโหว่ของประเทศไทย ได้แก่ การโพส การแชร์รูปภาพหรือข้อความ การระบุชื่อที่อยู่ E-mail เบอร์โทรศัพท์ เนื่องจาก ข้อมูลดังกล่าวสามารถถูกดึงไปได้เพียงแค่เราเรียกใช้บริการแอพพลิเคชั่นต่างๆ อาทิ การส่งของ การสั่งอาหาร การเรียกแท็กซี่ผ่านแอพ อีคอมเมิส หรือแม้กระทั่งการใช้บัตรเครดิต เดบิท ก็สามารถโดนแฮ็กข้อมูลได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นที่สำคัญ อาทิ การดึงข้อมูลออกไปเผยแพร่เพื่อให้เกิดความอับอาย ซึ่งยังมีการป้องกันอย่างเป็นรูปธรรมไม่มากนัก รวมทั้งการที่ประเทศไทยกำลังถูกรบกวนจากภัยทางไซเบอร์ด้านการโจมตีหลายรูปแบบโดยป้อนข้อมูลให้แตกแยกกันเองภายในชาติ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการให้ความรู้เพื่อป้องกันการถูกหลอกลวง

แนวโน้ม/ทิศทางของภัยด้าน Cybersecurity และแนวทางการปรับตัว ได้แก่

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องให้ความรู้ประชาชนเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อจากการถูกหลอกลวงต่างๆ ที่เข้ามาทางไซเบอร์

ปัญหา Ransomware ในช่วงหลายปีที่ผ่าน มีการพัฒนาจากการเรียกค่าไถ่แบบเดิมเพิ่มขึ้นเป็น 3 ขั้นตอน เรียกว่า “Triple Extortion Ransomware” โดยในขั้นที่หนึ่ง แฮกเกอร์มักจะเรียกค่าไถ่ด้วยข้อเสนอในการส่ง Decryption Key หรือกุญแจถอดรหัสในการกู้คืนข้อมูลให้เหยื่อ หากเหยื่อยังไม่ยอมจ่ายก็ไปต่อในขั้นที่สอง โดยแฮกเกอร์จะนำข้อมูลไปโพสต์แล้วทำการเรียกค่าไถ่ให้จ่ายเพื่อลบข้อมูล และในขั้นที่สาม คือ การปล่อยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าต่อสาธารณะ จากนั้นเมื่อข้อมูลลูกค้ารั่วไหลออกไปแล้ว เหยื่ออาจถูกลูกค้าฟ้องร้องเมื่อ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีผลบังคับใช้แล้ว

ปัญหาการถูกโจมตีทางไซเบอร์ ไม่ได้เป็นเรื่องของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งด้านคน และกระบวนการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้ และสร้างทักษะที่ดีในการปกป้องตนเอง

การเปลี่ยนแปลงของโลกจากสภาวะ VUCA เป็นสภาวะ BANI ทำให้การดำรงชีวิตของคนในยุคหลัง COVID เปลี่ยนแปลง ได้แก่ (1) Brittle (ความเปราะบาง) กล่าวคือ ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจไม่ได้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว หรือถูกทำลายได้ตลอดเวลา (2) Anxious (ความกังวล) หรือความไม่แน่นอนที่ทำให้เกิดความกังวล จึงต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับความรู้สึกและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดความกังวลไปตลอด ซึ่งไม่สามารถละทิ้งไปได้ (3) Nonlinear (ความคาดเดาได้ยาก) กล่าวคือ เราไม่อาจทำนายอนาคตได้ยาวไกลอีกต่อไป หรืออะไรที่อาจเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันใกล้ ทำให้เราจึงต้องอยู่กับสภาวะที่คาดเดาได้ยาก

และ (4) Incomprehensible (ความไม่เข้าใจ) จากความไม่แน่นอนและความไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงได้ยากมาก ซึ่งอาจกระทบต่อการวางแผนที่จะควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ให้ได้ทั้งหมด

ประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจ คือ Hybrid warfare/Cognitive warfare/Malinformation การโจมตีทางไซเบอร์โดยการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องแก่สังคม นอกจากนี้ ช่องว่างสำคัญในการดำเนินการป้องกันปัญหา คือ การขาดหน่วยงานให้ความรู้/ข้อมูลที่จำเป็นแก่ประชาชนเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือ ควรเข้มงวดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ รวมทั้งให้ความสำคัญในการแบ่งปันข้อมูลเพื่อรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์

พลตำรวจตรี นิเวศน์ อาภาวศิน ตำแหน่ง ผู้บังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ดำเนินการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ โดยการให้ความรู้แก่ประชาชน ในเว็บไซต์ Hightechcrime.org ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภัยออนไลน์ใกล้ตัว เฟกนิวส์ การละเมิดทางเพศ การหลอกลวงทางการเงิน ซึ่งจากสถิติเรื่องเพศ พบกว่า กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่มักถูกหลอกเอาภาพลับไปเผยแพร่เพื่อถูกหลอกให้โอนเงิน

วิธีการป้องกันที่สำคัญโดยการให้ความรู้กับประชาชน คือ ก่อนจะโอนเงินให้ใครต้องระบุให้ได้ว่าเป็นใครเปิดหน้าให้เห็น หรือขอเบอร์ติดต่อ และต้องแยกแยะให้ได้ว่าอะไรคือของจริง

สำหรับภาพรวมของตำรวจไซเบอร์ หลังจากมีการเปิดเว็บไซต์ Thaipoliceonline เพื่อรับแจ้งความออนไลน์ โดยสถิติการรับแจ้งตั้งแต่วันที่ 1 - 28 มีนาคม 2565 จำนวน 7,681 คดี พบว่ามีการจับกุมคดีเรื่องนี้มี 5 คดีหลัก คือ คดีหลอกลวงออนไลน์ด้านการเงิน 4,436 คดี คดีหลอกลวงขายสินค้าออนไลน์/ผิดกฎหมาย 3,854 คดี คดีข่าวปลอม 89 คดี คดีละเมิดทางเพศเด็กและสตรี 17 คดี และคดีอื่นๆ อีก 231 คดี

สำหรับเว็บไซต์ของสำนักงานศาลยุติธรรม (www.coj.go.th) ได้มีการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนด้วยเช่นกัน โดยรูปแบบภัยคุกคามไซเบอร์ใกล้ตัว อันดับ 1 พบว่าเป็นเรื่องการเงิน เช่น กรณีมีเงินรั่วไหลจากบัญชีธนาคาร ซึ่งมีสาเหตุจากกระบวนการขโมยข้อมูลตัวเลขสามหลังบัตรเครดิตซึ่งเกิดจากการทำธุรกรรมบนออนไลน์หรือการจ่ายเงินผ่านบัตร เช่น การจ่ายค่าน้ำมัน และเมื่อคนร้ายทราบตัวเลขดังกล่าวทำให้สามารถสุ่มหาบัตรเครดิตและใช้ทำธุรกรรมออนไลน์ได้ ดังนั้น ข้อมูลนี้ถือว่ามีความสำคัญมากและจะต้องปกปิดไว้ สำหรับในเรื่องเว็บไซต์ปลอมที่มีการหลอกลวงให้กรอกข้อมูลส่วนตัว และใส่ข้อมูลทางการเงินเพื่อหลอกให้โอนเงิน หรือมีการส่งข้อมูล sms แจ้งจากหน่วยงานที่มีความเชื่อถือทางธุรกรรมการเงิน และให้ประชาชนกดคลิกปุ่มว่าไม่ได้ทำธุรกรรมใดๆ กับเว็บไซต์นี้ เมื่อคลิกไปก็จะส่ง link ไปเว็บไซต์ปลอม และขโมยข้อมูลของท่าน หรือการได้รับ sms แจ้งให้กู้เงินในวงเงินจำนวนมาก และหลอกนำไปสู่เว็บไซต์ปลอม เป็นต้น นอกจากนี้ ในเรื่องการหลอกให้ลงทุนโดยมีพรีเซนต์เตอร์มาหลอก ประชาชนต้องไม่หลงเชื่อหรืออย่าไปลงทุนในเว็บไซต์ที่ไม่รู้จัก ควรลงทุนกับเว็บไซต์ที่มีการลงทะเบียนกับ กลต. หรือควรระวังการข่มขู่ให้โอนเงินผ่านคริปโต โดยแจ้งว่าได้แฮกข้อมูลของเหยื่อได้ เป็นต้น

ทั้งนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการฉีดวัคซีนป้องกันภัยทางไซเบอร์ ซึ่งเป็นการให้ความรู้ทั่วประเทศ โดยการเตือนภัยออนไลน์ใกล้ตัวผ่านคลิป การให้ความรู้ทางการเงิน การให้ความรู้เกี่ยวกับเพศ เฟคนิว ซึ่งจากสถิติพบว่าเด็กจะเป็นเหยื่อที่ถูกหลอกให้ถ่ายแบบเผยแพร่ภาพลับ และเรื่องการถูกหลอกให้โอนเงินเกี่ยวกับพัสดุส่งมา

จากสถิติผลการจับกุมในภาพรวมของตำรวจไซเบอร์ที่พบมาก คือ การหลอกลวงออนไลน์ การหลอกลวงโดยการขายสินค้าผิดกฎหมาย การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและสตรี การพนันออนไลน์ และความผิดตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ โดยสำนักงานตำรวจมีระบบแจ้งความออนไลน์ให้บริการประชาชน

แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ

1. ควรให้ความรู้แก่ประชาชนในการติดตั้งแอพพลิเคชั่นและอนุญาตให้มีการเข้าถึงเท่าที่จำเป็น มีการตั้งค่าการใช้งานหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็น ควรหลีกเลี่ยงการทำธุรกรรมเมื่อใช้สัญญาณ Public Wifi การสำรองข้อมูล การเสนอให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาบูดาเปสต์ และการเสนอแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดช่องว่างของอาชญากร

2. การพัฒนาบุคลากรเพื่อรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ ได้แก่ ความรู้พื้นฐานด้าน IT ด้านสืบสวน ด้าน Cyber Security ด้านการทำสำนวน โดยมีทั้งการฝึกอบรมภายใน การอบรมออนไลน์ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วประเทศ ความร่วมมือกับองค์กร/หน่วยงานในต่างประเทศ การให้ทุน ก.พ. เพื่ออบรมหลักสูตรระยะสั้น การเรียนการสอนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

3. บทบาทของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะต้องดำเนินงานทั้งในเชิงป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ เช่น การให้ความรู้ในเชิงป้องกันในเรื่องอาชญากรรมไซเบอร์แก่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ (โครงการวัคซีนป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์) การรับแจ้งความออนไลน์ (เฉพาะอาชญากรรมไซเบอร์) นอกจากนี้ประเทศไทยจะดำเนินการเพื่อเข้าร่วมอนุสัญญา Budapest เพื่อให้ผู้บังคับใช้กฎหมายแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้

กล่าวโดยสรุป การรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ควรให้ความสำคัญในเรื่องการป้องกัน เพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิด การป้องกันหรือมีความเข้มงวดในการยืนยันตัวตนในระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การเข้มงวดในการเปิดบัญชีธนาคาร/ป้องกันบัญชีม้า การซื้อซิมการ์ดโทรศัพท์ โดยอาจพิจารณาให้มีการยืนยันตัวตนในระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยการเชื่อมโยงกับระบบทะเบียนราษฎร์ และให้ความสำคัญกับการป้องกันมือถือ โดยควรมีระบบติดตั้งแอพ การเข้าถึงข้อมูล การตั้งค่าเฉพาะสิ่งที่จำเป็น รวมถึงการตั้งค่ากรณีมือถือหายและการสำรองข้อมูล

ร้อยตำรวจเอก เขมชาติ ประกายหงส์มณี ตำแหน่ง รักษาการในตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีการค้ามนุษย์และคดียาเสพติด (DSI)

จากข้อมูลการจับกุมพบว่า ผู้กระทำผิดล่วงละเมิดทางเพศเด็กมักจะครอบครองสื่อลามกเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งผลกระทบของอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชนในปัจจุบันค่อนข้างสูง เนื่องจากนำไปสู่ Cyber Bullying ดังนั้นในการสืบสวนอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชน จะต้องระบุตัวตนของเหยื่อให้ได้ เพื่อนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำผิด

ความท้าทายในการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ที่เป็นเด็กและเยาวชน คือ เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการในเรื่องนี้มีน้อย ประกอบกับต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการจับกุมผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ DSI กรมการปกครอง กรมพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งพบว่ายังมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชนจึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การควบคุมดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครอง

ในการเข้าถึง Internet ของเด็กและเยาวชน ด้วยการจำกัดระยะเวลา จำกัดประเภทเนื้อหาที่เด็กและเยาวชนจะเข้าใช้งาน เป็นต้น ซึ่งจากการสำรวจข้อมูล พบว่า เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 12 - 17 ปี ประมาณร้อยละ 50 สามารถเข้าถึง internet ได้อย่างอิสระโดยไม่มีผู้ใหญ่ดูแล และประมาณร้อยละ 9 ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไซเบอร์โดยเหยื่อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 13 - 15 ปี ซึ่งผู้กระทำผิดมักเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเหยื่อ

บทบาทการดำเนินงานของ DSI

1. มีการดำเนินงานในการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชน ได้แก่ การสร้างความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ และ Platform ออนไลน์ต่าง ๆ ในการสืบสวน จับกุมผู้กระทำผิด การนำระบบ IT มาใช้ในการดำเนินงาน เช่น การใช้เทคโนโลยีในการตรวจจับภาพ หรือค้นหาคำ (Word list) ที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นต้น โดยปัจจุบันมิติการสอบสวนที่เปลี่ยนไป เริ่มมีการนำกฎหมายสื่อลามกมาบังคับใช้ การเริ่มสืบสวนสอบสวนคือยืนยันให้ได้ว่าคนในรูปคือใคร เหยื่อคือใคร จึงเข้าสู่การสัมภาษณ์ต่อและรวมรวมพยานหลักฐาน ซึ่งปัจจุบันเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านนี้ยังมีไม่เพียงพอ

2. ได้มีการจัดทำโพล โดยผลการสำรวจจำนวน 967 คน พบว่า เด็กอายุ 12 - 17 ปี จำนวนร้อยละ 15 สามารถใช้อินเทอร์เนตได้โดยไม่มีอุปสรรค ทำให้ถูกหลอกลวงได้มากเช่นกัน ซึ่งเด็กที่เป็นผู้เสียหายส่วนใหญ่จำนวนกว่า 4 แสนรายจะถูกชักชวนพูดคุยให้ส่งรูป

3. มีการพัฒนากฎหมาย ให้สอดคล้องกับแผนอาเซียน โดยเพิ่มความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกออนไลน์ไว้ตอนท้ายบัญชี พ.ร.บ. และมีการประสานไปทางสำนักงาน ปปง. เกี่ยวกับสื่อลามกให้มีความผิดในฐานที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันพบว่า เหยื่อเป็นชายมากกว่าหญิง อายุเฉลี่ย 13 - 15 ปี และเมื่อพิจารณาสถิติทุกปีพบว่าผู้กระทำผิดและเหยื่อมักเป็นผู้ใกล้ชิดกัน โดยเด็กไทยตกเป็นเหยื่อด้วยการพูดคุยโดยตรง รวมไปถึงการเรียนออนไลน์ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญในการเพิ่มความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นมาในช่วงโควิด หรือการหลอกลวงในรูปแบบต่างๆ ที่นำไปสู่การล่วงละเมิดทางเพศ และโพสผ่านสื่อโดยการตั้งค่าเป็นสาธารณะ

4. มาตรการเชิงป้องกัน ได้มีการร่วมมือกับทางหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งไทยและต่างประเทศ โดยค้นหานวัตกรรมตรวจจับการส่งต่อสื่อลามกอนาจารเด็ก หรือการตรวจคำที่ใช้ในกลุ่มเฉพาะของอาชญากร โดยมีความร่วมมือกับประเทศอังกฤษ เพื่อสร้างมาตรการป้องกันร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อ นอกจากนี้ มาตราการเชิงป้องกันที่สำคัญ คือ การดำเนินการเชิงรุกในการให้ความรู้กับเด็กกลุ่มเสี่ยงและครอบครัวของเด็ก

5. มุมมองการเตรียมพร้อมเชิงนโยบาย ในคดีเด็กและสื่อออนไลน์จะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่าง DSI สตช. เนื่องจากประเทศไทยไม่มีหน่วยงานกลางโดยเฉพาะ และควรมีนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาเข้ามาร่วมด้วย นอกจากนี้ ในการบังคับใช้กฎหมายควรมีการพัฒนากฎหมายให้เหมาะสม และมีคณะทำงานแยกเป็นด้านต่างๆ ให้ครอบคลุม

เวลา 15.00 - 16.30 น.
การบรรยาย/เวทีเสวนา หัวข้อ **“เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง”** โดย

1. ดร.พิเศษ สอาดเย็น
ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

2. ดร.อณูวรรณ วงศ์พิเชษฐ์
รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

3. คุณกันต์รวี กิตยารักษ์
ผู้จัดการโครงการ สำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ)

ดร.พิเศษ สอาดเย็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

ได้กล่าวถึง สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) ในฐานะองค์การมหาชน ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ภายใต้พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2564

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) เป็นองค์ที่รับผิดชอบงานทางด้านวิชาการ การผลักดันเชิงนโยบาย การเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม แต่หนึ่งในภารกิจที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประชุมในวันนี้ คือ การส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านหลักนิติธรรม เสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งให้ความรู้ทางกฎหมายและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง สถานะพิเศษของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ยังเป็นสถาบันเครือข่ายในแผนงานด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ (Crime Prevention and Criminal Justice Programme Network Institutes: PNIs) แห่งแรกในอาเซียน และแห่งที่ 18 ของโลก

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย มีเป้าหมายสำคัญที่ทุกคนในองค์กรมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน คือ สังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยจะทำหน้าที่ในการเป็น “ผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Promoter of Change)” ด้านการยกระดับกระบวนการยุติธรรมและเชื่อมโยงหลักนิติธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย อาเซียน และระดับสากล” โดยขอบเขตในการดำเนินงานของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ครอบคลุมการดำเนินงานทั้งในประเทศ การส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาค และระหว่างประเทศ โดยอาศัยองค์ความรู้และการทดลอง โดยเฉพาะงานด้านนวัตกรรม

เป้าหมายการดำเนินงานของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

- ลดความเสี่ยงของกลุ่มเปราะบางในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยเป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเล็ก ๆ ในสังคม มีลักษณะเฉพาะ มีความเปราะบาง ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีความเสี่ยงมากเป็นพิเศษเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น การแก้ไขปัญหาความรุนแรงของกลุ่มเด็กและผู้หญิงที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

- ลดความไม่เท่าเทียมกันในระบบยุติธรรม ในสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญของการดำรงของหลักนิติธรรมในสังคมด้วย

- เพิ่มความต้องการที่จะสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม ซึ่งจะช่วยพัฒนาและสร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีของกระบวนการยุติธรรม

จากเป้าหมายดังกล่าวทำให้ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ให้นิยามของ “ความยุติธรรม” เป็นภาพของกระบวนการยุติธรรมที่มีขอบเขตที่กว้าง ไม่ใช่การมองกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเท่านั้น เช่น การแสวงหาความจริง จะเป็นบทบาทหน้าที่ของตำรวจ และอัยการ การตัดสินว่าบุคคลใดกระทำผิดจะเป็นบทบาทหน้าที่ของศาล รวมไปถึงเมื่อการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดจะเป็นบทบาทหน้าที่ของเรือนจำ หรือการดูแลผู้กระทำผิดในชุมชนผ่านระบบคุมประพฤติ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นบทบาทหน้าที่ที่คนในสังคมคาดหวังต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่นอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว หากจะมีการมองปัญหาให้มีความรอบด้านมากขึ้น จึงควรให้ความสำคัญอีก 2 ส่วน ได้แก่ (1) ก่อนที่บุคคลจะกระทำผิด มีปัจจัยแวดล้อมในชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ชุมชน และ (2) เมื่อผู้กระทำผิดได้พ้นจากเรือนจำแล้ว จะต้องกลับไปอยู่ในสังคม ซึ่งจะเป็นได้ทั้งโอกาสและความเสี่ยงในการผลักดันให้บุคคลนั้นกลับไปเดินในทางที่ถูกต้องตามครรลองที่กฎระเบียบในสังคมคาดหวัง หรือในทางกลับกันจะเป็นการเดินทางที่ก้าวพลาดอีกครั้ง กลับไปสู่วงจรในการกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย จะมองภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพกว้างมากกว่ากระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยให้เห็นความเชื่อมต่อทั้งระบบ เพื่อนำไปสู่การออกแบบกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมได้

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมนวัตกรรมเดินหน้าไปได้อย่างมั่นคง สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ได้มีการจัดตั้งสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม (Justice Innovation Office) รับผิดชอบการคิดค้น ทดลอง ทดสอบ และการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการผลักดันนวัตกรรม ระบบนิเวศที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมมาใช้ในสังคมไทย ซึ่งเป้าหมายในระยะยาวของสำนักฯ คือ การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมความร่วมมือที่จะทำให้คนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม เป็นระบบที่มองเห็น “คน” เป็นศูนย์กลางของการทำงาน สำนักฯ ตั้งใจที่จะเป็นผู้พัฒนาต้นแบบ และสร้างองค์ความรู้ รวมไปถึงการสร้างและผลักดันระบบนิเวศที่จะช่วยให้ระบบยุติธรรมสามารถรองรับนวัตกรรมและการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ประชาชน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับกระบวนการยุติธรรมด้วย

World Justice Project (WJP) : Rule of Law Index 2021 ได้สะท้อนภาพของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย โดยเป็นผลการจัดอันดับการสำรวจ และการประเมินตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม ซึ่งประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (2) การปราศจากการคอร์รัปชั่น (3) รัฐบาลที่โปร่งใส (4) สิทธิขั้นพื้นฐาน (5) ระเบียบและความมั่นคง (6) การบังคับใช้กฎหมาย (7) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง และ (8) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งประเทศไทยอยู่ในระดับที่มีความนิ่ง และอาจจะถดถอยลงในบางมิติ จะส่งผลให้ประเทศไทยติดกับดักของความพึงพอใจในการอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำอย่างไรที่จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง และมี “คน” เป็นศูนย์กลาง

ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง มีทั้งในแบบที่ต้องมีการประเมินความเสี่ยงเชิงระบบ ความเสี่ยงในมิติต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงระบบให้มีการทำงานเข้ากับความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ อีกทั้งแนวโน้มสำคัญในระดับโลกที่ต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศโลก ภัยพิบัติต่าง ๆ ปัจจัยบางอย่างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ลึกลงไปในระดับพื้นฐานของชีวิต นั่นคือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล AI ปัญญาประดิษฐ์ เข้ามามีผลกระทบต่อชีวิต เช่น การบริการร้านอาหาร ระบบขนส่ง Application ของมือถือ เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับประเทศไทย เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เช่น สถิติในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีคนใช้ Facebook ถึง 51 ล้านคน เป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและรวดเร็ว เป็นต้น จากสถิติดังกล่าว ทำให้ยอมรับได้ว่าเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่มีอำนาจสูงการจัดทำนโยบาย โดยปราศจากการคำนึงถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีไม่ได้ ซึ่งทำให้เห็นว่าเทคโนโลยีเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงในเวลาเดียวกัน จึงต้องมีการดูแลให้การใช้เทคโนโลยีไม่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากกว่าเดิม แต่หากมีการคำนึงการให้ “คน” เป็นศูนย์กลางและใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการค้นหาความต้องการ การรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน นำไปสู่การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ดร.อณูวรรณ วงศ์พิเชษฐ์ รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทยและผู้อำนวยการสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม สถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ อาทิ ความแตกต่างระหว่างการทำงานตามแนวคิดแบบเดิม กับการมองปัญหาเรื่องความยุติธรรมโดยใช้คนเป็นศูนย์กลาง แนวคิดมาตรฐานสากลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม

1. ความแตกต่างระหว่างการทำงานตามแนวคิดแบบเดิม กับการมองปัญหาเรื่องความยุติธรรมโดยใช้คนเป็นศูนย์กลางเป็นอย่างไร โดยได้กล่าวถึงงานวิจัยของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในวิถีชีวิตของคนนั้น แต่ละคนย่อมมีที่มา ภูมิหลังในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ประเภทของปัญหา ความรุนแรงของปัญหาในแต่ละช่วงวัยแตกต่างกัน ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาของแต่ละบุคคลย่อมต้องใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน เช่น ในวัยเด็ก อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ในวัยรุ่น อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ในการแก้ไขปัญหาอาจต้องใช้กลไกทางสังคม สาธารณสุข เข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา ในวัยทำงาน อาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะเบาะแว้ง ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยวิธี Informal Justice ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เว้นแต่ถ้าเป็นปัญหาการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือที่ดิน จำเป็นต้องใช้กระบวนการ

ยุติธรรมเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา หรือปัญหาคนล้นคุก อัตราการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกันในการดำเนินชีวิต ความสามารถในการประกอบอาชีพ เงื่อนไข และข้อท้าทายในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการที่จะช่วยเขาเหล่านั้น หลังจากพ้นโทษแล้ว จำเป็นต้องมีการสร้างกลไกที่สามารถตอบโจทย์ และประคับประคองชีวิตของพวกเขา เพื่อทำให้รู้สึกว่ามีความกล้า และมีความสามารถที่จะต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ โดยที่จะไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งอาจดำเนินการโดยการร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่ตั้งแต่เริ่มต้นในการดูแล ให้คำแนะนำสำหรับผู้ที่เพิ่งพ้นโทษ และดูแลอย่างต่อเนื่องเรื่อยไป จนบุคคลเหล่านั้นมีความมั่นใจ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2. Project Management Office Model (White Space Platform อยุธยาโมเดล) เป็นการดำเนินการร่วมกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานเอกชน สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา โดยแต่ละหน่วยงานได้ร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาทักษะ การเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าและบริการอื่น ๆ ของรัฐ โดยมีเครือขายของชุมชนทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ การติดตาม ประสานงาน เพื่อไม่ให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอื่นๆ ไม่ให้เกิดการกระทำความผิด ซึ่งการบริหารลักษณะนี้เป็นการบริหารที่ใช้คนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการบริหารในลักษณะที่ให้ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้ คอยติดตาม ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในชุมชน การใช้ตัวกลางในการประสานงานเป็นสิ่งที่สำคัญ และเป็นหัวใจของความสำเร็จ

3. แนวคิดมาตรฐานสากลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการแก้ปัญหาจากมุมมองของประชาชนผู้ประสบปัญหา หรือเหยื่อ ทั้งนี้ ได้ยกตัวอย่างการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเน้นการป้องกัน และจัดการปัญหาที่พบตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก ซึ่ง TIJ ได้ใช้เทคโนโลยี MySis Chatbot ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษากับผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และทางเพศ ซึ่งมีผู้ประสบเหตุจากสถิติแม้จะยังไม่มาก แต่ยังไม่รวมถึงผู้ประสบเหตุรายวัน และกรณีที่ไม่ได้มีการแจ้งความ ซึ่งอาจยังมีอีกจำนวนมาก ซึ่ง MySis Chatbot ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนปรึกษา 2. ส่วนแจ้งเบาะแสข้อมูล

4. การเปลี่ยนวิธีการมองผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงเป็นรูปแบบของ Survivor Centered Approach โดยแบ่งเป็น

4.1 การให้ความรู้และคำปรึกษาแบบไร้อคติส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม พัฒนาเครื่องมือบำบัดฟื้นฟู ให้กับผู้ถูกกระทำ

4.2 การเพิ่มศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงสร้างเครื่องมือสำหรับ Early Detection ให้กับสหวิชาชีพ

4.3 การสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคม สร้างทัศนคติที่ดี สนับสนุนให้รับรู้ถึงสิทธิของตนเอง และคนในสังคมต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4.4 การสร้างกลไกบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี

นางสาวกันต์รวี กิตยารักษ์ ผู้จัดการโครงการสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม สถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลางการแก้ปัญหาความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

1. กระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง/การคิดแบบประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นประเด็นหลักของหน่วยราชการในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ข้อ 13 พูดเรื่องการส่งเสริมหลักนิติธรรม และการทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างถ้วนหน้า ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Accessibility) และได้รับความเป็นธรรม (Fairness) ทั้งนี้ ประชาชนในโลกยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยประมาณ 1.5 ล้านล้านคน ซึ่งเป็นการประเมินก่อนการแพร่ระบาด Covid 19 และคาดว่าการแพร่ระบาดน่าจะทำให้คนเข้าถึงความยุติธรรมได้ยากขึ้น

2. การแก้ปัญหาความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เมื่อกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในโลกยุคสมัยใหม่ได้ ความเสี่ยงจะอยู่ที่กระบวนการยุติธรรม เพราะคนจะเชื่อมั่นน้อยลง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหา ซึ่งแนวทางกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-centered Justice System) เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีผู้คิดขึ้น เป็นวิธีการมองเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถข้ามผ่านสถานการณ์ปัจจุบันไปได้ โดยที่ผ่านมา แนวโน้มเวทีระหว่างประเทศด้านความยุติธรรมได้หันมาให้ความสนใจเรื่องนี้มากขึ้น เช่น การเสวนา และการจัดทำรายงานสถานการณ์ด้านความยุติธรรมขององค์กรต่าง ๆ เช่น HiiL (The Hague Institute for Innovation of Law) ได้จัดทำการสำรวจที่เรียกว่า การสำรวจความต้องการด้านความยุติธรรม (Justice Needs Survey Results) ที่มีการสำรวจประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายที่ประชาชนใช้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ระยะเวลาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความเครียด คุณภาพของกระบวนการ เช่น ในแง่ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น ความเป็นธรรม การเยียวยาความเสียหาย และการได้รับคำอธิบายที่เข้าใจได้ และองค์กร World Justice Project ได้มีการจัดประชุม The World Justice Forum 2022 ซึ่งมีประเด็นหารือหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีการหารือในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการนำเทคโนโลยี เช่น Data Evidence Based มาใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

3. นิยามของคำว่าประชาชนเป็นศูนย์กลาง จากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น HiiL เสนอว่าหมายถึงการที่จะทำความเข้าใจคน ในความต้องการเรื่องความยุติธรรม และเชื่อมประสานให้หน่วยงานที่จะช่วยปลดเปลื้องความทุกข์เพื่อตอบสนองความต้องการของคนด้านกระบวนการยุติธรรม

4. ทิศทางในการพูดคุยเรื่องการสร้างกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Justice) ดังนี้

4.1 สร้างอย่างไรให้ยั่งยืนและไปในทิศทางเดียวกัน โดยได้ยกตัวอย่างจากภาคสาธารณสุข เช่น การตั้งเป้าหมายร่วมกัน เพื่อสร้างกลยุทธ์ที่จะทำงานไปในแนวทางเดียวกัน เช่น การเลื่อนอำนาจกลับไปสู่ผู้ที่เป็นคนไข้ ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมว่า ควรทำอย่างไร โดยมีคำสำคัญ คือ การเข้าถึงอย่างทั่วหน้า และความเป็นธรรมในการรับบริการ

4.2 วัดผลอย่างไร โดยอาจใช้แนวทางจากการสำรวจความต้องการด้านความความยุติธรรมของประชาชน (Justice Needs Survey) ของ HiiL เพื่อดำเนินการสำรวจ และวิเคราะห์ว่าประชาชนยังต้องการการตอบสนองความต้องการในด้านความยุติธรรมอย่างไรบ้าง เช่น การลดต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพผลการดำเนินการ และความรู้สึกของคนต่อการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

4.3 ตัวอย่างความสำเร็จเป็นอย่างไร ถอดบทเรียนได้อย่างไรบ้าง โดยอาจพิจารณาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ที่สามารถเปลี่ยนบริบทกระบวนการยุติธรรมเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น (Game Changer) 7 รูปแบบ ดังนี้

(1) การบริการด้านความยุติธรรมในชุมชน (Community Justice Services)

(2) สัญญาและเอกสารทางกฎหมายที่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน (User Friendly Contracts and other Legal Documents)

(3) แพลตฟอร์มบรรเทาข้อพิพาทแบบเบ็ดเสร็จ (One-stop Dispute Resolution Platforms)

(4) ศาลที่มุ่งแก้ปัญหาสำหรับคดีอาญา (Problem-solving Courts for Criminal Cases)

(5) ระบบที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะที่จำเป็น (Claiming services to help people access vital public services)

(6) แอปพลิเคชั่นป้องกันจากความรุนแรง การลักทรัพย์ และการฉ้อโกง (Prevention Services via apps to ensure safety from violence, theft and fraud)

(7) บริการออนไลน์แก้ปัญหาความยุติธรรมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ (Online information and follow-up services that solve justice problems fairly and effectively)

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยศึกษา และพัฒนากลไกในกระบวนการยุติธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

2. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

3. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีบทบาทด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ หรือการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชน ควรนำเทคโนโลยีและแนวคิดในการสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตมาใช้ เพื่อกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์กระบวนการยุติธรรม

วันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2565 เวลา 09.00 - 11.00 น.
เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“เศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน”** โดย

1. นางสาวรื่นวดี สุวรรณมงคล
เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

2. ดร.ชญาวดี ชัยอนันต์
ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารการสื่อสารองค์กร ธนาคารแห่งประเทศไทย

3. นายจิรายุส ทรัพย์ศรีโสภา
ผู้ก่อตั้งและ Group CEO บริษัท บิทคับ แคปปิตอล กรุ๊ป โฮลดิ้งส์

ผู้ดำเนินรายการ :
นายนครินทร์ วนกิจไพบูลย์
คอลัมนิสต์ และบรรณาธิการบริหาร THE STANDARD

นางสาวรื่นวดี สุวรรณมงคล เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ความร่วมมือระหว่างกันจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันกับต่างประเทศด้วย ซึ่งหัวใจสำคัญ คือ การทำงานหรือหารือร่วมกันกับผู้ประกอบการ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดเวทีร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญคือต้องมีส่วนร่วมในวงกว้าง มีแนวคิดที่พร้อมในการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก และสามารถตอบโจทย์ในเรื่องเศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวนได้เป็นอย่างดี

การแก้ไขกฎหมายก็เป็นสิ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าอย่างมากเรื่องเศรษฐกิจดิจิทัล และการพัฒนาพื้นฐานโครงสร้างอินเทอร์เน็ต โดยประเทศไทยได้มีการใช้งานอย่างครอบคลุมและกว้างขวาง ซึ่งสัดส่วนการใช้งานอินเทอร์เน็ตติดอันดับของโลก หากย้อนไปจะเห็นได้ว่ามีตั้งแต่พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งถือว่ามีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง และหากกลับมาพิจารณาส่วนราชการก็มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. .... อยู่ในชั้นการพิจารณาของรัฐสภา ซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญให้ส่วนราชการนำระบบดิจิทัลมาใช้เพื่อพัฒนาให้มีความก้าวหน้า และต้องมีความเชื่อมั่นว่าประเทศไทยจะมีการคุ้มครองผู้ลงทุน ผู้ประกอบการ รวมถึงการดูแลให้ข้อมูลแก่บุคคลเหล่านี้ สิ่งสำคัญ คือ ให้ภาคเอกชนนำกฎหมายเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย อย่างไรก็ดี กรณีแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มีการพัฒนาตลาดทุนดิจิทัล เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ ให้ผู้ประกอบการที่ต้องการจะลงทุนสามารถใช้ได้ รวมถึงกรณี Cryptocurrency ในต่างประเทศมีการใช้ประมาณ 2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมีความผันผวนสูงมาก ในขณะที่เมื่อย้อนหลังไปปี 2561 มีแค่ประมาณแสนล้านดอลลาร์สหรัฐ จะเห็นได้ว่ามีการเติบโตอย่างก้าวกระโดด ซึ่งมีการให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ ประกอบกับการดูแลคุ้มครองผู้ลงทุนด้วย

นอกจากนี้ ยังมีความต้องการให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่มีโอกาสทำธุรกิจเพิ่มเติมโดยการออก License ให้และมีบริการรับฝากสินทรัพย์ด้วย โดยโลกของสินทรัพย์เป็นโลกที่ไม่มีวันหยุด ซึ่งมีคนสนใจเป็นจำนวนมาก หากมีผู้สนใจสามารถยื่นเรื่องตามคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 โดยสิ่งสำคัญ คือ อยากให้มีการรวมตัวในลักษณะสมาคมการค้าผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลขึ้นมา ดังนั้น เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจดิจิทัลต้องนึกถึง Cross Border มีการหารือกับผู้ที่มีส่วนร่วม ทั้งผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความพร้อมของประเทศไทยในแง่สินทรัพย์ดิจิทัลในแง่ของผู้ใช้ แต่ขณะเดียวกันในส่วนของภาครัฐก็มีการเตรียมพร้อมและรับมือกับเรื่องดังกล่าว เพื่อไม่ให้กระบวนการยุติธรรมตกขบวน ซึ่งมีทั้งพระราชบัญญัติสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 ที่เป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญ และจะทำอย่างไรให้ภาคเอกชนเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ก็มีวิธีการทำงานร่วมกันกับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังมีความตื่นตัวในเรื่องดังกล่าว

เศรษฐกิจดิจิทัลเป็นสิ่งที่อาจมองเห็นไม่ชัดในกระบวนการยุติธรรม แต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำที่เรียกว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น white collar crime dark web การฟอกเงิน เป็นต้น ประชาชนจึงจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครอง ซึ่งบางกรณีอาจต้องมีการกำกับดูแลบางอย่าง และอาจทำให้เกิดภาระกับผู้ประกอบการในบทบาทของกระบวนการยุติธรรม เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ก็มีการประสานงานร่วมกันกับตำรวจสอบสวนกลาง กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงาน ป.ป.ส. และกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมไปถึงมีการใช้ big data เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีการใช้ AI เข้ามามีบทบาท หากกฎหมายกำหนดไว้ต้องทำ ถ้าไม่ทำจะเป็นการละเว้นหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีประเด็นกรณีสินทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างจะทำการยึดหรืออายัดได้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งในช่วงปี 2561 ได้มีการศึกษาวิจัยการบังคับคดีสินทรัพย์ดิจิทัล โดยกรมบังคับคดีร่วมกับคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มีแผนที่จะได้เข้าไปศึกษาเรื่องนี้ โดยต้องมีความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดไม่ว่าภายในประเทศและต่างประเทศ

สิ่งสำคัญที่สุด หน่วยงานทุกหน่วยงานต้องมีความร่วมมือกัน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้วางเป้าหมายไว้ คือ การทำให้ธุรกิจสินทรัพย์เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งผู้ลงทุนต้องเข้าใจตนเอง เข้าใจผลิตภัณฑ์ เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของธุรกิจ นอกจากนี้ ยังต้องหมั่นศึกษาเรื่องของเทคโนโลยี หรือ Technology Literacy ให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการออกกฎ กติกาที่ต้องยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

ดร.ชญาวดี ชัยอนันต์ ผู้อำนวยการอาวุโส ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพรวมของเศรษฐกิจดิจิทัล คือ เศรษฐกิจที่ถูกขับเคลื่อนด้วยดิจิทัล โดยดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ เป็นการทำธุรกรรมได้อย่างไร้พรมแดน และทำได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในส่วนของธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการเตรียมความพร้อมในฐานะ Regulator โดยมีบทบาทและหน้าที่หลักในการดูแลภาพรวมของเศรษฐกิจทั้งระบบและพัฒนาระบบให้มีเสถียรภาพ

เรื่องของการพัฒนานวัตกรรมเพื่อช่วยให้ประชาชนทำธุรกิจได้สะดวกขึ้นและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ด้านการเงินโดยมีการกำกับดูแลตามระดับของความเสี่ยงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน และเนื่องจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องยอมรับและต้องบริหารจัดการให้เกิดความยืดหยุ่น ธนาคารแห่งประเทศไทยมีนโยบายไม่สนับสนุนให้มีการนำสินทรัพย์ดิจิทัลมาซื้อขายแลกเปลี่ยนในวงกว้าง เพราะเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูงและไม่มั่นใจว่าประชาชนจะได้รับการดูแลและได้รับความปลอดภัยอย่างแท้จริง เนื่องจากยังมีประชาชนบางกลุ่ม มีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เช่น อาชญากรรมทางไซเบอร์ การฟอกเงิน ซึ่งเป็นความท้าทายที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับสถาบันการเงินเท่านั้น นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้เข้ามาดูแลในเรื่องของเสถียรภาพค่าเงินบาทของประชาชนและกำกับดูแลกลุ่มผู้ประกอบธุรกิจทางการเงิน ซึ่งในอนาคตอาจมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเชื่อมต่อสินทรัพย์ดิจิทัลร่วมด้วย โดยจะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยดิจิทัลมากขึ้น รวดเร็วขึ้นและไม่มีพรมแดน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้ามามีบทบาทในการการกำกับดูแลและการพัฒนาระบบให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ โดยมีนโยบายเป็นราวกันตก กล่าวคือ ไม่สนับสนุนเรื่องการแลกเปลี่ยนในวงกว้าง เพราะเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงในด้านการดูแลเสถียรภาพแต่ก็ไม่ได้มีลักษณะเป็นการปิดกั้นเสียทั้งหมด

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีความเสี่ยงในแง่ของการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งกระทำได้ยากขึ้น และหากมองในฐานะผู้ใช้บริการ ในยุคดิจิทัลซึ่งมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้นได้เพิ่มโอกาสและมีความเสี่ยงเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน เช่น การใช้ Smart contract เข้ามาช่วยในเรื่องของการซื้อขายสินค้าและบริการ ในด้านความเสี่ยงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการหลอกลวงและเป็นช่องทางเข้าถึงการพนันประเภทต่างๆ ในมุมมองที่กระทบต่อกระบวนการยุติธรรมมีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ 1. เรื่องกฎหมายที่ใช้กำกับดูแลด้วยสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จะทำอย่างไรให้กฎหมายที่บังคับใช้อยู่สามารถรองรับและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2. การบังคับใช้กฎหมาย ด้วยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้น ส่งผลให้ข้อมูลต่าง ๆ มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บางข้อมูลได้ถูกนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานและบางข้อมูลเกิดการสูญหายอย่างรวดเร็ว เกิดกลุ่มมิจฉาชีพที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปลอมแปลงข้อมูล และกระทำการให้เกิดความเสียหาย

ต่าง ๆ ส่งผลให้กระบวนการในการติดตามป้องกันกระทำได้ยากขึ้น และ 3. จะทำอย่างไรให้คน (ผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้กฎหมาย) หรือกลุ่มคนดังกล่าว มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการสื่อสาร ซึ่งในโลกโซเชียลมิเดียหรือในโลกอนาคต เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถกระทำได้ด้วยตัวเอง จึงเกิดความคาดหวังและแรงกดดัน จึงเป็นความท้าทายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับประเด็นเหล่านี้

ธนาคารแห่งประเทศไทยพยายามที่จะปรับเกณฑ์การกำกับดูแลความเสี่ยงในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบางกรณียังติดปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากติดถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และเนื่องด้วยในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีการสร้างความยืดหยุ่นในกฎหมาย เพื่อให้สามารถดำเนินการกระบวนการในเรื่องต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงกิจกรรมเป็นตัวตั้ง เช่น ในเรื่องของ e-money ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีขนาดการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยในหน่วยงานที่มีการใช้งานในวงกว้าง กฎหมายจะต้องเข้ามากำกับดูแลมากขึ้น และในเรื่องของ RIA ก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยต้องคำนึงว่ากฎหมายต้องมีขึ้นเพื่อรักษาสมดุล นอกจากนี้รัฐบาลควรต้องมีการรับฟังความเห็นและมีการหารือร่วมกันกับหน่วยงานผู้ปฏิบัติ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น เช่น การนำ AI หรือ Blockchain มาใช้ในการตรวจสอบต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป การออกกฎหมายต้องมีความยืดหยุ่น และตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรม และต้องมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้กับการปฏิบัติงาน

นายจิรายุส ทรัพย์ศรีโสภา ผู้ก่อตั้งและ Group CEO บริษัท บิทคับ แคปปิตอล กรุ๊ป โฮลดิ้งส์

เมื่อกล่าวถึงแนวโน้มระบบเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลแห่งโลกอนาคต มีการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจดิจิทัลในอีก 5 - 10 ปี ข้างหน้า จะกลายมาเป็นระบบเศรษฐกิจหลักและเป็นเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ของประเทศไทย เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยได้ผ่านยุคแห่งการเติบโตของ GDP มาหลายยุคสมัย นับตั้งแต่ยุคที่เน้นเรื่องการผลิตรถยนต์ ไทยแลนด์ 3.0 หลังจากนั้นก็เป็นยุค Amazing Thailand ที่เน้นส่งออกการท่องเที่ยว ทำให้ในช่วงนั้นการท่องเที่ยวพุ่งไปถึง 20 % ของ GDP ของประเทศไทย และในช่วงที่ได้มีการส่งออกการท่องเที่ยว สิ่งที่ประเทศไทยขาดดุลมากที่สุด คือ การที่ประชาชนทุกฝ่ายต่างเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี

คนไทยนับว่าเป็นประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีมากที่สุด แต่เทคโนโลยีที่ใช้ล้วนเป็นเทคโนโลยีของต่างประเทศทั้งสิ้น เช่น Line ของประเทศเกาหลีใต้ Lazada Shopee เป็นของประเทศจีนหรือสิงคโปร์ Grab ของประเทศมาเลเซีย เป็นต้น โดยที่ประเทศไทยกลับแทบไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีเลย อย่างไรก็ดี ในอนาคตประเทศไทยควรจะเป็น Digital Hub ของอาเซียนเพื่อให้ประเทศไทยหลุดจากกรอบของกับดักรายได้ปานกลาง และช่วยให้มีกระแสเงินหมุนเวียนให้เข้ามาในประเทศไทยให้ได้ การจัดตั้งบริษัท Start – up ก็เป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อให้เป็น Scale up ของประเทศ ในประเทศไทยก็มีบริษัทที่เป็น National Champion คือ Flash Express และบริษัท Bitkub ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาพบว่าในช่วงปี ค.ศ. 2020 – 2021 กลับไม่ค่อยมี Start-up ใหม่เกิดขึ้นเลย ดังนั้น ในอนาคตจึงต้องมีการสนับสนุนให้มี National Champion ให้มากขึ้น เพื่อที่จะนำเงินมาพัฒนาประเทศไทยให้ได้ เพื่อที่จะทำให้ประเทศไทยเป็น Digital Hub ของอาเซียนให้ได้

ในช่วงที่เกิดสถานการณ์โควิด ทั้ง ๆ ที่อยู่ในโลกใบเดียวกันแต่โลกกลับแบ่งแยกออกเป็น 2 ใบ ที่ทิ้งห่างกันอีกโลกนึงมองว่าเป็นช่วงเวลาที่ทรมาน ต้องไล่พนักงานออก ต้องตัดราคาเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดด สืบเนื่องจากในช่วงหลังการเกิดสถานการณ์โควิด ในประเทศแถบอาเซียนมี Internet user เพิ่มขึ้นมากว่า 60 ล้านคน จาก 280 ล้านคน โดย Internet user ที่เกิดขึ้นมาใหม่ล้วนแล้วแต่เป็น Digital Consumer ทำให้เงินมีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากกระเป๋าเดิม จึงต้องมีการพิจารณาให้เห็นว่าในอนาคตเงินจะเปลี่ยนไปในรูปแบบใด ประเทศไทยจึงต้องวางแนวทางเพื่อเตรียมพร้อมรับกับเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงไป หากประเทศไทยสามารถดำเนินเศรษฐกิจไปในทิศทางที่ถูกต้อง ก็สามารถสร้างผลกำไรได้จากรูปแบบของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ ในการดำเนินการวางโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ต้องมีการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เช่น ภาคเอกชนก็ต้องมีการพัฒนาเรื่อง AR, Metaverse, Internet from the sky (Internet dimensions), Blockchain, cryptocurrency, AI สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เทคโนโลยีสามารถพัฒนาไปได้ และในอนาคตประชาชนสามารถทำงานที่ไหนก็ได้ และปัจจุบันยังมีสิ่งที่ประชาชนมองไม่เห็น คือ Blockchain ดังนั้น การจะระบุตัวตนได้ในอนาคต คือ Avatar ที่เก็บอยู่ใน Blockchain แต่ปัจจุบันสิ่งที่ระบุตัวตนได้ คือ E-mail ดังนั้น ในส่วนของภาครัฐก็ต้องหาจุดกึ่งกลางและทำให้กฎต่าง ๆ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี หากกล่าวถึงบทบาทของเศรษฐกิจดิจิทัลที่กระทบต่อหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพบว่า ปัจจุบันยังคงมีการสื่อสารที่ผิดพลาด หรือการขาดความเข้าใจ บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่มีกฎระเบียบหรือกติกามาควบคุม ในขณะที่การดำเนินการเหล่านี้ส่งผลไปทั่วโลก ในบางครั้งภาครัฐต้องเข้าไปมี

บทบาทกับประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในกรอบของการควบคุม ไม่ได้อยู่ในกรอบของกฎหมาย ซึ่งหากภาครัฐไม่สามารถควบคุมบุคคลเหล่านี้ได้ จะส่งผลกระทบให้บุคคลที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมายอาจจะไปหาช่องทางหรือช่องโหว่โดยไม่ได้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมาย ดังนั้น สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการ คือ การสนับสนุนและการจัดการในลักษณะของการประสานความร่วมมือกัน การมีเจตนาที่ดีร่วมกัน ไม่เช่นนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจดิจิทัลจะไม่ถูกควบคุม

ท้ายที่สุด หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีความจำเป็นต้องสร้างกฎระเบียบหรือกติกาเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถบังคับใช้ได้จริง ทุกคนต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และหากประเทศไทยยังไม่พร้อมในการรับการลงทุนจากต่างประเทศก็จำเป็นต้องปฏิเสธ โดยควรต้องมีการสร้างทีมที่มีความรู้ความเข้าใจในการให้ความรู้กับประชาชนผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายด้วย

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. ต้องมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้กับการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น

2. ควรต้องมีการพัฒนากฎหมายให้เท่าทันกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยกฎหมายต้องมีความยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรม

3. การออกกฎหมายต้องคำนึงถึงกระบวนการ Regulatory Impact Assessment หรือ RIA เพื่อให้เกิดความสมดุลในการออกกฎหมาย รวมทั้งมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

4. การพัฒนาให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาครัฐภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้ได้จริง

เวลา 11.00 - 12.00 น
เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ”** โดย
1. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นางสาววิพัตรา โตเต็มโชคชัยการ
ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา FutureTales Lab by MQDC
ผู้ดำเนินรายการ :
นางสาวพิชญาภา ศรีบัว ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ
สำนักงานกิจการยุติธรรม

นางสาววิพัตรา โตเต็มโชคชัยการ (FutureTales Lab by MQDC) ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

แนวคิดของ Futurist หรืออนาคตศึกษา มีเครื่องมือที่สำคัญ คือ การ Foresight ซึ่งเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ อธิบาย อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับภาพอนาคตต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในปัจจุบัน ทั้งการเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้น และการออกแบบอนาคตที่พึงประสงค์

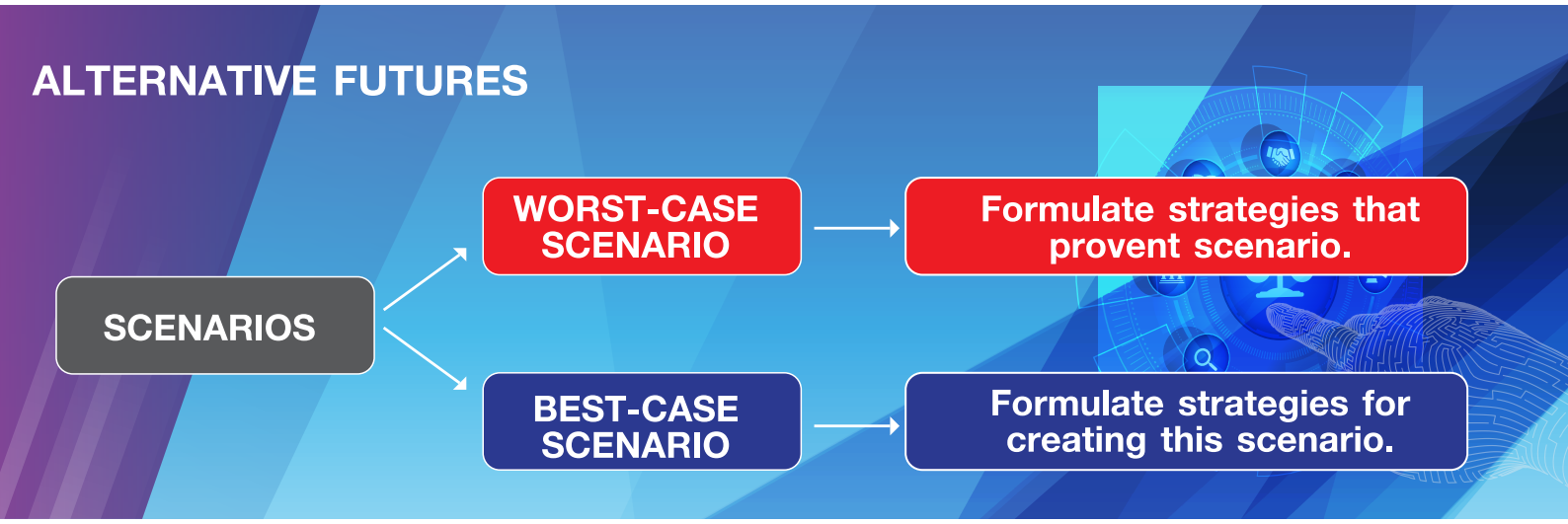
ซึ่งกระบวนการ Foresight ประกอบไปด้วย การใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะในการจินตนาการ เพื่อนำไปสู่การสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ จะต้องมีการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และใช้การบูรณาการของศาสตร์ในแต่ละแขนง เพื่อทำให้เกิดภาพอนาคต (Futures) ที่สามารถเกิดขึ้นได้

การ Forecast (พยากรณ์) และ Foresight ล้วนเป็นกระบวนการที่มีการพิจารณาถึงเหตุการณ์หรือสถิติที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน โดยเมื่อมองถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การ Forecast จะทำให้เกิดภาพอนาคตขึ้นมา 1 ภาพ แต่การ Foresight จะเป็นกระบวนการที่ทำให้เห็นภาพอนาคตที่มีมากกว่า 1 ภาพ (Alternative Futures) ผ่านการวิเคราะห์แนวโน้มและสัญญาณที่เกิดขึ้นในเชิงลึก นำไปสู่การทำให้เห็นถึงภาพอนาคตที่เลวร้ายที่สุด ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างกลยุทธ์และนโยบายเพื่อป้องกันภาพดังกล่าว และภาพอนาคตที่ดีที่สุด ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างกลยุทธ์เพื่อทำให้เกิดภาพดังกล่าว รวมถึงภาพอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากข้อจำกัด หรือบริบทที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา FutureTales Lab by MQDC ได้ทำการศึกษาผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงภาพอนาคตต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยใช้แนวคิด What If ...? ซึ่งเป็นกระบวนการคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น จะส่งผลให้เกิดอะไรขึ้นในอนาคต ดังนี้

1. โครงการวิจัยหัวข้อ Future and Beyond : Navigating Thailand Toward 2030 ได้มองอนาคตของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2030 แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

(1) อนาคตของการใช้ชีวิตที่เทคโนโลยีจะเข้ามามีส่วนร่วมในสิ่งอำนวยความสะดวก และปัญหาในด้านมลพิษ ขยะพลาสติก และการลดลงของขนาดพื้นที่อยู่อาศัย

(2) อนาคตของการทำงานที่จะมีความยืดหยุ่นในวิธีการทำงาน การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน

(3) อนาคตของการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบวิธีการที่เปลี่ยนแปลงไป และใช้สื่อหรือเทคโนโลยีมาปรับใช้

(4) อนาคตของความเพลิดเพลิน ผ่านการใช้ Virtual Reality และ Augmented Reality ทั้งในการเล่นเกมส์ และการท่องเที่ยว

(5) อนาคตของการเดินทาง คนไทยจะหันมาใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานสะอาด

(6) อนาคตของความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษ

2. โครงการวิจัยหัวข้อ Future of Urbanisation Scenarios : Greater Bangkok ที่ใช้การสำรวจเชิงลึก (Horizon Scanning) ของเหตุการณ์และแนวโน้มในปัจจุบันในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อทำให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ (Megatrends) 7 ประการ ด้านการใช้ชีวิตที่ดี การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี ความโปร่งใสของนโยบายภาครัฐ การจัดการขยะ การท่องเที่ยวเชิงสาธารณสุข และการย้ายถิ่นฐานสู่พื้นที่ต่างจังหวัด และ ภาพอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเติบโตของอุตสาหกรรมดิจิทัล การปรับโครงสร้างและรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. โครงการวิจัยหัวข้อ How the World Evolves From 2022 - 2060 ได้แบ่งภาพอนาคต ในแต่ละทศวรรษ ตั้งแต่ช่วงปี 2022 - 2060 ซึ่งมีแนวโน้มของการเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ มีการเพิ่มบทบาทเทคโนโลยีและพลังงานทางเลือก การเติบโตของชุมชนเมืองขนาดใหญ่ อันจะส่งผลกระทบให้เกิดแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ระหว่างชนชั้น และการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่อยู่อาศัย ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงภาพอนาคตดังกล่าว ผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรเตรียมการรับมือและป้องกันปัญหาดังกล่าวนี้ตั้งแต่ปัจจุบัน

รศ.ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ อาจารย์ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญ จากงานวิจัยภายใต้โครงการวิจัยของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช) โดยกล่าวถึงการคาดการณ์อนาคตใน 9 มิติของประเทศไทย

หนังสืออนาคตประเทศไทย พุทธศักราช 2585 รศ.ดร. อภิวัฒน์ รัตนวราหะ ได้เขียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญอีก 2 ท่าน ได้แก่ รศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และ คุณจักรี เตจ๊ะวารี เป็นงานวิจัยภายใต้โครงการวิจัยของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยมีทีมวิจัยอีก 9 ทีมที่ได้ทำการคาดการณ์อนาคตใน 9 มิติของประเทศไทย ได้แก่ มิติที่ 1 ประชากรและโครงสร้างสังคม มิติที่ 2 สังคม ชนบท ท้องถิ่น มิติที่3 การศึกษา มิติที่ 4 สิ่งแวดล้อมและพลังงาน มิติที่ 5 เศรษฐกิจ ผู้ประกอบการและอุตสาหกรรม มิติที่ 6 เศรษฐกิจไทย เศรษฐกิจโลก เกษตรกรรม และการบริการ มิติที่ 7 วัฒนธรรมและภาษาไทย มิติที่ 8 การเมือง และมิติที่ 9 บริบทโลก ปัจจัยคุกคาม และความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้ รศ.ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ ได้เขียนในเรื่องมิติที่ 10 คนเมือง 4.0

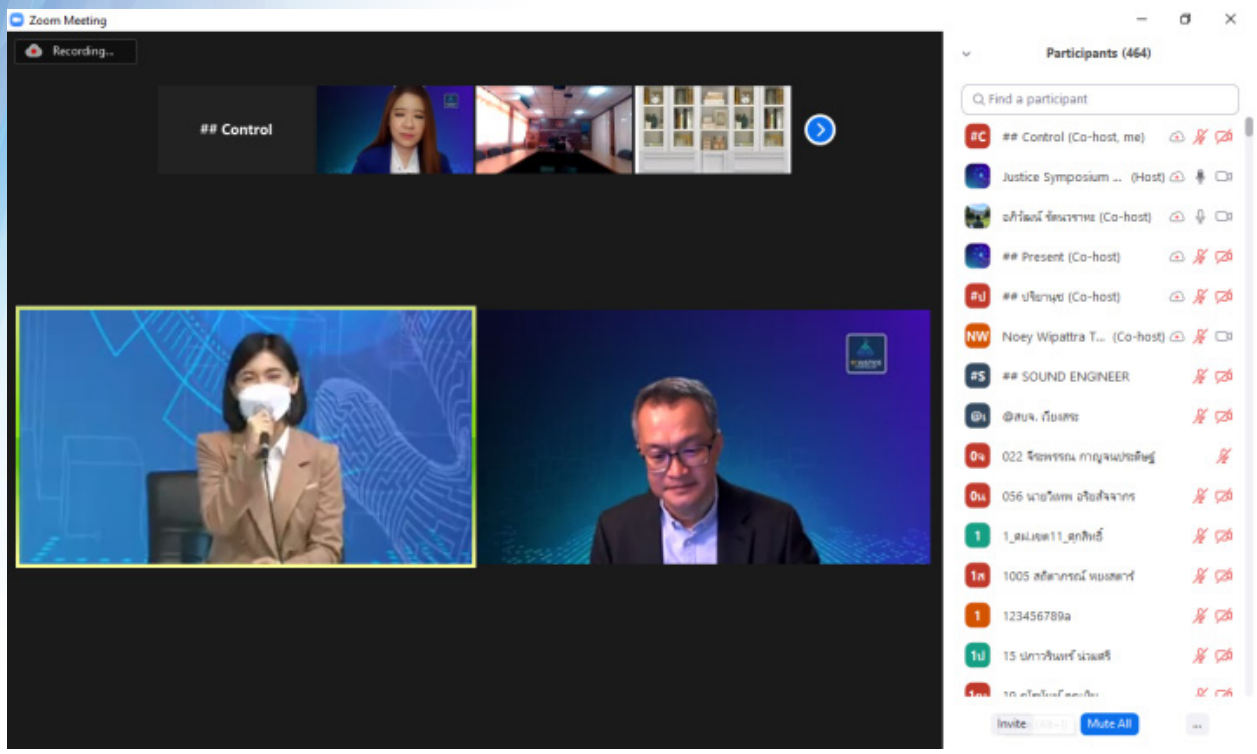
ปัจจุบันโลกความเป็นจริงมีความเป็น VUCA คือ ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) สูง ถ้านำเรื่องความยุติธรรมมาเปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของ “ความยุติธรรม” ยังมีความคลุมเครือในตัวเองและมีหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างในเชิงปรัชญา เช่น ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ความยุติธรรมในการลงโทษ ความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากร ซึ่งทำให้ความยุติธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดและมีการนิยามที่หลากหลาย อันส่งผลให้การวางแผนมีความยากและท้าทายยิ่งกว่าเดิม แต่ในทางกลับกัน ในโลกของนโยบายหรือกฎหมาย ได้มีการสมมติให้เป็น SCSC ซึ่งเป็นโลกที่มีความแน่นอน (Stability) ความเสถียร (Certainty) ความง่าย (Simplicity) และความชัดเจน (Clarity) ด้วยความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของโลกความเป็นจริงกับโลกสมมติในเชิงนโยบายนี้จึงเกิดความความลักลั่น ความไม่แน่นอน และความเสี่ยงในเชิงระบบตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับโลก

อนาคตศึกษา คือ การเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก การใช้ระบบอัตโนมัติ หุ่นยนต์ปัญญาประดิษฐ์ (AI : Artificial Intelligence) รวมถึงการคาดการณ์ตามแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเรียกว่าอนาคตฐาน (Based line future) และ ฉากทัศน์หรืออนาคตทางเลือก (Scenarios/ Alternative futures) ที่เรามิอาจทราบว่าอนาคตจะเป็นรูปแบบใด แต่อย่างน้อยเราจะทราบว่ามีทางแพร่งอะไรบ้างและเราจะเลือกไปทางไหน นอกจากนี้อนาคตศึกษายังครอบคลุมถึงการสร้างเรื่องเล่าใหม่ในเชิงความคิด โดยมีทฤษฎีหนึ่งเชื่อว่า ทั้งในอดีตและปัจจุบันอาจถูกกดทับด้วยวาทกรรมอะไรบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ความยุติธรรมและความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับตัวเรา อาจอธิบายจากบุญกรรมในอดีตชาติที่ได้เคยกระทำมาทำให้ส่งผลในชาติปัจจุบัน ถ้าหากเราไม่เชื่อและต้องการจะสร้างเรื่องเล่าใหม่ที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อเรื่องเล่าแบบเดิม ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่อนาคตศึกษาจะทำได้ นอกจากนี้ อนาคตศึกษายังเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่สร้างเรื่องเล่าใหม่ ทำให้เรามีทางเลือกในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่าเดิม

ในหนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงประเทศไทยในปัจจุบันและอดีต ในมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเราจะมองอนาคตและให้ความสนใจแต่เรื่องแนวโน้มที่เป็นยอดภูเขาน้ำแข็งอย่างเดียวไม่เพียงพอ ดังนั้นเราต้องศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ให้ลึกซึ้ง ซึ่งเป็นคลื่นใต้น้ำและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระยะยาว 20 – 30 ปีข้างหน้า รวมถึงกวาดสัญญาณสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มปัจจัยขับเคลื่อน (Drivers) จากหลักคิดในเชิงทฤษฎีที่ว่า ถ้าสาเหตุนั้นยังคงอยู่แล้วอนาคตจะเปลี่ยนไปอย่างไร

แต่อย่างไรก็ตาม ภาพอนาคตเป็นการจินตนาการ (What if...?) ในระยะยาว ย่อมมีความไม่แน่นอน จึงต้องก้าวข้ามและท้าทายมโนทัศน์ ซึ่งอาจเป็นกับดักทางความคิดเชิงระบบที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน อันทำให้เราไม่สามารถจินตนาการในสิ่งที่แตกต่างออกไปได้ เพื่อสร้างเรื่องเล่าใหม่ที่เปิดกว้างโอกาสและทางออกสำหรับอนาคต อันจะนำไปสู่การปรับตัวและปรับเปลี่ยนโครงสร้างในมิติต่าง ๆ ของสังคมไทย ซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อลดและเลี่ยงความเสี่ยงทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม แต่ยังรวมไปถึงการสร้างภูมิคุ้มกันเมื่อประสบกับภัยอันตรายและวิกฤติที่ไม่คาดคิดมาก่อน พร้อมกับการยกระดับขีดความสามารถในการฟื้นตัวและตั้งหลักใหม่อย่างรวดเร็วเมื่อได้รับผลกระทบจากความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ หากพิจารณาในมุมของความยุติธรรมในประเทศไทยจะพบว่ามีความท้าทายอยู่ 3 เรื่อง คือ 1) โลกรวน เช่น ความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ (Climate justice) 2) เทคโนโลยีพลิกผัน เช่น กฎหมายและนโยบายรองรับความผิดสำหรับยานยนต์ไร้คนขับ 3) ความเหลื่อมล้ำ เช่น การจัดสรรทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป (Distrubutive justice) ซึ่งส่งผลให้ความยุติธรรมและนโยบายต้องเปลี่ยนไปอย่างแน่นอน

ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่ใช้ในการจินตนาการภาพอนาคตทางเลือกหรือฉากทัศน์ของประเทศไทยในอีก 20 ปีข้างหน้ามี 2 ประการ โดยแต่ละปัจจัยสามารถแบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ขั้วตรงกันข้าม ดังนี้ ปัจจัยแรกคือ รูปแบบการเติบโตและพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีขั้วหนึ่งคือ การเติบโตแบบสีน้ำตาล (brown growth) ซึ่งเน้นการผลิตและบริโภคที่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและมักนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา อีกขั้วหนึ่งของแกนนี้เป็นการเติบโตแบบสีเขียว (green growth) ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตที่เพิ่มมูลค่าการผลิตและการบริโภคไปพร้อมกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรให้เหลือน้อยที่สุด โดยมีความมุ่งหวังว่าในที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาแบบฟื้นฟูและทั่วถึง อีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดอนาคตทางเลือกของประเทศไทย คือ รูปแบบอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการเมืองที่ใช้ในการครอบครองควบคุม และจัดสรรทรัพยากร รวมถึงการเก็บเกี่ยวและสะสมมูลค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยรูปแบบเครือข่ายอำนาจเหนือทรัพยากรแบ่งออกเป็น 2 ขั้วหลัก คือ แบบกระจุกและรวมศูนย์ (Centralized) และแบบกระจาย (Dispersed) โดยในแบบกระจายยังสามารถแบ่งเป็นแบบแยกศูนย์ (Decentralized) และแบบกระจายศูนย์ (Distributed)

ฉากทัศน์ (Scenario) หรือภาพอนาคตทางเลือกของประเทศไทย พ.ศ. 2585 จะเป็นในรูปแบบการเติบโตทางเศรษฐกิจ สีน้ำตาล หรือ สีเขียว ทั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ภาพ ได้แก่

1. กิ้งกือในเขาวงกต : อนาคตของประเทศไทยที่มีภาพแทบไม่ต่างจากปัจจุบันและอาจแย่ลง ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียนได้ การบริโภคและการผลิตไม่ยั่งยืนและไม่เป็นธรรม ในขณะที่โครงสร้างอำนาจเหนือทรัพยากรก็ยังคงกระจุกตัวเช่นเดิม คณาธิปไตยรวมศูนย์ ต่างชาติเป็นเจ้าของแพลตฟอร์ม ความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น มีความเสี่ยงเชิงระบบสูงมาก ทั้งระดับปัจเจกและระดับประเทศ

2. ปลาไหลพ้นโคลนตม : ภาพอนาคตที่ประเทศไทยมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ การเมืองท้องถิ่นและเครือข่ายมีความสำคัญมากขึ้น แต่ยังไม่ไปถึงการสร้างเครือข่ายที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียน ความเสี่ยงเชิงระบบลดลง แต่เศรษฐกิจเจริญเติบโตไม่มาก

3. ไก่ออร์แกนิกในเล้าไฮเทค : คือภาพอนาคตที่ประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้มีความยั่งยืนมากขึ้นได้ด้วยการลงทุนขนาดใหญ่ของภาคเอกชนแต่โครงสร้างอำนาจเหนือทรัพยากรยังคงกระจุกตัวอยู่กับกลุ่มทุนและชนชั้นนำ เป็นเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี คณาธิปไตยรวมศูนย์สีเขียว

4. พิราบไร้พรมแดน : เป็นภาพอนาคตที่ประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็นเศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียนอย่างเต็มตัว การผลิตและการบริโภคมีความยั่งยืน การเมืองสีเขียวด้วยระบบอภิบาลมีเครือข่าย (Network governance) อีกทั้งอำนาจเหนือทรัพยากรก็กระจายสู่ชุมชนและประชาชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เส้นทางอนาคตประเทศไทย มีความเป็นไปได้บนทาง 4 แพร่ง คือ

1. โศกนาฏกรรมไทย : อำนาจและทรัพยากรยังกระจุกตัวเช่นเดิม คนทุกกลุ่มได้รับผลกระทบจากภูมิรัฐศาสตร์ Geopolitics

2. กระจายก่อนเขียว : กระจายอำนาจครั้งใหญ่ไปสู่ท้องถิ่น เครือข่ายรัฐ

3. เขียวแล้วกระจาย : นโยบาย The Thai Green New Deal การก่อตั้งพรรคกรีน

4. ไทยภิวัฒน์ : การปฏิรูประบบราชการทุกด้านทุกระดับ การปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐาน

ในการนี้ ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ประเทศไทยมีฉากทัศน์ที่พึงประสงค์ ได้แก่ การจัดเสวนาประชาคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกติกาเดิมและสร้างกติกาใหม่ (Deliberation and Regeneration) ตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับประเทศ การให้ทุกกลุ่มชนชั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงดิจิทัล ซึ่งเป็นสวัสดิการพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. ปฏิรูประบบราชการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. กำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำของกระบวนการยุติธรรมให้ได้มากที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเป็นธรรมและกระจายความเป็นธรรมให้ประชาชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

การนำเสนอมุมมองและประสบการณ์ในการพัฒนากฎหมายและระบบการบริหารงานยุติธรรม ในมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ของสื่อมวลชนและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

เวลา 13.00 - 15.00 น
เวทีเสวนาวิชาการ หัวข้อ **“ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่”** โดย
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริญญา เทวานฤมิตรกุล
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)
3. นายกลินท์ สารสิน
ประธานอาวุโส หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
ผู้ดำเนินรายการ :
นายไพศาล มังกรไชยา ผู้จัดรายการวิทยุอิสระในเครือวิทยุ อสมท

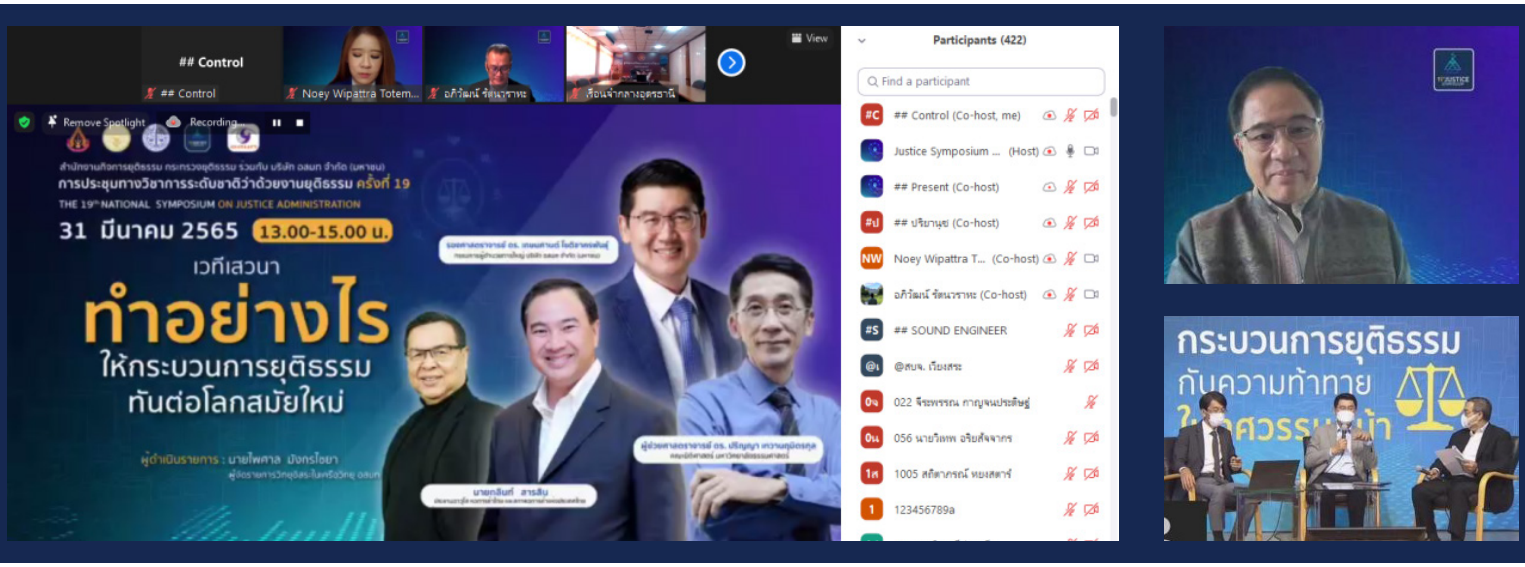

นายกลินท์ สารสิน ประธานอาวุโสหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้ทันต่อโลกสมัยใหม่ได้นั้น รัฐมีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้แก่ประชาชน ซึ่งในส่วนของการพัฒนาและส่งเสริมประสิทธิภาพการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศในมุมมองของภาคเอกชนที่สำคัญ ประเด็นหลักสำคัญ คือ การมีกฎหมายที่ทันสมัย การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ การพิจารณาคดี และ การบังคับโทษตามกฎหมาย

เมื่อการจัดลำดับความสำคัญที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการค้า คือ ***การมีกฎหมายที่ทันสมัยและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ*** โดยที่กฎหมายไม่ซ้ำซ้อน ไม่สร้างภาระ ไม่เป็นช่องทางในการหาผลประโยชน์ และสามารถสนับสนุนและสร้างโอกาสในการลงทุนให้แก่นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ อาทิ การพัฒนากฎหมายการจัดเก็บภาษี กฎหมายรองรับการท่องเที่ยวและการโรงแรม กฎหมายเบื้องต้นสำหรับสตาร์ทอัพ (Starup) และควรกำหนดเป็น Agenda based เพื่อให้การพัฒนาประสิทธิภาพของกฎหมายให้มีความทันสมัย

กรณีตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ในประเทศไทยตั้งเป้าหมายการค้าและการลงทุน ในการเป็นศูนย์กลางทางการค้า การดำเนินธุรกิจ หรือแม้กระทั่งด้านโลจิสติกส์ เพื่อการดึงดูดทรัพยากรบุคคลผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีศักยภาพให้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างงานให้กับคนในประเทศมากขึ้นด้วย แต่ขณะเดียวกัน ในปัจจุบันยัง พบว่า กฎหมายของประเทศไทยยังไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของนักลงทุนหรือบุคลากรด้านแรงงาน บังคับให้มีการรายงานตัว การปฏิบัติหน้าที่ทุก 90 วัน อาจจะต้องมีการพิจารณาแนวทางหรือการสร้างกลไกการอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมต่อการลงทุนดึงดูดนักลงทุนให้เข้าสู่ในประเทศมากขึ้น รวมถึงการให้โอกาสทางการลงทุนจากประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ เวียดนาม สิงคโปร์ และฮ่องกง ซึ่งการมีกฎหมายที่สำคัญและสนับสนุนการค้าการลงทุนนั้น ควรพิจารณาให้ความสำคัญในทุกด้าน อาทิ กฎหมายการเข้าเมือง การขอใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) การจดทะเบียนการค้า การจัดหาแรงงาน เป็นต้น

หอการค้าไทยเล็งเห็นว่าสิ่งที่จะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ คือ การอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ (Ease of Doing Business) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นแรงดึงดูดสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคธุรกิจ รวมถึงดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ จึงได้ร่วมมือกับสำนักงาน กพร. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ผลักดันให้มีการแก้ไขกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจได้สะดวก ในการพัฒนาระบบบริการภาครัฐ การปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบ การลด/เลิกใบอนุญาต ค่าธรรมเนียม และการปรับปรุงกฎหมายของคณะอนุกรรมการ Regulatory Guillotine โดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจ โรงแรม ธุรกิจก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ เพื่อจัดทำแนวทางปรับปรุงกฎระเบียบ แก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจเป้าหมาย ผลักดันการปรับปรุงกฎเกณฑ์และแก้ไขผลกระทบจากการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.โรงแรมฯ พ.ร.บ.ควบคุมอาคารฯ ผลักดันการแจ้งที่พักอาศัยชั่วคราวภายใน 24 ชม. รวมถึงการแจ้งรายงานตัวอยู่ในราชอาณาจักรเกิน 90 วัน ของคนต่างด้าวให้สามารถรายงานผ่าน Application ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น ให้เกิดความสำเร็จและเป็นกลไกในการเสริมประสิทธิภาพทางการค้าระหว่างประเทศได้ในอนาคต

รองศาสตราจารย์ ดร. เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ ผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) การทำอย่างไรให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวถึง ประเด็นสำคัญที่สนับสนุนและส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นของประชาชน ใน 4 ประเด็นหลัก

ประเด็นแรก เมื่อประชาชนไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ต่อให้ทำอย่างไรก็จะไม่เชื่อมั่น ดังนั้นสิ่งที่ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก คือ เรื่องของข้อมูลและความรู้ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความรู้ที่จะตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ ได้ ดังนั้น ในฐานะผู้แทนของสื่อมวลชน จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการให้ข้อมูล การให้ชุดความรู้ เพราะความรู้และข้อเท็จจริงเป็นสิ่งสำคัญต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

ในคำว่า “กระบวนการยุติธรรม” หากมองคำ 2 คำแยกกัน ได้แก่ 1) กระบวนการ 2) ยุติธรรม คำว่ายุติธรรม เกิดการตัดสิน และใช้ความคิดเห็นในการพิจารณา แต่คำว่า กระบวนการ เป็นสิ่งที่จะให้ความรู้ได้ ดังนั้นปัญหากระบวนการยุติธรรมปัจจุบัน คือการสร้างความเชื่อมั่น ความรู้และข้อเท็จจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

ประเด็นที่สอง กระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่องของทุกคนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางสังคมจึงเป็น 2 คำที่เชื่อมโยงกัน หากเรารู้สึกไม่ได้รับความเชื่อมั่นทางกระบวนการยุติธรรมทางสังคม ก็จะส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเด็นที่สาม การส่งต่องานระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นวิธีการ (Process) ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งเน้นสิ่งที่ว่าประชาชนต้องการและให้กระบวนการยุติธรรมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นของประชาชนได้ เช่น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กระบวนการยุติธรรมปรับตามประชาชนในกระบวนการไกล่เกลี่ยต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนั้น เรื่องของข้อมูล ควรใช้ข้อมูลเป็นตัวขับ หรือตัว Drive โลกปัจจุบัน ในเรื่องของข้อมูล (Data) ถ้าเราใช้จิตสำนึกเป็นตัวนำ จะทำให้เกิดความไม่ชัดเจนแต่หากใช้ข้อมูล (Data) เป็นตัวนำจะชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การใช้ Data Mapping การใช้จุดสีแดงลงใน Map เพื่อจะสามารถกำหนดหรือระบุพื้นที่ที่เกิดอาชญากรรม เพื่อพยากรณ์ข้อมูลอาชญากรรมที่มีในอนาคตต่อไปได้ การใช้ Data เป็นตัววิเคราะห์นั้น จะสามารถระบุ (Point) จุดเกิดเหตุได้ โดยการใช้วิธีการดังกล่าว มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมจะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สี่ การใช้ความรู้ใหม่ในการป้องกันอาชญากรรม อาชญากรรมรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น Cyber Crime มีความทันสมัยมาก ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ สื่อเป็นส่วนสำคัญที่สามารถช่วยสังคมได้มากในการป้องกันอาชญากรรมในอนาคต

อีกทั้ง ในปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก และการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย รูปแบบของอาชญากรรมจึงเปลี่ยนแปลงไป ส่วนที่สำคัญที่ต้องทราบและพิจารณา คือ

(1) ผู้กระทำผิด มีรูปแบบที่เปลี่ยนไป ผู้สูงอายุมีมากขึ้น การกระทำผิดทางเทคโนโลยีได้ยาก

(2) รูปแบบการกระทำความผิด ที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการกระทำความผิดเทคโนโลยีมีมากขึ้น

(3) เหยื่อ มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น ที่ขาดความรู้และไม่เท่าทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

หากพิจารณาเรื่องเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่กับอาชญากรรมรูปแบบใหม่ คือ *ผู้กระทำผิดกับเหยื่อไม่รู้จักกันมาก่อน* การกระทำผิดคนแปลกหน้า เจอรูปแบบอาชญากรรมในรูปแบบเดิม ๆ เช่น วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น เหยื่อกับคนกระทำผิด รู้จักกันมาก่อน เช่น ยักยอกทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ สามารถป้องกันได้โดยให้ความรู้ และรูปแบบผสม คนกระทำผิดหรือเหยื่อ ไม่รู้จักกันแต่ทำเหมือนรู้จักกัน ผ่านโลกออนไลน์มากขึ้น โดยรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่น่ากลัวในโลกสมัยใหม่เป็นอย่างยิ่ง และพบได้มากขึ้นในปัจจุบัน ฉะนั้น การป้องกันอาชญากรรมสมัยใหม่ ต้องมีความรอบรู้ทางเทคโนโลยี ดังนั้น สื่อก็ต้องให้ความรู้ เพื่อให้รู้เท่าทันสิ่งที่จะเกิดขึ้น รวมถึงภัยที่อาจจะเกิดขึ้น

การมองกระบวนการยุติธรรม เป็นขั้นตอน ก่อน ระหว่างและหลังกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งในส่วนของหลังกระบวนการ การเยียวยาหรือการช่วยเหลือผู้พ้นโทษที่ออกจากเรือนจำแล้ว ควรพิจารณาว่าสังคมจะมีส่วนช่วยเหลือพวกเขาได้อย่างไร ที่จะให้คนกลุ่มนี้ออกมาจากเรือนจำและใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งปัญหาจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข การหาทางออกว่าจะทำอย่างไรให้กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ที่อยู่ในเรือนจำสามารถออกมาอยู่ในสังคมได้ โดยการพัฒนาพฤตินิสัย พัฒนาอาชีพ หรือเยียวยาผู้พ้นโทษภายหลังที่ออกจากเรือนจำแล้ว เพราะว่าเมื่อผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำเป็นเวลายาวนาน อาจส่งผลต่อการปรับตัวภายหลังออกมาจากเรือนจำ และการปรับตัวเพื่อกลับเข้าสู่สังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่ง 80% ของจำนวนผู้ต้องขังเป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติด ปัญหาการใช้ยาเสพติด อยู่ที่ภาวะเสพหรือภาวะติด ปัญหาสำคัญ คืออะไรที่ทำให้เกิดการใช้ยาเสพติดขึ้น ปัญหาเหล่านี้เองที่ทำให้คนไปใช้ยาเสพติดเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาครอบครัว การคบเพื่อน แหล่งชุมชน จึงควรมองไปที่ต้นทางเพื่อนำไปสู่

การป้องกันปัญหา ดังนั้น “ความเชื่อมั่นจะสร้างอย่างไร” สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์นั้น ๆ โดยวิทยากรในบทบาทผู้แทนองค์กรสื่อ ต้องสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในเรื่องต่าง ๆ โดยมองเรื่องที่สำคัญเร่งด่วนเป็น 2 ส่วน ได้แก่

สิ่งที่เร่งด่วน คือก่อนเกิดอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรม โดยเน้นที่ความรวดเร็ว (Speed) พอเกิดแล้วเข้าสู่กระบวนการเราควรป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดจะดีกว่า ทำอย่างไรไม่ให้เกิดปัญหาสังคม หรือไม่ให้เกิดอาชญากรรม โดยการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการป้องกันอาชญากรรม เช่น การทำ Crime Mapping การติดตาม การจัดให้มีสายตรวจ หรือแนวคิดเชิงป้องกันที่สำคัญ คือ แนวคิดตำรวจชุมชนสัมพันธ์ มี Community Sense มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ เป็นต้น

สิ่งที่สอง คือหลังเกิดอาชญากรรม การเยียวยาและการให้โอกาสผู้พ้นโทษจากเรือนจำ ทำอย่างไรจะกลับเข้าไปสู่สังคมได้อย่างปกติ วิธีการให้โอกาสผู้พ้นโทษมีมาก อาทิ สิทธิที่จะถูกลืม สิทธิที่จะให้โอกาส จากกลุ่มผู้เข้าสู่เรือนจำมองว่าก้าวแรกที่เข้าไปในเรือนจำ โครงสร้างทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อออกจากเรือนจำจึงทำให้โลกเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วโดยให้ความสำคัญสองส่วน คือการอย่าให้เกิดเหตุเลยดีกว่า เกิดแล้วต้องกลับคืนสู่สังคมให้ได้

ประเด็นสำคัญที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมดำเนินการ คือ การให้กำลังใจบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ก่อน ระหว่างและหลังการพิจารณาคดี เพื่อกำหนดแนวทางการเดินไปข้างหน้าร่วมกัน อย่างไรก็ตามในฐานะพันธมิตรเพื่อที่จะพัฒนาและต่อสู้กับอาชญากรรมในโลกสมัยใหม่ ซึ่งกระบวนการภายในเรือนจำ มีความพยายามศึกษาที่จะทำการพัฒนาพฤตินิสัย การพัฒนาอาชีพ การสร้าง แต่ปัญหาหลักคือจำนวนเยอะ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดคือ เทเลอร์-เมด (tailor-made) แต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน จึงไม่สมควรกำหนดให้เหมือนกันทั้งหมด ซึ่งวิธีการนี้จะยากเพราะจำนวนผู้ต้องขังมาก หากมีจำนวนน้อยลงจะสามารถพัฒนาพฤตินิสัย สร้างอาชีพ ตามโจทย์ความต้องการแต่ละคนได้เมื่อออกมาจะกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริญญา เทวานฤมิตรกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ สังคมไทยเข้าสู่ยุค Aged Soclety ความยุติธรรมในโลกยุค 5.0 และ Globad Warming และ Climate Change

ประเด็นที่ 1 สังคมไทยเข้าสู่ยุค Aged Society มีอัตราการเสียชีวิตมากกว่าอัตราการเกิดใหม่ ในปีที่ผ่านมามีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 20 ของประชากร ปัจจุบันต่างประเทศเริ่มนำเข้าคนเก่งจากประเทศอื่นเข้ามา แต่ในทางกลับกันประเทศไทยขับไล่คนที่เห็นต่าง บางครั้งผลักให้คนเก่งออกนอกประเทศ ดังนั้น การที่จะรักษาคนเก่งไว้ได้จึงจำเป็นต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรม รวมถึงการเมืองที่เป็นธรรมด้วย

ประเด็นที่ 2 ความยุติธรรมในโลกยุค 5.0 ยุค 1.0 คือเกษตรกรรม 2.0 คืออุตสาหกรรม 3.0 คือคอมพิวเตอร์ Internet และในปัจจุบันอยู่ในยุค 4.0 คือ Smart phone การนำ Internet มาอยู่ในมือถือเป็นยุคแห่งการใช้ Social Media ที่ทุกคนสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารได้และเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง แต่ในขณะเดียวกันสามารถส่งผลให้เกิดอาชญากรรมรูปแบบใหม่ อาทิ อาชญากรรมไซเบอร์ แก๊ง Call Center นอกจากนี้ เป็นโอกาสที่กระบวนการยุติธรรมจะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้พัฒนากระบวนการยุติธรรม อาทิ การไต่สวนออนไลน์ จะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง การเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมได้อีกทางหนึ่ง คือ การพัฒนาของเทคโนโลยีการเก็บภาพนิ่ง

เป็นภาพเคลื่อนไหว มีกล้องวงจรปิดเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้แสดงเห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สังคมมองเห็นและตรวจสอบกันมากขึ้น ส่งผลให้แนวโน้มการทำผิดกฎหมายค่อย ๆลดลง เป็นต้น โดยในอนาคตยุค 5.0 ระบบ AI (Artificial Intelligence) จะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ประเด็นที่ 3 Global Warming กับ Climate Change การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม และเกิดการแย่งชิงทรัพยากรอาจส่งผลให้เกิดอาชญากรรมมากขึ้นตามมาด้วย

UN จึงมีแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม คือ เป้าหมายที่ 16 การสร้างสันติภาพและความเป็นธรรม ทั้ง 2 เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน หากจะสร้างสันติภาพแต่สังคมไม่ได้รับความเป็นธรรมจะส่งผลให้เกิดการเรียกร้องความเป็นธรรม ต่อต้าน และนำมาซึ่งการประท้วงเรียกร้องความเป็นธรรม อีกทั้ง หากสร้างความเป็นธรรมโดยไม่สนใจวิธีการ เช่น ใช้ความรุนแรง ก็จะไม่ส่งผลให้เกิดสันติภาพในสังคมเช่นกัน ดังนั้น หน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม คือ สร้างความเป็นธรรมแบบสันติภาพ อีกทั้ง ต้องมีการจัดการด้านการเมืองและกระบวนการยุติธรรมที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม สามารถทำได้โดยนำระบบออนไลน์มาใช้เป็นเครื่องมือทำให้กระบวนการยุติธรรมทำงานได้ง่ายขึ้น โดยการทำข้อมูลให้เป็นดิจิทัลให้เกิดการส่งต่อและตรวจสอบข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ ปัจจุบันศาลมีการนำระบบการไต่สวนทางออนไลน์มาใช้ ในช่วงของการเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรม ที่เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเสมอกัน ในส่วนของด้านการเมืองเป็นการจัดสรรการเข้าถึงทรัพยากร การลดความเหลื่อมล้ำจึงจำเป็นต้องมีการเมืองที่จัดสรรทรัพยากรที่เท่าเทียม ทั่วถึง และเป็นธรรมร่วมด้วย

การจัดอันดับผู้ต้องขังล้นเรือนจำของ World Prison Brief : WPB เมื่อปี 2021 ประเทศไทยมีจำนวน 309,282 คน ซึ่งอยู่อันดับที่ 6 ของโลก อันดับที่ 3 ของเอเชีย และเป็นอันดับที่ 1 ของอาเซียน โดยมาตรฐานสากลของเรือนจำ คือ สุขอนามัย จำนวนคนต่อพื้นที่ ประเทศไทยมีผู้ต้องขังมากเกินกว่าศักยภาพของพื้นที่ในเรือนจำไปถึงร้อยละ 549 ดังนั้น การแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำจึงต้องพิจารณาถึงสาเหตุของการติดคุกว่ามาจากคดีประเภทใดมากที่สุด ซึ่งพบว่า จากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ ข้อมูล ณ วันที่ 1 มี.ค. 2565 ของเว็บไซต์กรมราชทัณฑ์ จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศปัจจุบันมี 266,589 ราย และเป็นผู้ต้องขังระหว่างมีจำนวน 54,363 ราย คิดเป็นร้อยละ 20 ซึ่งประกันตัวไม่ได้ หรือไม่ให้ประกันตัว หรือให้ประกันตัวแต่ในวงเงินที่ไม่สามารถประกันตัวได้ ซึ่งการไม่ให้ประกันตัวแต่ศาลยังไม่ได้ตัดสินให้เป็นนักโทษเด็ดขาด แต่นำไปขังรวมไว้ในเรือนจำเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้มีจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ อีกทั้ง จากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ พ.ร.บ.ยาเสพติดทั่วประเทศมีจำนวน 217,699 ราย คิดเป็นร้อยละ 80

การแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกจากกรณีศึกษาความสำเร็จของเนเธอร์แลนด์ และโปรตุเกส มี 3 วิธีการที่ทำให้อัตราอาชญากรรมและจำนวนผู้ต้องขังลดลง ดังนี้

(1) คดีที่ไม่ใช่อาชญากรรมให้บริการสังคมแทนการจำคุก เช่น ตัดไม้ทำลายป่า ก็ไปปลูกป่า เมาแล้วขับก็ให้ไปบริการสังคมโดยการช่วยคนที่เป็นเหยื่อของการเมาแล้วขับในโรงพยาบาล

(2) การคุมประพฤติ และใช้ Electronic Monitoring (EM)

(3) ผ่อนความเข้มงวดของกฎหมายยาเสพติด โดยการดำเนินการประเทศเนเธอร์แลนด์ คือ ออกกฎหมายทำให้ผู้เสพเป็นผู้ป่วย และในประเทศโปรตุเกสใช้มาตรการ Decrimalization of drugs คือการทำให้ยาเสพติดเป็นปัญหาด้านสุขภาพไม่ใช่อาชญากรรม โดยการให้ผู้เสพมาขึ้นทะเบียนกับแพทย์ ร้านจำหน่ายยา เภสัชกร และนำใบสั่งยาไปเบิกยา เมื่อสามารถเบิกยาได้การก่อเหตุอาชญากรรมเพื่อมานำเงินไปซื้อยาก็จะลดลง ผู้ขายลดลง ส่งผลให้ปัญหาอาชญากรรมลดลงตามมา

กล่าวโดยสรุป คือ ประเด็นปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม คือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหา ควรผ่อนคลายและลดความเข้มงวด ในประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

การใช้ EM แทนการจำคุก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 และมาตรา 108 รวมถึงผู้บริสุทธิ์สามารถประกันตัวได้ โดยนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 มาตรา 29 วรรคสอง “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดกระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และ มาตรา 29 วรรคสาม “การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี” มาบังคับใช้ เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ อีกทั้งควรมีการพัฒนาการประเมินผลของกระบวนการยุติธรรมและกำหนดตัวชี้วัด โดยพิจารณากำหนดตัวชี้วัดจากจำนวนผู้ต้องขัง การสูญเสียทรัพยากร การขาดกำลังแรงงาน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

ทะเบียนประวัติอาชญากร ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 12 การพิมพ์ลายนิ้วมือ กำหนดให้นำรายชื่อ และประวัติของผู้ต้องหา บันทึกลงในทะเบียนประวัติอาชญากร เมื่อตำรวจตั้งข้อหาก็ลงทะเบียนเป็นอาชญากรเลย ทั้ง ๆ ที่ต้องเป็นการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ (Presumption of innocence) ซึ่งมีแนวทางแก้ไขแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติรับข้อเสนอแล้ว โดยแยกทะเบียนเป็น 2 ทะเบียน คือ

1. ทะเบียนผู้ต้องหา ซึ่งตำรวจเป็นผู้ดูแลทะเบียนผู้ต้องหา
2. ทะเบียนอาชญากร ซึ่งศาลพิพากษาเสร็จสิ้นแล้วและให้กระทรวงยุติธรรมดูแลทะเบียนอาชญากร ตอนนี้อยู่ระหว่างแก้ไขระเบียบ

สิ่งสำคัญที่กระบวนยุติธรรมต้องเร่งดำเนินการ บทบาทของกระทรวงยุติธรรม ต้องมีการบูรณาการแบบมีการประเมินผลและวัดผล รวมทั้งการส่งข้อมูลกลับไปที่ต้นทาง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ระยะเวลาในการพิจารณาคดี และความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม
2. การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้และสนับสนุนกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น
3. การนำระบบ AI เข้ามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และใช้ในการ Update กฎหมายที่มีการแก้ไข ลดการซ้ำซ้อนกฎหมาย และสร้างการรับรู้กฎหมายของประชาชน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การเผยแพร่ความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ให้ประชาชนตระหนักรู้พร้อมรับมือกับอาชญากรรมในโลกสมัยใหม่
2. การสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน โดยการใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้วิจารณญาณ ในการประเมินและตัดสินใจ ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. การใช้ระบบเทคโนโลยี เพื่อการส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรมและพยากรณ์ข้อมูลอาชญากรรมในอนาคต รวมถึงการพิจารณาคดีของกระบวนการยุติธรรม
4. การพัฒนาพฤตินิสัย การพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง โดยวิธีเทเลอร์-เมด (tailor-made) โดยพิจารณาจากความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละบุคคลได้ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
5. การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันต่อโลกสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความทันสมัย ไม่ล้าหลัง

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. และในนามของคณะผู้จัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ซึ่งจัดขึ้น ภายใต้หัวข้อ **“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”**

กระผม ต้องขอขอบคุณท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลามาร่วมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ให้กับที่ประชุม และขอขอบคุณ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ตลอดจนภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่สำคัญจากสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) เครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคมและมหาวิทยาลัยรังสิต ที่มีส่วนช่วยให้การจัดประชุมครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุม

เป็นที่น่าดีใจว่า ตลอดการประชุมสองวันที่ผ่านมา โดยใช้การประชุมในรูปแบบ Online Event อย่างเต็มรูปแบบ โดยเผยแพร่ผ่านหลากหลายช่องทาง อาทิ ZOOM ช่องดาวเทียม MCU CHANNAL ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย Facebook ของสำนักงานกิจการยุติธรรม Facebook คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต Facebook คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ และ Facebook คณะนิติศาสตร์ ของสถาบันเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม จำนวน 15 สถาบัน ตลอดจน Backbone MCOT ซึ่งมีผู้เข้าร่วมงานทั้งสองวันมากกว่า 10,000 คน จึงเห็นได้ชัดว่าบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐ นักวิชาการ คณาจารย์ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไป ต่างมีความตื่นตัว และสนใจที่จะอยากจะรับฟังมุมมอง ข้อคิดเห็น หรือความรู้ที่เป็นประโยชน์ที่จะสามารถนำมาสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กระบวนการยุติธรรมเกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่จะเกิดขึ้นอนาคต โดยสรุปประเด็นสาระสำคัญทั้ง 2 วัน ดังนี้

วันแรก (30 มีนาคม 2565) มีทั้งกิจกรรมห้องหลักและห้องคู่ขนาน

ในช่วงพิธีเปิดและปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชน ในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า ซึ่งได้รับความกรุณาจากท่านสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในฐานะรองประธานกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เป็นประธานในพิธีเปิด ซึ่งท่านได้กล่าวถึง คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. ในการเป็นกลไกสำคัญในการประสานระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ การอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนของกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จในปัจจุบัน เช่น การปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดทั้งระบบ การนำมาตรการริบทรัพย์สินเพื่อปราบปรามยาเสพติดซึ่งสามารถดำเนินการยึดได้ถึง 7,000 กว่าล้านบาท การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติด การผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์ที่ใช้ความรุนแรง และจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน หรือ ศูนย์ JSOC การขับเคลื่อนงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญาด้วยกองทุนยุติธรรม และยุติธรรมใส่ใจ 24 ชั่วโมง (Justice Care) และการปรับแนวคิดเรื่องการพัฒนาพฤตินิสัย ลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ รวมถึงการผลักดันการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์

และการปาฐกถาพิเศษ ของบุคคลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมอีก 2 ท่าน ประกอบด้วย

ท่านศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฏ์ วิศิษฏ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ในหัวข้อ “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล” ท่านได้พูดถึงประเด็นของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของข้อมูล จากอนาล็อก (Analog) สู่การเป็นดิจิทัล (Digital) ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระบวนการทำงาน โดยได้มีการยกตัวอย่างหน่วยงานที่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานในรูปแบบกระดาษ ไปสู่การใช้ Digital Platform อาทิ การพิจารณาดำเนินคดีออนไลน์ในศาลแพ่ง การดำเนินงานของกรมบังคับคดี ความพยายามของประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลี ในเกิดการขับเคลื่อน E-Court นอกจากนี้ ได้มีการกล่าวถึงแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมและระบบ Data Exchange Center (DXC) ซึ่งเป็นระบบ Platform ในการค้นหาข้อมูล ซึ่งได้พัฒนามากว่า 15 ปี และปัจจุบันมีการใช้งานระบบ DXC มากกว่า 5-6 ล้านครั้งต่อปี สุดท้าย ได้ชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวอย่างมาก เนื่องจากเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การพัฒนาระบบ AI Machine Learning ตลอดจนประเด็นท้าทายที่จะต้องรับมือกับ เทคโนโลยี Metaverse ในปัจจุบัน ที่จะส่งผลต่อการเกิดข้อพิพาทในอนาคต

ท่านเข็มชัย ชุติวงศ์ ประธานกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ในหัวข้อ “ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม” ซึ่งท่านได้กล่าวถึงทิศทางและการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญในอดีต และการปฏิรูประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ในปัจจุบัน ซึ่งมีการบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิรูประเทศด้านต่าง ๆ โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและเป็นประเด็นที่สำคัญที่รัฐบาลและคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเห็นว่าจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนต่อกระบวนการยุติธรรม หรือที่เรียกว่า Big Rock มี 5 เรื่อง ประกอบด้วย

Big Rock ที่ 1 ประชาชนสามารถติดตามความคืบหน้าขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ....

Big Rock 2 การรับแจ้งความร้องทุกข์ในคดีต่างท้องที่ โดยจะมีการนำระบบประจำวันอิเล็กทรอนิกส์ (Police Dialy Activity Report : PDAR) มาใช้ควบคู่กับระบบ ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ เพื่อรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถานีตำรวจทั่วประเทศ

Big Rock 3 จัดหาทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจให้ครบทุกสถานีทั่วประเทศ โดยปัจจุบันดำเนินการไปแล้ว 150 สถานี และปี 2565 จะเพิ่มเติมเป็น 203 สถานี

Big Rock 4 ปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราว ซึ่งจะมีการนำระบบประเมินความเสี่ยงและการกำกับดูแลหลังปล่อยชั่วคราวที่มีความเหมาะสมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละรายมาใช้แทนการเรียกทรัพย์สินเป็นหลักประกัน

และ Big Rock 5 การบันทึกภาพและเสียงในการตรวจค้นจับกุมและการสอบปากคำในการสอบสวน

นอกจากนี้ มีอีก 2 เรื่องคือ การปฏิรูปตำรวจและการปฏิรูประบบการสอบสวนคดีอาญา

สำหรับในช่วงบ่ายของวันแรก มี 2 กิจกรรมหลักในห้องหลัก และ 1 กิจกรรมในห้องคู่ขนาน ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย เครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม และมหาวิทยาลัยรังสิต มาร่วมดำเนินกิจกรรมภายในงาน

ห้องหลัก ในช่วงที่ 1 จะเป็นเวทีของสำนักงานกิจการยุติธรรม ร่วมกับเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคมในหัวข้อ “เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งได้รับเกียรติจากท่านรองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นักวิชาการจากเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคมโดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยทักษิณ เข้าร่วมเป็นวิทยากรในเวทีดังกล่าว ซึ่งในเวทีเสวนาได้มีการพูดถึงประเด็นของการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้กำหนดเป็นแนวทางเดียวกันกับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเชื่อมโยงกับแผน 3 ระดับของประเทศ และเป้าหมายที่ 16 ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นเป้าหมายพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมายให้สามารถบรรลุผลสำเร็จ และจะมีการบรรจุในร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ที่ได้กำหนดประเด็น ใน 3 มิติ ประกอบด้วย

มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมทางกฎหมาย

มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล

มิติที่ 3 การประสานความมือในการบริหารงานยุติธรรม การเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ได้มีการเสนอถึงแนวทางในการสร้างการรับรู้ต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นการกระจายอำนาจลงสู่พื้นที่ชุมชน ผ่านศูนย์ยุติธรรมชุมชน และมุ่งเน้นความร่วมมือของภาคประชาชนกับส่วนราชการในพื้นที่

สำหรับห้องหลัก ช่วงที่ 2 จะเป็นการเสวนา หัวข้อ “เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง” โดยในเวทีนี้ได้รับเกียรติจากท่านผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการจากสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) มาร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่น่าสนใจ โดยจะเป็นการพูดถึงความแตกต่างระหว่างการทำงานตามแนวคิดเดิม กับการมองปัญหาเรื่องความยุติธรรมแบบคนเป็นศูนย์กลาง มีการยกตัวอย่าง การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดอยุธยา การนำเทคโนโลยีมาช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง นอกจากนี้ ได้มีการนำเสนอในเรื่องการนำเครื่องมือ Future Thinking มาใช้ออกแบบกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ ในวันแรกยังมีกิจกรรมกิจกรรมในห้องคู่ขนาน ซึ่งเป็นเวทีเสวนา โดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยรังสิต ในหัวข้อ “การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์” ซึ่งในห้องนี้จะมีวิทยากรหลากหลายท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ มาร่วมแบ่งปันความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ โดยมีการพูดถึง ตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิด Cyber Crime คือ การเกิดโรคระบาดโควิด 19 เช่น การฉ้อโกง เว็บปลอม การหลอกขายสินค้าปลอม และการละเมิดอนาจารเด็กที่เพิ่มขึ้น และปัญหาเรื่อง Darkweb Ransomeware ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในระดับโลก การจะต้องระมัดระวังเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อไม่ให้ถูกนำไปใช้ในเรื่องที่ผิดกฎหมาย และจากสถิติการรับแจ้งความออนไลน์ในช่วงเดือนมีนาคมที่ผ่านมา มีการรับแจ้งความจำนวน 7681 คดี โดยส่วนใหญ่เป็นคดีหลอกลวงออนไลน์ด้านการเงินคดีหลอกลวงขายสินค้าออนไลน์/ผิดกฎหมาย ข่าวปลอม และคดีละเมิดทางเพศเด็กและสตรี สำหรับในเรื่องการกระทำผิดต่อเด็กที่เกี่ยวกับออนไลน์ที่ผ่านมา พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยจะเป็นเรื่องของการแชร์ภาพใน facebook ซึ่งพบว่า ผู้กระทำผิดสามารถติดต่อกับเหยื่อที่เป็นเด็กได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ได้เน้นย้ำการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่ประชาชนเพื่อรับมือกับ Cyber Crime เช่น การตั้งค่าโทรศัพท์ให้ปลอดภัย การสำรองข้อมูล การทำธุรกรรมจะต้องตรวจสอบให้รอบคอบ การตั้งค่าข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็นในแอปพลิเคชั่น และห้ามกดลิงค์หรือเปิดดูข้อมูลจาก SMS ที่ไม่แน่ใจ

วันที่สอง (31 มีนาคม 2565)

สำหรับวันที่สองมีกิจกรรมอยู่ 3 กิจกรรมหลัก

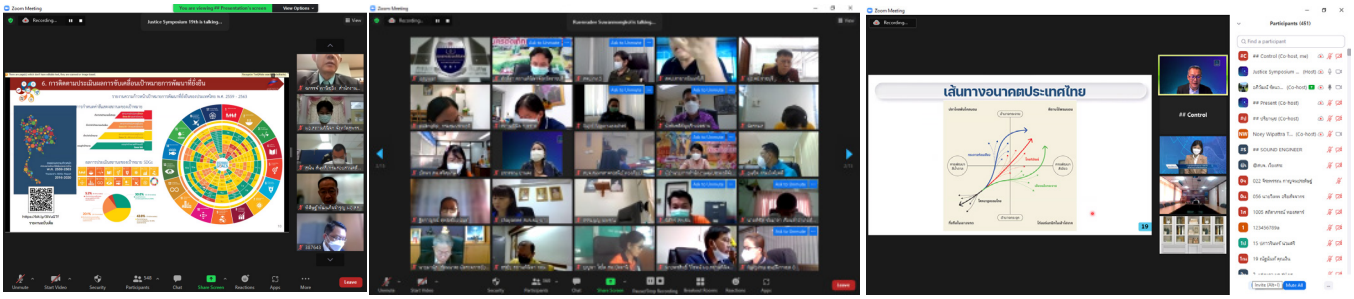
ในช่วงแรกของช่วงเช้า จะเป็นการเสวนาในหัวข้อ “เศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน” ซึ่งในห้องนี้ได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมประชุมอย่างมาก ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ในมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างดี โดยได้คาดการณ์ว่าในอนาคตเศรษฐกิจดิจิทัลจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และอาจจะกลายมาเป็นระบบเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย ซึ่งเห็นร่วมกันว่าจะต้องมีการประสานพูดคุยระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแล และผู้ประกอบการ ซึ่งปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์และธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะที่กำกับดูแลได้มีการปรับตัวและร่วมมือกับภาคเอกชนมากขึ้นในการส่งเสริมภาคธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อเสนอเพิ่มเติมในมิติของกระบวนการยุติธรรม โดยแบ่งเป็น ด้านกฎหมายจะทำอย่างไรให้กฎหมายที่บังคับใช้อยู่สามารถรองรับและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีกระบวนการ Regulatory Impact Assessment หรือ RIA มาใช้การออกกฎหมายด้านการบังคับใช้ โดยควรนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานมากขึ้น และรวบรวมจัดหมวดหมู่ข้อมูลมาใช้เพื่อกำกับดูแล ในส่วนของผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้กฎหมาย จะทำอย่างไรให้กลุ่มคนดังกล่าว มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการสื่อสาร เพื่อลดช่องว่างปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย หรือสิ่งที่จะผิดกฎหมาย กับการส่งเสริมภาคธุรกิจ

ส่วนในช่วงที่ 2 ของช่วงเช้า จะเป็นเวทีเสวนาหัวข้อ “การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ” โดยจะเป็นการแบ่งปันความรู้จากวิทยากรซึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของอนาคตศึกษา โดยได้มีการอธิบายถึงการนำเครื่องมือการมองอนาคตมาใช้ในการออกแบบฉากทัศน์ที่จะเกิดขึ้นซึ่งสามารถเกิดได้ทั้งในกรณีที่แย่ที่สุด หรือดีที่สุดขึ้นอยู่กับปัจจัยในการดำเนินการและการพัฒนา ได้มีการฉายภาพอนาคตของประเทศไทย เรื่องของเทคโนโลยีพลิกผัน ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงและจะกระทบต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมีการกล่าวถึงโศกนาฏกรรมไทย ซึ่งหากไม่มีการพัฒนาและเกิดการกระจุกตัวในการจัดสรรทรัพยากร จะเกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น สุดท้ายทุกคนจะได้รับผลกระทบทั้งในเชิงวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจจะตกต่ำและเกิดความขัดแย้งทางสังคม ทั้งนี้ได้มีข้อเสนอโดยจะต้องปฏิรูประบบราชการทุกด้านทุกระดับ พัฒนาระบบสวัสดิการพื้นฐานให้ทั่วถึงมากขึ้น มีการจัดเสวนาประชาคมเพื่อปรับปรุงกติกา นอกจากนี้ มีการพูดถึงดิจิทัลภิวัฒน์ โดยส่งเสริมให้การเข้าถึงดิจิทัลเป็นสวัสดิการพื้นฐาน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จาก Big data การจัดการความเสี่ยงทางไซเบอร์ และสุดท้ายจะต้องพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้เป็น rule of law ไม่ใช่ rule by law

สำหรับในช่วงบ่าย จะเป็นเวทีเสวนา หัวข้อ “ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่” โดย บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) โดยได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สื่อสารมวลชน และภาคเอกชน เพื่อมาร่วมแชร์ประสบการณ์และให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรม โดยได้มีเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ทันสมัย เพื่อส่งเสริมภาคเอกชน และภาคธุรกิจ ปรับปรุงระบบกฎหมายในภาพรวม และการสร้างความเชื่อมั่นด้านกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยการสื่อสารให้ความรู้และชุดข้อมูลด้านกระบวนการยุติธรรม มีการพูดถึงบทบาทของสื่อสารในการส่งเสริมความเชื่อมั่นด้านกระบวนการยุติธรรม โดยข้อมูลที่สื่อสารออกไป จะต้องถูกต้องและสามารถเข้าใจ และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถประเมินสิ่งที่ได้รับอย่างถูกต้อง โดยมีการหยิบยกกรณีตัวอย่างมาเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ตลอดจนการนำเทคโนโลยี AI มาสนับสนุนการทำงาน รวมถึงการพัฒนางานกองทุนยุติธรรมให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น

จากการประชุมทั้ง 2 วัน กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านที่เข้าร่วมประชุมจะได้รับประโยชน์จากการประชุมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน พัฒนาการทำงาน ตลอดจนถ่ายทอดให้กับคนใกล้ชิด เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บังคับบัญชา ซึ่งสำนักงานกิจการยุติธรรม จะนำองค์ความรู้ รวมถึงมุมมองที่ได้รับไปจัดทำเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ ตลอดจนนำไปสังเคราะห์และพัฒนาให้เกิดเป็นนโยบายในการเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี

สุดท้ายนี้ กระผมขอขอบคุณภาคีเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ได้แก่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย เครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และทีมงานทุกท่านที่ได้ร่วมแรงร่วมใจเตรียมงานและจัดการประชุมซึ่งสำเร็จลงด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดประการใด กระผมขออภัยแทนทีมงานไว้ ณ ที่นี้ และขอน้อมรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของทุกท่านไปปรับปรุงการจัดประชุมให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะร่วมกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้พัฒนายิ่งขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของประเทศต่อไป แล้วพบกันใหม่ปีหน้า ในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 20 ครับ ขอบพระคุณครับ

สรุปประเด็นผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19
“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”
ระหว่างวันที่ 30 - 31 มีนาคม 2565

พิธีเปิดการประชุมและปาฐกถาพิเศษ : การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชนในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า

นำเสนอถึง แนวคิดในการบริหารงานยุติธรรมและทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้หลากหลายรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการปรับตัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และการผลักดันให้เกิดการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ที่สามารถตอบสนองได้ตรงต่อความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การพัฒนาและการปรับตัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่ออำนวยความยุติธรรมที่สามารถตอบสนองได้ตรงต่อความต้องการของประชาชนและสถานการณ์

2. การทบทวนปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศให้เท่าทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ควบคู่ไปกับการปรับตัว แนวคิด และแนวทางดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความถูกต้อง สอดคล้องรองรับตามกฎหมายใหม่และการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

3. การให้บริการประชาชนในการอำนวยความยุติธรรม การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนรับรู้สิทธิตามกฎหมายและได้รับความยุติธรรมอย่างครอบคลุมและทั่วถึง

4. การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นระบบ เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ทั่วถึง

เรื่องที่ กพยช./อนุกรรมการต้องผลักดันหรือดำเนินการ

1. ผลักดันให้มีการทบทวนความจำเป็นและความเหมาะสมของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว ปรับปรุง แก้ไข และออกกฎหมายเท่าที่จำเป็น รวมทั้งยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่สร้างภาระหรือก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน

2. พัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุม

3. สร้างความรู้และการตระหนักถึงความสำคัญของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนอย่างทั่วถึง

4. สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบการทำงานและบริการประชาชนที่เป็นมาตรฐานสากล

ปาฐกถา หัวข้อ ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

นำเสนอถึง การปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญในอดีต การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ตามแผนการปฏิรูปประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ในปัจจุบัน และการเน้นย้ำถึงความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. แนวคิดการจัดทำนโยบายโดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สำคัญและสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน (ทำน้อยได้มาก)

2. การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการทำงาน การให้บริการประชาชน ทดแทนการทำงานของบุคลากรและลดการใช้ทรัพยากรอื่นๆ

3. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสืบสวน สอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดเผย จะทำให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

การเชื่อมโยงประเด็นสำคัญของกิจกรรมปฏิรูปสำคัญดังกล่าว กับการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 4 รวมถึงการจัดทำร่างแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ระหว่างการยกร่าง และติดตามผลการดำเนินงานของกิจกรรมสำคัญของแผนปฏิรูประเทศที่มีกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในปี 2565 นี้ ในประเด็นข้อค้นพบสำคัญ การบรรลุเป้าหมายและการไม่บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์กำหนดแนวทางการดำเนินงานของ กพยช. และคณะอนุกรรมการต่อไป

ปาฐกถา หัวข้อ ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล

นำเสนอถึง แนวคิดในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและความท้าทายในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การมองภาพของกระบวนการยุติธรรมในอนาคตต่อความท้าทายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในยุคดิจิทัล ซึ่งจะต้องมีการรับมือให้ทันหรือก้าวนำต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น เพื่อใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม

2. การปรับปรุงและกำหนดแนวทางในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมเพื่อปรับตัวต่อความท้าทายจากเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

(ร่าง) แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม

ปาฐกถา หัวข้อ “เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

นำเสนอถึง ความเชื่อมโยงของร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 4 กับการขับเคลื่อนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDG เป้าหมายที่ 16 และการกำหนดแผนที่นำทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ตาม SDG เป้าหมายที่ 16

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

การเชื่อมโยงโครงการหรือกิจกรรมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กับเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้สามารถขับเคลื่อนให้ตอบโจทย์ของประเทศอย่างแท้จริง

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

การพิจารณาความเชื่อมโยงด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมประเด็นใดที่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัย และไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

เวทีเสวนา ห้องคู่ขนาน หัวข้อ การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์ cybercrime

1. แนวโน้มสถานการณ์อาชญากรรมโลกและอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ ความร่วมมือระหว่างประเทศในการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์
2. ความสำคัญในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์
3. สถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย
4. การดำเนินงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในเชิงป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์
5. สถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การพัฒนาให้เกิดการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อาทิ พยานหลักฐานตรวจสอบทางระบบดิจิทัล การสร้างขีดความสามารถและความช่วยเหลือด้านเทคนิค (Capacity building and Technical assistance) นโยบายและการสนับสนุนทางกฎหมาย (Policy and Legal support) ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน (Cooperation) และการสนับสนุนการปฏิบัติงาน (Operational support)
2. การให้ความรู้ด้านการใช้โซเชียลมีเดียอย่างไรให้ปลอดภัย
3. การวิเคราะห์และกำหนดกรอบเนื้อหาของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมที่รองรับและสอดคล้องกับสถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต
4. การพัฒนามาตรการเฝ้าระวัง การป้องกัน และแนวทางความร่วมมือกับหน่วยงาน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดสื่อลามกอนาจารเด็ก คดีของการล่วงละเมิดเด็กออนไลน์

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

1. การให้ความสำคัญกับ พรบ.Cyber และการพัฒนาแนวทางการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ตลอดจนการพัฒนากลไกการทำงานเชิงเครือข่ายในการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์
2. การปรับปรุง/พัฒนากฎหมายให้เท่าทันและรองรับสถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มข้น และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการกวดขัน ปราบปรามจริงจังกับเหตุที่เกิด อย่างรวดเร็ว
4. การเผยแพร่ให้ความรู้ประชาชนในเชิงป้องกันกับประชาชนแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์
5. การพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศหรือองค์กรระดับนานาชาติ เพื่อรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์
6. การเพิ่มกำลังพลให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์

เวทีเสวนา หัวข้อ เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

นำเสนอถึง ที่มา ความสำคัญ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมของโลกไปสู่กระบวนการยุติธรรมแบบคนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Justice) บทบาทของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ในการเสริมสร้างนวัตกรรมในกระบวนการยุติธรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมแบบคนเป็นศูนย์กลาง เช่น โดยการจัดตั้งสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม และการประมวลสัญญาณความเปลี่ยนแปลง และประเมินสิ่งที่น่าจะมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเพื่อสร้างฉากทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย

การทำกิจกรรม Mini Workshop “Future of Justice” เพื่อมองภาพกระบวนการยุติธรรมไทยและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยศึกษา และพัฒนากลไกในกระบวนการยุติธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

2. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

3. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีบทบาทด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ หรือการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชน ควรนำเทคโนโลยีและแนวคิดในการสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตมาใช้ เพื่อกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์กระบวนการยุติธรรม

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

1. การให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยโดยการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยอาจส่งเสริมให้มีการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อศึกษา และพัฒนากลไกในกระบวนการยุติธรรมในมิติต่าง ๆ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

2. การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

3. การนำแนวคิดในการสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตมาใช้ในการพัฒนาแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือแผนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เวทีเสวนา หัวข้อ “เศรษฐกิจดิจิทัล ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน”

นำเสนอถึง สถานการณ์และแนวโน้มของระบบเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลแห่งโลกอนาคต ผลกระทบของระบบเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลต่อหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และข้อเสนอแนะแนวทางต่อหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงแนวทางในการปรับตัวเพื่อสร้างกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาประเทศในเชิงเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. ต้องมีการนำเทคโนโลยีมาใช้กับการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น

2. ควรต้องมีการพัฒนากฎหมายให้เท่าทันกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยกฎหมายต้องมีความยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรม

3. การออกกฎหมายต้องคำนึงถึงกระบวนการ Regulatory Impact Assessment หรือ RIA เพื่อให้เกิดความสมดุลในการออกกฎหมาย รวมทั้งมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

4. การพัฒนาให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาครัฐภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้ได้จริง

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

ศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบของอาชญากรรมรูปแบบใหม่ ๆ เช่น Cyber Crime, Cryptocurrency, White - collar crime เป็นต้น เพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะ/แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือการเสนอกฎหมายใหม่ให้สอดรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

เวทีเสวนา หัวข้อ การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ

นำเสนอถึง องค์ความรู้ด้านอนาคตศึกษาที่มีผลกระทบทางด้านสังคมและกระบวนการยุติธรรม การศึกษาข้อมูลปัจจัยสภาพแวดล้อมและกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อคาดการณ์และออกแบบอนาคตที่พึงประสงค์ด้านสังคมและกระบวนการยุติธรรม และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการยุติธรรมเป็นภาพอนาคตทางเลือก (Scenarios) ของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. ปฏิรูประบบราชการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
2. กำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำของกระบวนการยุติธรรมให้ได้มากที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
3. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเป็นธรรมและกระจายความเป็นธรรมให้ประชาชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมอย่างยั่งยืน

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

การพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมไทย โดยให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเชิงเครือข่ายที่สอดรับกับเส้นทางของประเทศในอนาคต โดยใช้กลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อเป็นการกระจายความเป็นธรรมให้ทั่วถึง ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ทั้งนี้ อนุกรรมการ และ กพยช. ควรผลักดันการกำหนดกลยุทธ์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความเป็นธรรมของประชาชนในทุกระดับ

เวทีเสวนา หัวข้อ ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่

นำเสนอถึง มุมมองและประสบการณ์ในการพัฒนากฎหมายและระบบการบริหารงานยุติธรรม ในมิติด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ของสื่อมวลชนและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินงาน

1. การเผยแพร่ความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ให้ประชาชนตระหนักรู้พร้อมรับมือกับอาชญากรรมในโลกสมัยใหม่
2. การสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน โดยการใช้ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้วิจารณญาณ ในการประเมินและตัดสินใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. การใช้ระบบเทคโนโลยี เพื่อการส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรมและพยากรณ์ข้อมูลอาชญากรรมในอนาคต รวมถึงการพิจารณาคดีของกระบวนการยุติธรรม
4. การพัฒนาพฤตินิสัย การพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง โดยวิธีเทเลอร์-เมด (tailor-made)

โดยพิจารณาจากความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละบุคคลได้ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

5. การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันต่อโลกสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความทันสมัย ไม่ล้าหลัง

ความเชื่อมโยงกับ กพยช.

1. การพัฒนากฎหมายให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ปัจจุบัน
2. การบูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม

1. การผลักดันให้มีการทบทวนความจำเป็นและความเหมาะสมของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยหรือกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ รวมไปถึงการออกกฎหมายให้รองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

2. การมองภาพกระบวนการยุติธรรมไทยและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Furture of Justice) โดยการนำแนวคิดในการสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตมาใช้ เพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการยุติธรรม อาทิ การพัฒนาแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือแผนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม โดยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการทำงานและการให้บริการประชาชน เพื่อลดการทำงานของบุคลากรและประหยัดทรัพยากรด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสืบสวน สอบสวน เพื่อให้เกิดการรวบรวมพยานหลักฐานและมีการสื่อสารที่ชัดเจนเปิดเผย ซึ่งจะส่งผลให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

นอกจากนี้ ในการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานสอดรับกับการปรับตัวต่อความท้ายทายจากเทคโนโลยีในโลกยุคดิจิทัล ที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

4. การเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมถึงช่องทางการเข้าถึงและสิทธิตามกฎหมาย เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และได้รับการอำนวยความยุติธรรมอย่างเป็นธรรม ครอบคลุม และทั่วถึง

ภาคผนวก

จัดทำโดย

ที่ปรึกษา

1.	พันตำรวจโท พงษ์ธร ธัญญสิริ	ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
2.	นางสาวสุพรรณี ประเสริฐทองกร	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
3.	นายชัยวัฒน์ ร่างเล็ก	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

คณะทำงานด้านสารัตถะ

ประธานคณะทำงาน

1. นายไชยสุวัฒน์ ถุงเงิน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบงานยุติธรรม

คณะทำงาน

2.	นางสาวจิติยา พฤกษาเมธานันท์	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
3.	นางสาทิมา ทองศรีจันทร์	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ
4.	นางสาวสุดาพร สกุลดี	นิติกรชำนาญการพิเศษ
5.	นางสาวกนกวรรณ ขวัญดี	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ
6.	นางสาวคัทลียา แก้วอ่อน	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
7.	นางสาวเสาวรส ยนต์โยธินกุล	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
8.	นางสาวนวรัตน์ นาควิจิตร	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
9.	นางสาวศุภกานดา สุขศรีวงษ์	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
10.	นางสาวรัตนาวรรณ หอมเนียม	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
11.	นางสาวสิภาณี นาคมี	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
12.	นางสาวสุดาทิพย์ ผิวสุข	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
13.	นางวันทินีย์ โกเมศ	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
14.	นางสาวรุ่งนภา ศรีตะปัญญะ	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
15.	นางวาทินี เจริญจิตร์	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
16.	นางสาวชนัญญา ลำเจียก	นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
17.	นางสาววรรษนนท์ บรรณมาศ	นิติกรปฏิบัติการ
18.	นางสาวณัฏฐณิชา สุวรรณยิ่ง	นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
19.	นางสาวกรวรรณ คำกรเกตุ	นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
20.	นางสาวสิรี อัตโสภณ	นักวิชาการยุติธรรมปฏิบัติการ
21.	นางสาวธัญราณินทร์ วีระชาญณรงค์	นักวิชาการยุติธรรม
22.	นางสาวจุฑารัตน์ พรพุทธศรี	นักวิชาการยุติธรรม
23.	นางสาวชนัดตา หนูชู	นักวิชาการยุติธรรม
24.	นายจารักษ์ วิมลนิตย์	นักวิชาการยุติธรรม

เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

25.	นางสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช นุชทัต	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
26.	นางสาวอุทัยกร กิ่งแก้ว	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
27.	นายธนาศักดิ์ พรมมานอก	นักวิชาการยุติธรรม

คณะทำงานด้านพิธีการ

ประธานคณะทำงาน

1. นางสาวปริยานุช จริงจิตร ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

คณะทำงาน

2.	นางสาวปริยานุช สันติวงษ์	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
3.	นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
4.	นางสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช นุชทัต	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
5.	นายอนุรักษ์ ทัศคร	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
6.	นางสาวอุทัยกร กิ่งแก้ว	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
7.	นางสาวกัลยา ถ้ำทอง	นักวิชาการยุติธรรม
8.	นายธนาศักดิ์ พรมมานอก	นักวิชาการยุติธรรม
9.	นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว	นักจัดการงานทั่วไป

เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

10.	นางสาวคัทลียา แก้วอ่อน	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ
11.	นางสาวทิพยาภา วรรณ์ทอง	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
12.	นางสาวอุมาพร ฉิมจิ๋ว	นักวิชาการยุติธรรม

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19

รายการ QR Code เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19
“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”

19th JUSTICE SYMPOSIUM
OFFICE OF JUSTICE AFFAIRS
อสมท
Zoom Meeting
Recording...
ปลัดกระทรวงยุติธรรม is talking...
Ask to Unmute
Sujin Ngorsurachet
Unmute
Start Video
Security
Participants
Chat
Share Screen
Reaction
Control
Justice Symposium 19th

Zoom Meeting
Recording...
MooMoo entered the waiting room
Admit
View
Ask to Unmute
Unmute
Start Video
Security
Participants
Chat
Share Screen
Reactions
Apps
More
Leave
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

www.oja.go.th 0 2141 3666